

KU LEUVEN

 **FACULTEIT
INGENIEURSWETENSCHAPPEN**

Ruimte voor re-integratie

De rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen

Jasmien Kinnaer

Thesis voorgedragen tot het behalen
van de graad van Master of Science
in de ingenieurswetenschappen:
architectuur, optie Architectuurontwerp

Promotor:
Prof. dr. ir.-arch. Ann Heylighen

Begeleider:
Ir.-arch. Céline Ramioul

Academiejaar 2022–2023

© Copyright by KU Leuven

Without written permission of the supervisor(s) and the authors it is forbidden to reproduce or adapt in any form or by any means any part of this publication. Requests for obtaining the right to reproduce or utilize parts of this publication should be addressed to KU Leuven, Faculty of Engineering Science - Kasteelpark Arenberg 1, B-3001 Heverlee (Belgium). Telephone +32-16-32 13 50 & Fax. +32-16-32 19 88.

A written permission of the supervisor(s) is also required to use the methods, products, schematics and programs described in this work for industrial or commercial use, and for submitting this publication in scientific contests.

© Copyright by KU Leuven

Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van zowel de promotor(en) als de auteur(s) is overnemen, kopiëren, gebruiken of realiseren van deze uitgave of gedeelten ervan verboden. Voor aanvragen tot of informatie i.v.m. het overnemen en/of gebruik en/of realisatie van gedeelten uit deze publicatie, wend u tot de KU Leuven, Faculteit Ingenieurswetenschappen - Kasteelpark Arenberg 1, B-3001 Heverlee (België). Telefoon +32-16-32 13 50 & Fax. +32-16-32 19 88.

Voorafgaande schriftelijke toestemming van de promotor(en) is eveneens vereist voor het aanwenden van de in dit afstudeerwerk beschreven (originele) methoden, producten, schakelingen en programma's voor industrieel of commercieel nut en voor de inzending van deze publicatie ter deelname aan wetenschappelijke prijzen of wedstrijden.

Bedankt

Ann Heylighen en Céline Ramioul, voor de warmte en het enthousiasme waarmee jullie mij gedurende het thesisproces hebben begeleid. Jullie toewijding, inzet en positieve instelling hebben me voortdurend aangemoedigd om het beste uit mezelf te halen. Jullie voorbeeld van sterke waarden en normen is een bron van inspiratie.

Iedereen van de onderzoeksgroep Research[x]Design en Sabrina Puddu, jullie bijdragen hebben het project verrijkt en versterkt.

Iedereen van het Transitiehuis, voor het warme welkom dat ik vanaf dag één heb mogen ervaren. Jullie enthousiasme en toewijding voor de tekeningen en interviews hebben deze masterproef gemaakt tot wat het is. Tevens wil ik specifiek de *coördinator van het Transitiehuis* bedanken voor het mogelijk maken van dit onderzoek.

Tom Van Crombruggen en Karianne Paesschen, voor de bereidheid om deze masterproef te evalueren.

Inhoudstafel

Samenvatting	iv
Abstract	vi
Lijst met figuren en tabellen	viii
Hoofdstuk 1: Introductie	1
1.1. Probleem- en doelstelling	1
1.2. Overzicht masterproef	5
Hoofdstuk 2: Achtergrond	6
2.1. Concepten van alternatieve detentievormen en transitiehuizen	6
2.2. Beschrijving transitiehuizen	9
2.3. De rol van ruimte in penitentiaire instellingen	16
Hoofdstuk 3: Methodologie	24
3.1. Persoonlijke aspecten onderzoeker.....	24
3.2. Ethische aspecten onderzoeker	25
3.3. Dataverzameling in onderzoek rond detentie.....	26
3.4. Dataverzameling Transitiehuis Mechelen	29
3.5. Data-analyse	33
3.6. Betrouwbaarheid	34
Hoofdstuk 4: Resultaten	36
4.1. Terug naar vrijheid toewerken	36
4.2. Samen zijn versus alleen zijn	43
4.3. Huiselijke en comfortabele omgeving	67
4.4. Controle hebben versus gecontroleerd worden	71
4.5. Uitleiding	80
Hoofdstuk 5: Discussie	81
5.1. Normalisatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving.....	81
5.2. Groepsdynamiek versus inclusie en differentiatie	85
5.3. Ruimtelijke aandachtspunten voor toekomstige transitiehuizen.....	87
5.4. Reflectie onderzoeksmethode	96

5.5.	Beperkingen onderzoek en vervolgonderzoek.....	97
5.6.	Conclusie	99
Appendices		ix
Bijlage 1: Geïnformeerde toestemmingsformulieren		x
Bijlage 2: Tekenopdracht.....		xiii
Bijlage 3: Observatieblad.....		xv
Bijlage 4: Interview guide inrichter		xix
Bijlage 5: Interview guide personeel		xx
Bijlage 6: Interview guide deelnemers		xxii
Bijlage 7: Data – Tekeningen participanten		xxv
Bijlage 8: Data-analyse – Voorbeeld verslag interview werknemer		xxxvii
Bijlage 9: Data-analyse – Conceptuele interviewschema's		xxxix
Bijlage 10: Data-analyse – Conceptueel raamwerk		xlii
Bibliografie		xliii
Referenties.....		xliii
Interviews met participanten.....		xlvi
Observaties		xlvi

Samenvatting

De perceptie van gevangenis is de afgelopen decennia verschoven van plekken voor louter bestraffing naar plekken voor rehabilitatie van gedetineerden. Deze verschuiving is ook merkbaar in België met de invoering van transitiehuizen. In deze huizen verblijven ongeveer vijftien gedetineerden, zogenaamde 'deelnemers', gedurende de laatste maanden van hun straf. Hier bereiden zij zich voor op hun terugkeer naar de vrije samenleving. Momenteel is er één transitiehuis gevestigd in België, in Mechelen. In 2021 heeft de ministerraad echter besloten om het beschikbare plekken in transitiehuizen te verhogen naar 100.

Architectuur speelt een cruciale rol in de ervaringen, gedragingen en interacties van gebruikers van gebouwen. Ondanks het groeiende belang van transitiehuizen is er tot op heden beperkt onderzoek gedaan naar de rol van architectuur in deze specifieke context. Het doel van deze masterproef is dan ook om inzicht te krijgen in deze rol. Dit onderzoek richt zich op het Transitiehuis in Mechelen en maakt gebruik van kwalitatieve methoden, namelijk observaties, semigestructureerde interviews met personeel en deelnemers, en tekenopdrachten. De tekenopdrachten worden ingezet als middel om een dieper begrip te verkrijgen van de rol van de ruimte in de ervaringen van gebruikers.

De ervaringen van de geïnterviewden worden beschreven volgens vier thema's. Het eerste thema betreft het opnieuw toewerken naar vrijheid: het Transitiehuis traint deelnemers, bereidt hen voor op het leven buiten de muren van een penitentiaire instelling en helpt hen bij het vinden van huisvesting en werk. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan hun persoonlijke ontwikkeling. Ten tweede wordt het belang van samenzijn versus alleen zijn in het Transitiehuis besproken. Het Transitiehuis legt een sterke nadruk op het creëren van een hechte groepsdynamiek, wat zich uit in de werking alsook in ruimtelijke aspecten. Ook met de buurt, de stad, het sociaal netwerk en partnerorganisaties wordt getracht sterke relaties te creëren en te onderhouden. Om alleen te zijn, trekken deelnemers zich terug in hun individuele slaapkamer. Ten derde blijkt dat huiselijkheid dient in de hand gewerkt te worden ter garantie van evenwicht in het Transitiehuis, wat leidt tot de vermindering van stress van deelnemers. Tot slot worden de ervaringen met betrekking tot controle hebben of gecontroleerd worden beschreven. Het Transitiehuis biedt deelnemers de mogelijkheid een deel van de controle over hun leven terug te krijgen, onder begeleiding van personeel. Het gevoel van vrijheid varieert afhankelijk van de individuele perspectieven en omstandigheden.

In het Transitiehuis in Mechelen worden de vier concepten waar alternatieve detentievormen op steunen in de praktijk toegepast, namelijk normalisatie, differentiatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving. Dit onderzoek bevestigt dat normalisatie een holistisch begrip is, waarbij de normalisatie van één dimensie de normalisatie van

andere dimensies versterkt. De ruimtelijke omgeving faciliteert sociale interacties en bevordert normale relaties tussen deelnemers en personeel. De kleinschaligheid versterkt de groepsdynamiek en draagt bij aan de veiligheid. Het Transitiehuis is ingebed in de buurt, waardoor deelnemers toegang hebben tot het sociale netwerk, de stad en sociale diensten. De identiteit van het gebouw en de gelijkwaardige, menselijke behandeling van de deelnemers creëren een gevoel van normaliteit. Echter, de sterke nadruk op groepsdynamiek kan optimale inclusie- en differentiatiemogelijkheden belemmeren. Aan de hand van de ervaringen van participanten worden tot slot acht mogelijke aandachtspunten aangereikt voor het selecteren van gepaste panden voor of het ontwerpen of inrichten van toekomstige transitiehuizen.

Abstract

The perception of prisons has shifted in recent decades from places of mere punishment to places for rehabilitation of inmates. This shift is also noticeable in Belgium with the introduction of transition houses. These houses accommodate about fifteen inmates, so-called '*participants*', during the final months of their sentences. Here they prepare for their return to free society. Currently, there is one transition house located in Belgium, namely in Mechelen. In 2021, however, the Ministerial Council decided to expand the number of places in transition houses to 100.

Architecture plays a crucial role in the experiences, behaviors and interactions of building users. Despite the growing importance of transition houses, there has been limited research to date on the role of architecture in this specific context. Therefore, the purpose of this master's thesis is to gain insight into this role. This research focuses on the transition house in Mechelen and uses qualitative methods, namely observations, semi-structured interviews with staff and participants, and drawing assignments. These drawing assignments served as a means to gain a deeper understanding of the role of space in users' experiences.

The interviewees' experiences are described according to four themes. The first theme concerns the process of working back toward freedom: the Transition house trains participants, prepares them for life outside the walls of a correctional institution, and helps them find housing and work. At the same time, they work on their personal development. Second, the importance of togetherness versus being alone in the Transition house is discussed. The Transition house places a strong emphasis on creating a close group dynamic, which manifests itself in its operation as well as in spatial aspects. It also seeks to create and maintain strong relationships with the neighborhood, city, social network and partner organizations. To be alone, participants retreat to their individual bedroom. Thirdly, it appears that domesticity should be fostered to ensure balance in the Transition house, which leads to the reduction of participants' stress. Finally, experiences related to having control or being controlled are described. The Transition house offers participants the opportunity to regain some control over their lives, under the guidance of staff. The sense of freedom varies depending on individual perspectives and circumstances.

The Transition house in Mechelen puts into practice the four concepts underlying alternative forms of detention, namely normalization, differentiation, small scale and embedding in society. This research confirms that normalization is a holistic concept, where the normalization of one dimension reinforces the normalization of other dimensions. The spatial environment facilitates social interactions and promotes constructive relationships between participants and staff. The small scale reinforces group dynamics and contributes to safety. The Transition house is embedded in the neighborhood, giving participants

access to the social network, the city and assistance services. The building's identity and the equal, humane treatment of participants create a sense of normalcy. However, the strong emphasis on group dynamics may hinder optimal inclusion and differentiation opportunities. Finally, based on the experiences of participants, eight possible considerations are provided for selecting appropriate buildings for and for designing or furnishing future transition houses.

Lijst met figuren en tabellen

Figuur 1. Foto exterieur transitiehuis Mechelen (eigen foto).....	12
Figuur 2. Ligging transitiehuis (1) in de stad Mechelen, t.o.v. de gevangenis (2), het stadscentrum (3) en het treinstation Mechelen centrum (4); (Puddu, 2022)	15
Figuur 3. Schema ideaal scenario	31
Figuur 4. Schema reëel scenario.....	31
Figuur 5. Conceptueel raamwerk ter structurering van de ervaringen van participanten	35
Figuur 6. Stadsplan met aanduiding belangrijkste straten en faciliteiten voor nieuwe deelnemers (kaart verkregen van het Transitiehuis in Mechelen).....	37
Figuur 7. Tekening coach Leila – Van gevangenis naar transitieTHUIS	38
Figuur 8. Tekening deelnemer Malik – Gevangenis als dood, transitiehuis als leven.....	38
Figuur 9. Tekening deelnemer Mateo – Bewegingsvrijheid gevangenis versus transitiehuis	39
Figuur 10. Tekening deelnemer Omar – Levensomstandigheden in het Transitiehuis	39
Figuur 11. Tekening coach Mats – rugzak vanuit de gevangenis (rechtsboven)	40
Figuur 12. Tekening stagiair Aria – deelnemers met rugzakken	40
Figuur 13. Tekening coach Leila – deelnemers als puzzelstukken.....	42
<i>Figuur 14. Tekening coach Liam – verbondenheid .....</i>	<i>44</i>
<i>Figuur 15. Tekening coach Elena – verbondenheid .....</i>	<i>44</i>
Figuur 16. Tekening coach Robine - Woonkamer als hart van het Transitiehuis.....	44
Figuur 17. Foto woonkamer – Zithoek (eigen foto)	45
Figuur 18. Foto woonkamer – Lange tafel (eigen foto)	45
Figuur 19. Schema open versus gesloten ruimtes	46
Figuur 20. Foto keuken (eigen foto).....	47
Figuur 21. Foto koer (eigen foto)	47
Figuur 22. Foto tuin (eigen foto).....	48
Figuur 23. Tekening stagiair Aria – Elke deelnemer is verschillend.....	50
Figuur 24. Tekening coach Leila – Deelnemers hebben initialen (linksonder)	50
Figuur 25. Tekening coach Liam – Deelnemers en personeel zijn gelijkwaardig.....	51
Figuur 26. Tekening Deelnemer Kian – Wolken als frustraties in de groep	55
Figuur 27. Omlijning buurt transitiehuis – Winter (bewerkt van Mechelen, sd).....	57

Figuur 28. Omlijning buurt transitiehuis – Zomer (bewerkt van Mechelen, sd).....	57
Figuur 29. Relatie woonzorgcentrum (1) – transitiehuis (2) – kerk (3) (eigen foto)	58
Figuur 30. Het Transitiehuis in het straatbeeld (eigen foto).....	60
Figuur 31. Steegje tussen de twee delen van het Transitiehuis (eigen foto).....	60
Figuur 32. Foto bezoekersruimte (eigen foto)	62
Figuur 33. Foto slaapkamer deelnemer (eigen foto)	65
Figuur 34. Tekening Deelnemer Nabil – Bed als plek van nadenken (links beneden).....	65
Figuur 35. Gebruikte mok in de wastafel als voorbeeld van huiselijkheid (eigen foto).....	71
<i>Figuur 36. Tekening coach Mo - Transitiehuis als startpunt</i>	75
<i>Figuur 37. Tekening coach Elena - Transitiehuis als laatste puzzelstuk</i>	75
Figuur 38. Tekening deelnemer Mateo – vast (boven) versus vrij (beneden)	75
Figuur 39. Tekening coach Leila – vrij (links) versus vast (rechts)	75
Figuur 40. Tekening deelnemer Omar - Het betreden van de instelling: gevangenis versus transitiehuis	76
Figuur 41. Tekening deelnemer Nabil – Zicht op vrijheid	76
Figuur 42. Tekening deelnemer Kian - Bed als symbool van niet vrij zijn.....	76
Figuur 43. Kruidenrek gemaakt door deelnemer (eigen foto)	78
Figuur 44. Handdoekenrek gemaakt door deelnemer (eigen foto)	78
Figuur 45. Aandachtspunt 1: Samenwerken met de buurt (eigen tekening)	88
Figuur 46. Aandachtspunt 2: Een huiselijke sfeer creëren (eigen tekening)	89
Figuur 47. Aandachtspunt 3: Interageren van deelnemers en personeel & van deelnemers onderling (eigen tekening).....	90
Figuur 48. Aandachtspunt 4: Frisse lucht scheppen (eigen tekening).....	91
Figuur 49. Aandachtspunt 5: Inclusie bevorderen – roken (eigen tekening)	92
Figuur 50. Aandachtspunt 6: Inclusie bevorderen – ruimte om samen alleen te zijn (eigen tekening).....	93
Figuur 51. Aandachtspunt 7: Controlerende ervaringen normaliseren (eigen tekening)	94
Figuur 52. Aandachtspunt 8: Aanpassen aan intensieve bezetting (eigen tekening)	95
Figuur 53. Tekening deelnemer Kian – tweede poging na mislukte tafel.....	97
Tabel 1. Participanten.....	30

Hoofdstuk 1: Introductie

In de afgelopen jaren heeft er een verschuiving plaatsgevonden in de perceptie van gevangenis, waarbij ze steeds vaker worden gezien als een plek voor rehabilitatie van gedetineerden in plaats van louter als locatie voor bestraffing (Karthaus et al., 2019). In België blijkt deze ontwikkeling onder meer uit de invoering van transitiehuizen. Gezien architectuur een aanzienlijke invloed heeft op gedrag, ervaringen en interacties van gebruikers, rijst de vraag welke rol architectuur speelt in de ervaringen van de betrokkenen bij transitiehuizen. Tot op heden is er nog geen duidelijk antwoord op deze vraag. In dit hoofdstuk wordt allereerst het probleem geschetst en worden de doelstellingen van het onderzoek geformuleerd. Hierna volgt een beknopt overzicht van de hoofdstukken en onderwerpen die in de masterproef aan bod zullen komen.

1.1. Probleem- en doelstelling

De *Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden* (Basiswet 12 januari 2005, BS 1 februari 2005) stelt dat de enige bedoelde pijn die daders wordt opgelegd die van de vrijheidsbeneming is. De vrijheidsstraf heeft volgens de **Basiswet** drie **doelstellingen**. De eerste doelstelling is het herstel van het door het misdrijf aangedane onrecht aan de slachtoffers. De tweede doelstelling is de rehabilitatie van de gedetineerde. Het doel hierbij is om gedetineerden te ondersteunen bij het veranderen van gedrag, zodat ze een leven kunnen leiden zonder criminaliteit. De derde doelstelling is de geïndividualiseerde voorbereiding van de re-integratie van de gedetineerde in de vrije samenleving (Dupont, 2005). De uitwerking van de Basiswet naar de regelgeving is gebaseerd op vijf **basisbeginselen**, omtrent legaliteit, schadebeperking, normalisatie, respectering en participatie. Deze beginselen garanderen respectievelijk dat enkel de wetgever het recht heeft de inhoud en draagwijdte van de vrijheidsbeneming te bepalen (legaliteit), dat detentieschade dient voorkomen te worden (schadebeperking), dat de verschillen tussen de leefomstandigheden binnen en buiten de detentie-instelling gereduceerd dienen te worden (normalisatie), dat de waardigheid van de mens geëerbiedigd dient te worden (respectering), en dat de waarden, belangen, noden en behoeften van gedetineerden mee ingecalculeerd dienen te worden in besluitvormingsprocessen (participatie) (Dupont, 2005).

In Belgische gevangenis, vooral de oudere, 19de-eeuwse gevangenis, verloopt de **implementatie** van deze principes moeizaam. Dit kan gedeeltelijk worden toegeschreven aan ideologische obstakels (De Vos, 2021). De publieke opinie houdt namelijk vast aan het

gezegde *'Wie zijn billen brandt, moet op de blaren zitten'* (De Witte & Zuidwegt, 2023). Dit is een intuïtief standpunt, dat rationeel gezien moeilijk verdedigbaar is. Het invoeren van grote veranderingen in het strafrechtstelsel zonder een verandering in de morele intuïties van mensen is een technocratische ingreep die niet strookt met de principes van democratie (De Witte & Zuidwegt, 2023). Naast de ideologische obstakels, kunnen ook praktische moeilijkheden de implementatie van bovenstaande concepten parten spelen (De Vos, 2021). De ruimtelijke organisatie van bestaande gevangenissen is vaak niet geschikt om de levensomstandigheden van de vrije samenleving na te bootsen (De Vos, 2021). Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) tikte België dan ook al meermaals op de vingers getikt vanwege de omstandigheden waarin gedetineerden moeten leven (Amnesty International, 2019). Vaak betreft het opsluitingen van gedetineerden in ongeschikte inrichtingen: problemen als overbevolking, verouderde infrastructuur en gebrek aan privacy zijn veelvoorkomend (CTRG, 2021).

Dat deze omstandigheden zo slecht zijn, is problematisch voor het welzijn van gedetineerden. Yvonne Jewkes, professor in de criminologie, stelt in 2018 namelijk dat de **gebouwde omgeving** duidelijke signalen uitzendt naar diens gebruikers over hoe ze verwacht worden de gebouwen te gebruiken. Elke ruimte heeft zijn identiteit die een boodschap meegeeft over wat de maatschappij denkt over de gebruikers. De harde architectuur van gevangenissen met tralies en hoge, betonnen muren beïnvloedt zo de identiteit en het gedrag van gedetineerden; deze architectuur roept uit dat de gebruikers ervan vanden zijn, dus zij zullen zich hier ook eerder naar gedragen (Jewkes, 2018). Architectuur kan ook juist positief gebruikt worden. Zo kan het als raamwerk dienen voor het minimaliseren van detentieschade, zodat het welzijn van gebruikers van penitentiaire instellingen verbetert en opsluitingscijfers dalen (Jewkes, 2018).

Jewkes (2018) deed uitgebreid onderzoek naar de impact van detentie(architectuur) op gebruikers, waaronder gedetineerden, en constateerde dat **empathisch ontwerpen in het detentiemilieu** weinig gebeurt. Een eerste oorzaak is dat architecten moeite hebben zichzelf of hun kennissen voor te stellen als gedetineerden. Ten tweede is het in deze context minder gebruikelijk om samen te werken met de eindgebruikers van het gebouw, soms vanwege invloed van gevangenisdirectie. Tot slot zijn architecten niet immuun voor de negatieve beeldvorming rond gevangenissen in de media (Jewkes, 2018). Niettemin kan de expertise van gevangenisdirecteurs, -personeel of -gebruikers een significante meerwaarde hebben in het ontwerp van een penitentiaire instelling – d.i. een door de overheid beheerde instelling waar gedetineerden een opgelegde vrijheidsstraf uitzitten.

Om dit hiaat aan te pakken werden Beyens en Devresse (2012), beiden professoren in de criminologie, benaderd de behoeften van toekomstige gebruikers van het gevangeniscomplex te Haren, België te onderzoeken. Ze organiseerden zes focusgroepen met elk tien ervaringsdeskundigen, waaronder gevangenisdirecteurs, leden van de PSD (psychosociale dienst), partners van gedetineerden en ex-gedetineerden (Beyens et al., 2012). Naast het identificeren van allerlei noden van gevangenisgebruikers, stellen ze bijvoorbeeld voor om een werkgroep op te richten voor het ontwerpen van penitentiaire instellingen, die zich bezighoudt met algemene en concrete vraagstukken en daarbij rekening houdt met *'good practices'* in binnen- en buitenland (Beyens, et al., 2012). De afgelopen jaren lijken architecten ook vaker pogingen te doen om het perspectief van

gebruikers van penitentiaire instellingen te betrekken tijdens het ontwerpproces, zoals bijvoorbeeld *osar architecten* in samenwerking met de onderzoeksgroep *Research[x]Design*.

Deze evolutie in de visie omtrent het ontwerp en de uitkomst van de gebouwde omgeving gaat hand in hand met de **mentaliteitsverandering** omtrent het doel van gevangenis. De gevangenis wordt steeds meer gezien als een plek voor rehabilitatie van gedetineerden (Karthaus et al., 2019). Dit onderwerp is reeds uitgebreid onderzocht door academici, variërend van de oorsprong van de filosofie (Allen, 1981), tot hoe gevangenispersoneel rehabilitatie ondersteunt (Cullen et al., 1989), en zelfs hoe kunst ingezet kan worden als instrument voor rehabilitatie (Johnson, 2008). In Scandinavië is er al sinds de jaren 1960 – 1970 een evolutie gaande in de aanpak van eenzame opsluiting. Dit omvat onder andere het mengen van mannen en vrouwen, het toestaan van eigen kleding en het inrichten van gemeenschappelijke keukens (Scharff Smith & Ugelvik, 2017). Een voorbeeld van deze evolutie is de gevangenis op het eiland **Bastøy** te Noorwegen, die in 1983 werd geopend en een van de bekendste voorbeelden van een open gevangenis is (Scharff Smith & Ugelvik, 2017). In dergelijke gevangenis hebben gedetineerden meer vrijheid dan in gesloten gevangenis, onder meer door minder strikte beveiliging. Ook de gevangenis van **Halden**, eveneens te Noorwegen, staat bekend als de *'the world's most humane prison'* (Scharff Smith & Ugelvik, 2017).

Ook in Nederland is men al geruime tijd bezig met deze ontwikkeling: sinds 1981 bieden de **Exodushuizen** begeleiding aan gedetineerden in de laatste fase van hun straf, aan ex-gedetineerden en aan familie van deze (ex-)gedetineerden (Exodus, sd). Het doel is om re-integratie te bevorderen door werk, huisvesting, sociaal netwerk en zingeving te faciliteren aan de hand van persoonlijke begeleiding. Deelnemers bouwen vrijheden en verantwoordelijkheden op gedurende het programma, dat ook ambulante begeleiding en dagbesteding omvat. Gemiddeld verblijven inwoners een jaar in de huizen, die verspreid zijn over verschillende plaatsen in het land, waaronder Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Eindhoven. Een bekend voorbeeld hiervan is de superkubus van de Kubuswoningen te Rotterdam, in 2013 gerenoveerd tot een Exodushuis door Maarten Polkamp en Sander van Schaik van architectuurbureau Personal Architecture (Personal Architecture, 2020).

In België komen deze alternatieve detentievormen wat langzamer op gang dan bij onze noorderburen. De laatste jaren is in België wel de ontwikkeling van nieuwe vormen zoals detentiehuis en transitiehuis ingezet. Een **detentiehuis** is een kleinschalige inrichting voor kortgestrafte veroordeelden, met straffen van maximaal drie jaar. Zelfstandigheid en re-integratie in de maatschappij staan hier centraal. Gedetineerden leven er samen in kleine groepen van 20 tot 60 mensen en krijgen intensieve begeleiding (Federale Overheidsdienst Justitie, 2022).

Daarnaast ontstond het concept van de **transitiehuis**, waar een vijftiental gedetineerden de laatste maanden van hun straf verblijven. Transitiehuis fungeren als de overgang van de gevangenis naar een andere strafuitvoeringsmodaliteit, zoals elektronisch toezicht of voorwaardelijke invrijheidsstelling (Transitiehuis, sd). Hier kunnen naast kortgestrafte veroordeelden ook gedetineerden met langere straffen worden ondergebracht. In transitiehuis kunnen niet alleen kortgestrafte veroordeelden, maar ook gedetineerden

met langere straffen worden ondergebracht. Het hoofddoel van deze huizen is om gedetineerden voor te bereiden op hun terugkeer naar de samenleving, door te werken aan aspecten zoals zelfstandig wonen, werken en het versterken van het sociale milieu. Binnen het Transitiehuis worden gedetineerden '*deelnemers*' genoemd, omdat zij actief deelnemen aan het re-integratieproces. In het verdere verloop van deze masterproef zal ik ook de term *deelnemers* gebruik om te verwijzen naar de bewoners van het Transitiehuis. Wanneer ik het over andere penitentiaire instellingen heb, zal ik over *gedetineerden* spreken, om zo verwarring te voorkomen.

In 2019 opende het eerste transitiehuis te **Mechelen**, Vlaanderen. Het wordt beheerd door STERKhuis, een samenwerkingsverband is tussen *G4S Care* en *Exodus Nederland* (Transitiehuisen, sd). Het tweede transitiehuis opende in 2020 te **Edingen**, Wallonië. Echter, na het eerste jaar heeft dit transitiehuis besloten om geen verlenging van het project aan te vragen (De Standaard, 2021). Er was gepland om in januari 2023 een nieuw transitiehuis in Gentbrugge te openen, maar vanwege de noodzaak van extra aanvragen voor de milieuvergunning, is de opening uitgesteld (Martens, 2022). Het tweede transitiehuis zal dus in het najaar van 2023 geopend worden, na afronding van deze masterproef.

Wereldwijd is er al heel wat theoretisch onderzoek te vinden over de principes die ten grondslag liggen aan de Belgische transitiehuizen, zoals bijvoorbeeld normalisatie (De Vos, 2021). Er zijn ook enkele architecturale studies uitgevoerd over gelijkaardige projecten. Voorbeelden van dergelijke studies zijn te vinden op de website van *RESCALED*¹, een beweging die zich richt op een herstructurering van het penitentiair systeem in Europa (RESCALED, sd). Echter, er is tot op heden weinig uitgebreid architecturaal onderzoek verricht naar de Belgische transitiehuizen; het huidige onderzoek is voornamelijk afkomstig uit een criminologische invalshoek. Daarom concentreert deze masterproef zich op het onderzoeken van de rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen van verschillende betrokkenen – namelijk deelnemers, bezoekers, personeel en buurtbewoners. De onderzoeksvraag luidt als volgt: **Wat is de rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen?** Het antwoord op deze vraag zal onderzocht worden voor de case van het Transitiehuis in Mechelen.

Aangezien er weinig bestaand architecturaal onderzoek beschikbaar is om op verder te bouwen, wordt dit onderzoek gestart zonder het formuleren van hypothesen. Het **doel** van deze studie is om enkele thema's te identificeren die relevant zijn voor initiatiefnemers of ontwerpers bij het inrichten of ontwerpen van toekomstige transitiehuizen. Deze studie is **relevant** voor het Belgisch gevangeniswezen, gezien de beslissing van de ministerraad in 2021 om het aantal plaatsen in transitiehuizen te verhogen naar 100. De komende jaren zullen er dus zes à zeven nieuwe transitiehuizen worden geopend, te beginnen met het Transitiehuis van Gentbrugge in het najaar van 2023. Het spreekt voor zich zo veel mogelijk te willen leren uit het pilootproject in Mechelen om positieve resultaten te blijven behalen in de toekomstige transitiehuizen.

---

¹ <https://www.rescaled.org/>

1.2. Overzicht masterproef

Deze sectie omvat een beschrijving van de opzet van de masterproef en de zeven hoofdstukken die erin voorkomen. Hoofdstuk 1 introduceerde het onderzoek en gaf het doel en de relevantie ervan weer. Hoofdstuk 2 gaat in op de literatuurstudie die is uitgevoerd om inzicht te krijgen in de achtergrond van alternatieve detentie en de link met architectuur ervan. In Hoofdstuk 3 wordt de methodologie van het empirisch onderzoek beschreven, inclusief de gebruikte onderzoeksmethoden en hoe de verzamelde data zijn geanalyseerd. Hoofdstuk 4 bespreekt de resultaten volgens vier thema's die uit het empirisch onderzoek voortkomen. In Hoofdstuk 5, de discussie, wordt een kritische reflectie gegeven op de resultaten en worden link gelegd met de literatuurstudie. Ook worden hier de beperkingen van het onderzoek en implicaties voor vervolgonderzoek en praktijk besproken. Tot slot zijn er nog een sectie Appendices, die het methodologiehoofdstuk ondersteunt, en een sectie Bibliografie.

Hoofdstuk 2: Achtergrond

Om inzicht te krijgen in ervaringen met transitiehuizen, is een studie uitgevoerd op basis van bestaande literatuur. Gezien de beperkte hoeveelheid en diepgang van (architecturaal) onderzoek naar transitiehuizen, is er voor de literatuurstudie een bredere benadering gekozen: er is tevens nagegaan wat geleerd kan worden uit onderzoek naar (de rol van architectuur in) andere alternatieve detentievormen en gevangenissen in het algemeen. Dit hoofdstuk begint met de bespreking van concepten die aan de basis liggen van alternatieve detentievormen, waaronder transitiehuizen. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van transitiehuizen, waarbij de nadruk op de ruimtelijke aspecten ligt. Hierbij worden ook de normen die zijn vastgelegd in het Koninklijk Besluit omtrent de functionele en architectonische aspecten besproken. Daarnaast wordt een, voornamelijk ruimtelijke, beschrijving gegeven van het Transitiehuis in Mechelen. Ten slotte wordt de link gelegd tussen de eerdergenoemde concepten en de ruimtelijke aspecten van zowel (alternatieve) penitentiaire instellingen in het algemeen als van transitiehuizen, met speciale aandacht voor het Transitiehuis in Mechelen.

2.1. Concepten van alternatieve detentievormen en transitiehuizen

Het doel van een transitiehuis is om een **gestructureerde en constructieve omgeving** te bieden waarin bewoners kunnen werken aan hun persoonlijke groei en het uitbouwen van positieve relaties. Dat vergroot de kans op een succesvolle re-integratie en voorkomt een terugval in crimineel gedrag na vrijlating (Transitiehuizen, sd). Vzw *de Huizen* en *RESCALED*, twee organisaties die zich inzetten voor een herstructurering van het penitentiair systeem in respectievelijk België en Europa, pleiten voor de inrichting van detentiehuizen² volgens drie principes voor de implementatie van een gestructureerde omgeving: **kleinschaligheid, differentiatie en inbedding in de samenleving**. *De Huizen* omschrijft haar visie als *'kleinschalige, gedifferentieerde detentievormen die verankerd en geïntegreerd zijn in het maatschappelijk weefsel'* (*De Huizen*, sd). Zij pleiten voor een nieuwe infrastructuur in plaats van de traditionele gevangenissen, die zij als *'ziek makend'* beschouwen en niet bevorderlijk voor herstel en re-integratie. Hoewel de detentiehuizen

---

² De definitie van detentiehuizen volgens vzw *de Huizen* en *Rescaled* verschilt van het Belgische concept van detentiehuizen. In de Belgische transitiehuizen worden bijvoorbeeld alleen gedetineerden met straffen van maximaal drie jaar toegelaten, terwijl dit geen beperking is binnen het concept van vzw *de Huizen* en *RESCALED*.

van *de Huizen* enigszins verschillen van het concept van transitiehuizen³, delen ze wel dezelfde principes van kleinschaligheid, differentiatie en inbedding in de samenleving. Deze drie principes kunnen beschouwd worden als toepassingen van het **normalisatie**principe. In wat volgt worden deze vier principes nader besproken.

2.1.1. Normalisatie

Normalisatie is een belangrijk begrip in het detentiemilieu en wordt erkend in de Belgische wet als een middel om andere schadelijke effecten van gevangenisstraf, buiten die van de vrijheidsberoving te verminderen (De Vos, 2021). Normalisatie bevordert de *self-empowerment* van gedetineerden, waardoor zij weer een actieve rol in de maatschappij kunnen innemen (Puddu, 2022). Binnen dit concept streeft men naar het creëren van levensomstandigheden binnen penitentiaire instellingen die zo veel mogelijk overeenkomen met de levensomstandigheden in de vrije samenleving (Dupont, 2005). Zo bepaalt de Basiswet bijvoorbeeld dat gedetineerden het recht hebben hun eigen kledij en schoeisel te dragen, dat het beleid contacten met de buitenwereld moet toelaten, dat tewerkstelling binnen de gevangenis zo hard mogelijk moet gelijken op tewerkstelling buiten de gevangenis, en dat elke gedetineerde toegang heeft tot passende gezondheidszorg op basis van individuele noden (Dupont, 2005). Normalisatie van penitentiaire instellingen strekt zich uit over verschillende aspecten, waaronder tijdsbesteding, het sociale milieu en beveiliging (De Vos, 2021).

Het aspect '**normalisatie van de tijdsbesteding**' houdt in dat gedetineerden hun tijd binnen de penitentiaire inrichting op een vergelijkbare manier kunnen spenderen als buiten de inrichting. Helene De Vos, criminologisch onderzoeker en Executive Director van *RESCALED*⁴, deed in 2021 uitgebreid onderzoek naar het normalisatieprincipe via documentanalyse, observaties en semigestructureerde interviews in twee Belgische en twee Noorse gevangenissen. Uit dit onderzoek blijkt dat het principe van 'lege tijd' binnen de tijdsbesteding van gedetineerden de meeste schade berokkent, met name in een tijd waarin moderne technologieën mensen gewend hebben gemaakt aan voortdurende stimulatie (De Vos, 2021). Wanneer gedetineerden de mogelijkheid hebben om te werken, zichzelf op te leiden, huishoudelijke taken uit te voeren of vrijetijdsactiviteiten te ondernemen, wordt deze 'lege tijd' voorkomen en is het tijdsgebruik binnen de gevangenis meer in lijn met dat buiten de gevangenis (De Vos, 2021). Daarnaast zorgt het zichzelf onderhouden (zelf boodschappen doen, koken, de eigen kleding wassen, ...) voor een gevoel van **autonomie** (Beyens et al., 2012). Idealiter kunnen gedetineerden zich daarnaast ook bezighouden met **betekenisvolle activiteiten**, die direct bijdragen aan hun re-integratie, zoals het vinden van werk, het volgen van taallessen of deelnemen aan afkickprogramma's (De Vos, 2021). Verder dragen routines die doordeweeks differentiëren van de routines in het weekend bij tot een genormaliseerd tijdsgebruik. Tot slot is het

---

³ Wat de detentiehuisen van *De Huizen* bijvoorbeeld onderscheid van onze Belgische transitiehuizen is dat deze eersten geen overgangsfase voorstellen tussen gevangenis en een andere strafuitvoeringsmodaliteit, maar als enige detentievorm zou dienen (waar dat in de transitiehuizen wel het geval is).

⁴ Beweging die zich richt op een herstructurering van het penitentiair systeem in Europa.

gevoel van zeggenschap over de tijdsbesteding van de gedetineerden een normaliserende factor. Dit vereist voldoende flexibiliteit en fysieke vrijheid (De Vos, 2021).

Het *import model*, waarbij externe diensten van buiten de gevangenis beschikbaar worden gesteld voor gedetineerden, draagt bij aan het **normaliseren van het sociale milieu** van gedetineerden (De Vos, 2021). Door deze benadering wordt namelijk het aantal mensen waarmee gedetineerden contact hebben, en zo ook het aantal sociale rollen dat zij vervullen, verhoogd. Met name de sociale rollen die gedetineerden in hun relaties met **vrienden en familie** vervullen, zijn van grote betekenis (De Vos, 2021), aangezien deze relaties dienen als de '*verbindingslijn met de buitenwereld*' (Beyens et al., 2012). Er is dus een duidelijke vraag naar langdurige en genormaliseerde bezoekenmogelijkheden voor gedetineerden (Beyens et al., 2012). Bovendien zouden gedetineerden toegang moeten hebben tot internet op verschillende plaatsen in de gevangenis, inclusief de eigen cel (Beyens et al., 2012). Dit vergemakkelijkt communicatie met familie en stelt daarboven gedetineerden in staat om werk te zoeken en te solliciteren. Voor buitenlandse gedetineerden die geconfronteerd worden met hoge telefoonkosten, kan *Skype*⁵ een betaalbaar alternatief bieden dat bovendien meer privacy biedt (Beyens et al., 2012). Ook het **personeel** van penitentiaire instellingen speelt een belangrijke rol in de sociale interactie van gedetineerden. Het is voor een gunstige re-integratie van ex-gedetineerden in de maatschappij van belang dat de relatie tussen gedetineerden en het personeel constructief is (Beijersbergen et al., 2016).

Hoewel er onderzoekers zijn die betogen dat het minimaliseren van **beveiliging** in gevangenissen essentieel is voor de normalisatie van de levensomstandigheden van gedetineerden, legt de Vos (2021) de nuance op door te stellen dat normalisatie en beveiliging elkaar net versterken. Het gevoel van veiligheid is immers een essentieel onderdeel van een normaal leven (De Vos, 2021). Veel gedetineerden hebben weinig vertrouwen in medegedetineerden en ervaren zelfs angsten. Daarom hechten zij waarde aan een verhoogd veiligheidsniveau in de gevangenis, zodat zij zich net zo veilig kunnen voelen als elke andere burger buiten de gevangenis. De Vos (2021) onderstreept hierbij dan wel het belang van transparante en consistente beveiligingsregels, evenals respectvolle en professionele beveiligingscontroles. Het is daarentegen ook belangrijk om een te hoge mate van beveiliging te vermijden. Normalisatie impliceert namelijk dat gedetineerden hun **autonomie** maximaal moeten kunnen behouden, ter voorbereiding van de re-integratie (De Vos, 2021). Beyens et al. (Beyens et al., 2012) benadrukken dat de hoge mate van beveiliging die vaak in gevangenissen wordt toegepast, in strijd is met het idee van autonomie van gedetineerden.

Hoewel het normaliseren van het detentie-milieu met goede bedoelingen wordt nagestreefd, kan de implementatie ervan soms **nieuwe frustraties en uitdagingen** met zich meebrengen voor gedetineerden (De Vos, 2021). In open regimes, waar gedetineerden meer vrijheden genieten, is de vrijheid van mensen in de vrije samenleving meer zicht- en voelbaar dan bij gesloten regimes tijdens de vrijheidsontneming (De Vos, 2021). Gedetineerden in een open regime worden geacht een hoger niveau van

---

⁵ Skype is een programma waarmee men over het internet kan telefoneren en videobellen.

zelfdiscipline en verantwoordelijkheid te hebben dan gedetineerden in een gesloten instelling.

2.1.2. Differentiatie

Het normalisatieprincipe impliceert de noodzaak van gedifferentieerde instellingen. Zoals een gevangenisdirecteur, die deelnam aan het onderzoek van Beyens en Devresse (2012), opmerkte: *'De gedetineerde bestaat niet, de gevangenis ook niet, je moet differentiëren'*. Net zoals individuen in de vrije samenleving diverse behoeften hebben, geldt dit eveneens voor gedetineerden. Sommigen hebben bijvoorbeeld meer behoefte aan specifieke begeleiding dan anderen. Daarom is het van cruciaal belang dat penitentiaire instellingen worden aangepast aan de individuele behoeften van gedetineerden (De Huizen, sd).

2.1.3. Kleinschaligheid

Puddu (2022) stelt dat het normalisatieprincipe betekent dat condities van het dagelijks leven in penitentiaire instelling zo dicht mogelijk liggen bij de normen en patronen van de mainstream van de samenleving. Ze stelt dat de mogelijkheid te leven in gebouwen met *normal sizes* hierin vervat zit (Puddu, 2022). *De Huizen* beschrijft kleinschaligheid als een middel om de gedetineerde een volwaardig bestaan te bieden en hanteert volgende definitie: *'Kleinschaligheid is teruggaan naar een niveau waarop de mens zelf meer kan inbrengen, waar hij zich kan uitleven op verschillende gebieden, waar hij gemakkelijk in contact komt met de anderen. Kleinschaligheid stelt begrippen zoals medeverantwoordelijkheid, democratie, generalisatie, inzichtelijke opbouw, ... voorop.'* (De Huizen, sd).

2.1.4. Inbedding in de samenleving

Normalisatie betekent dat penitentiaire instellingen naast *normal sizes* ook *normal locations* hebben (Puddu, 2022). Het doel van een transitiehuis is om deelnemers in staat te stellen hun leven weer op te pakken na hun vrijlating. Om dit te realiseren, is het essentieel dat deelnemers worden geplaatst in transitiehuizen in de buurt van hun toekomstige woonplaats, waar ze onder een andere strafuitvoeringsmodaliteit zullen verblijven (Transitiehuizen, sd). In tegenstelling tot traditionele gevangenissen, draait een transitiehuis om wat er zich buiten de muren afspeelt (De Huizen, sd). Het waarborgen van gemakkelijke toegang tot opleidingsmogelijkheden, werkgelegenheid en hulpverlening is van belang aangezien dit essentiële factoren zijn voor de zelfredzaamheid van deelnemers (De Huizen, sd). Daarnaast is ook tot toegang tot het sociale milieu van deelnemers van belang, aangezien zij een belangrijke rol spelen bij een succesvolle re-integratie (Beyens et al., 2012).

2.2. Beschrijving transitiehuizen

Nu de concepten waarop transitiehuizen en andere alternatieve detentievormen steunen zijn toegelicht, volgt een beschrijving van transitiehuizen, met nadruk op de architecturale

aspecten. In eerste instantie wordt een algemene beschrijving gegeven van transitiehuizen, inclusief de wettelijke normen die van toepassing zijn. Vervolgens wordt specifiek ingezoomd op wat reeds bekend is over het Transitiehuis in Mechelen.

2.2.1. Transitiehuizen in het algemeen

In een transitiehuis verblijven een vijftiental gedetineerden de laatste maanden van hun straf (Transitiehuizen, sd). Volgens het wetsontwerp wordt een transitiehuis omschreven als *'...een kleinschalig project waarbij een gedetineerde tegen het einde van zijn periode van detentie de kans krijgt om deze door te brengen in een aangepaste infrastructuur waar gewerkt wordt rond een aantal principes zoals zelfstandig wonen, werk zoeken, relaties aangaan en opnieuw functioneren buiten beveiligde muren. De gedetineerde wordt hiervoor geselecteerd op basis van een aantal criteria, prioritair maar niet uitsluitend wat diens veiligheidsprofiel betreft, maar meer nog op diens reclasseringsperspectieven.'* (MvT nr. 54K2969001, 57). Het type van het gepleegde misdrijf is ook een voorbeeld van een criterium: gedetineerden veroordeeld voor zedenfeiten of terrorisme komen niet in aanmerking. Het doel van transitiehuizen is het begeleiden van de overgang van gevangenis naar een volgende strafuitvoeringsmodaliteit, zoals elektronisch toezicht of voorwaardelijke invrijheidsstelling (Transitiehuizen, sd).

Transitiehuizen richten zich op het aanmoedigen van verantwoordelijk handelen bij veroordeelden die de vrijheid krijgen om opnieuw de regie over hun leven te nemen. Hierbij nemen gedetineerden actief deel aan het traject en het Transitiehuis-project (Transitiehuizen, sd). Ze worden dan ook **deelnemers** genoemd in plaats van gedetineerden. De werknemers zijn leef- en krachtcoaches. **Leefcoaches** ondersteunen het samenleven door de dagelijkse routine en gang van zaken te monitoren en begeleiden (Transitiehuizen, sd). **Krachtcoaches** bieden individuele ondersteuning aan deelnemers bij hun kracht- en herstelgericht traject. Ze richten zich daarbij op tien verschillende levensdomeinen, waaronder wonen, relaties en inkomen (Transitiehuizen, sd).

In het KB (Koninklijk Besluit) tot bepaling van de normen voor de erkenning als transitiehuis en houdende de exploitatievoorwaarden voor een transitiehuis van 22 juli 2019 zijn normen voor het Transitiehuis opgenomen. Deze normen bevorderen de implementatie van de principes normalisatie, differentiatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving (KB 22 juli 2019, BS 7 augustus 2019). Een voorbeeld hiervan is te vinden in hoofdstuk 2 van het KB, dat de **algemene normen** voor de inrichting van het Transitiehuis bevat. Dit hoofdstuk stelt dat het aantal veroordeelden dat in een transitiehuis mag worden gehuisvest varieert tussen de 12 en 17 personen (art. 3), wat aansluit bij het principe van kleinschaligheid. Ook het principe van inbedding in de samenleving wordt toegepast: het Transitiehuis moet binnen de lokale leefgemeenschap ingepland worden (art 6.)

Hoofdstuk 4 van het KB definieert de **bijzondere normen**, waaronder de **architectonische normen** voor transitiehuizen. Het normalisatieprincipe komt in hier duidelijk naar boven. Zo moeten de gebouwen geschikt zijn voor de bestemming en voldoende gemeenschappelijke ruimtes, waaronder een zo huiselijk mogelijke zitkamer, een ruimte voor

gemeenschappelijke activiteiten en ruimten voor individuele hulp en begeleiding (*art.12*). Ook een al dan niet gemeenschappelijke keuken of kitchenette (*art.13*) en een buitenruimte, die voor de organisatie van het dagprogramma gebruikt kan worden (*art.14*), moeten beschikbaar zijn voor de deelnemers. De kamers moeten individueel zijn en ten minste 10 m² groot zijn, inclusief sanitair indien van toepassing (*art.16*). Er moet een mogelijkheid tot lichaams- en omgevingshygiëne zijn voor deelnemers in de individuele kamer (*art.17*), die ten minste over een tafel, stoel, bed, afsluitbare kast en wastafel met stromend warm en koud water moet beschikken (*art.18*). De gemeenschappelijke ruimtes moeten een vloer- en raampoppervlakte hebben die aangepast zijn aan hun functie en uitgerust zijn met de nodige ICT (*art.19 en 20*). Sanitaire voorzieningen moeten minimaal bestaan uit één bad of stortbad en één toilet zijn per zes veroordeelden (*art.22*). De vensters moet een open zicht op de omgeving van het Transitiehuis bieden (*art.24*).

Ook **functionele normen** worden besproken in hoofdstuk 4 van het KB. Een belangrijke factor van de functionele normen is het leven in gemeenschap, waardoor het dagelijkse leven in de inrichting zo veel mogelijk gemeenschappelijk moet verlopen. Dit stelt deelnemers in staat hun capaciteiten te ontwikkelen voor hun re-integratie. Er moeten voldoende middelen beschikbaar zijn om een huishoudelijke sfeer te garanderen (*art.28*). Een systeem moet voorzien worden dat directe toegang van buitenstaanders onmogelijk maakt (*art.29*). Als een transitiehuis deel uitmaakt van een groter gebouw, moet de werking van het Transitiehuis apart beheerd worden en moet er een aparte ingang zijn van de rest van de werking van het gebouw (*art.30*). Ook activiteiten die georganiseerd worden voor deelnemers mogen niet toegankelijk zijn voor andere personen die op dezelfde site verblijven. De bezoekersruimte moet voorzien worden van gepast en kindvriendelijk meubilair (*art.31*). Als er een ruimte is voor medische interventies, moet deze voldoende privacy bieden (*art.34*).

2.2.2. Transitiehuis Mechelen

Over het Transitiehuis in Mechelen is er praktische informatie te vinden in het huishoudelijk reglement, opgesteld in augustus 2019 (Huishoudelijk reglement, 2019). Daarnaast publiceerde de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) in 2021 een verslag over hun bezoeken aan de transitiehuizen in Mechelen en Edingen in het najaar van dat jaar. Het hoofddoel van deze bezoeken was toezicht houden op de nieuwe detentievorm en aanbevelingen formuleren voor de voortzetting van dit project en de uitbreiding ervan naar andere transitiehuizen (CTRG, 2021). De CTRG verzamelde gegevens over het Transitiehuis in Mechelen door middel van bezoeken en gesprekken met personeelsleden, deelnemers, de directeur en een medewerker van de psychosociale dienst (PSD) van de Mechelse gevangenis (CTRG, 2021). In 2022 publiceerde architect en onderzoeker Sabrina Puddu bovendien haar onderzoek naar hoeverre alternatieve detentievormen, meer bepaald *prison houses*, de manier van samenleven in residentiële voorzieningen in de vrije samenleving nabootsen. Deel van dit onderzoek was een eerste architecturale analyse van de transitiehuizen in Mechelen en Edingen. Puddu verzamelde gegevens over het Transitiehuis in Mechelen via een jarenlange samenwerking met vzw *de Huizen* en *RESCALED*, en via het gebruik van officiële bronnen, media en interviews met bezoekers en de toenmalige coördinator van het Transitiehuis (Puddu, 2022).

Ruimtelijke indeling en voorzieningen

Het Transitiehuis bestaat uit twee gebouwen. Links op Figuur 1 is het grootste gebouw te zien. Dit herbergt verschillende gemeenschappelijke ruimtes, waaronder een keuken, leefruimte, fitnessruimte, bezoekersruimte, wasruimte en patio, evenals burelen voor het personeel (Puddu, 2022). De bezoekersruimte is voorzien van een tafel met vier stoelen en er is speelgoed aanwezig voor kinderen (CTRG, 2021). Er zijn geen geluidsisolerende maatregelen genomen in de bezoekersruimte (CTRG, 2021). Daarnaast zijn er in dit gebouw elf slaapkamers (Puddu, 2022). De overige vier slaapkamers bevinden zich in het kleinere gebouw rechts op Figuur 1, dat ook een gemeenschappelijke keuken en leefruimte heeft. Dit kleinere gebouw beschikt ook over een ingesloten tuin, waar ongeveer tien deelnemers kunnen samenkomen (CTRG, 2021; Puddu, 2022). Bovendien voldoet het Transitiehuis aan de minimale normen voor sanitaire voorzieningen, die zeggen dat er minimaal drie toiletten en drie (stort)baden moeten zijn (CTRG, 2021).

Figuur 1. Foto exterieur transitiehuis Mechelen (eigen foto)

De slaapkamers zijn individueel en zijn uitgerust met een bed, tafel, stoel, kast en wastafel (Huishoudelijk reglement, 2019). Ze hebben voldoende ventilatie en verlichting, zijn geschikt voor leesactiviteiten, en worden goed onderhouden op vlak van hygiëne (CTRG, 2021). Het deursysteem van de kamers maakt het mogelijk om de kamer van buitenaf af te sluiten, maar vergrendeling van binnenuit is niet mogelijk (CTRG, 2021).

Waar de slaapkamers ruim zijn, (Puddu, 2022; CTRG, 2021), wordt er opgemerkt dat de buitenruimtes, zowel de koer als de tuin, te beperkt zijn: *'Wanneer het Transitiehuis volledig benut is, zijn de buitenruimtes duidelijk te klein'* (CTRG, 2021).

Regels & controle

Deelnemers in het Transitiehuis dienen zich te houden aan verschillende regels, zoals beschreven in het onderzoek van CTRG (2021), Puddu (2022) en het Huishoudelijke reglement van 2019. De regels omvatten onder andere de verplichting om aanwezig te zijn op de tweewekelijkse **deelnemersvergadering**. Daar wordt het samenleven in het Transitiehuis besproken (Huishoudelijk reglement, 2019). Ook zaken zoals het **huishoudelijk rooster** kunnen hier besproken worden, waarin taken zoals het schoonmaken van gemeenschappelijke ruimtes en sanitair worden verdeeld (Huishoudelijk reglement, 2019). Tijdens deze vergaderingen worden ook inhoudelijke thema's behandeld. Hierbij worden partners uitgenodigd om hun kennis en ervaring te delen, bijvoorbeeld over onderwerpen als budgetbeheer, relaties en seksualiteit, en assertiviteit (Transitiehuizen, sd).

De aanwezigheid van deelnemers in het Transitiehuis wordt verwacht tussen 22.00 uur en 07.00 uur, tenzij dit anders bepaald is via een verlofregeling of tenzij het conform het plaatsingsplan is (Huishoudelijk reglement 2019). Binnen het Transitiehuis hebben deelnemers tot 23.00 uur de **vrijheid om zich door het huis te bewegen**⁶, zowel in hun eigen kamers als in de gemeenschappelijke ruimtes (Puddu, 2022). Echter, bewegingen naar binnens- of buitenshuis kunnen gecontroleerd worden aangezien elke deelnemer beschikt over een persoonlijke sleutelkaart. Hiermee hebben ze op afgesproken tijdstippen en in overleg met de leefcoaches zelfstandig toegang tot het huis (Puddu, 2022). Bij terugkomst in het huis passeren zij gemeenschappelijke ruimtes, zodat zij zich kunnen melden bij het personeel (Huishoudelijk reglement 2019) voordat ze de trap naar de hogere verdiepingen met de individuele slaapkamers bereiken (Puddu, 2022).

Wat betreft deze **individuele slaapkamers** hebben deelnemers geen toelating deze te verven of behangen, maar ze kunnen wel decoratieve objecten of persoonlijke items gebruiken om de kamer aan te kleden (CTRG, 2021). Het personaliseren van de slaapkamers wordt zelfs aangemoedigd, waar dit in een gevangenisvorm eerder als verzet werd gezien (Puddu, 2022). Deelnemers mogen persoonlijke bezittingen op hun kamer houden, waarbij een inventarislijst wordt opgesteld (Huishoudelijk reglement 2019). Bezoekers kunnen ook persoonlijke voorwerpen meebrengen naar het Transitiehuis, mits vooraf toestemming werd verleend (Huishoudelijk reglement 2019). Het personeel van het Transitiehuis voert geregeld **kamerinsprecties** uit. Deze hebben, volgens het CTRG-verslag (2021), betrekking op het controleren van orde en netheid, eerder dan op het

---

⁶ Volgens de coördinator van het transitiehuis is deze regel niet van toepassing. Deelnemers mogen te allen tijde vrij bewegen in het huis. Ze worden echter verwacht om vanaf 01.00 uur 's nachts in hun individuele kamer te zijn, maar als ze de behoefte voelen, mogen ze nog steeds een sigaret roken of iets te eten halen.

handhaven van de veiligheid, en zijn vergelijkbaar met ouderlijk toezicht op een tienerkamer.

Tot slot zouden wordt van deelnemers verwacht dat ze een zinvolle **dagbesteding** hebben die van minimaal 26 uur tussen maandag en vrijdag, zoals tewerkstelling, vrijwilligerswerk of een opleiding. Het Transitiehuis dient vrij te blijven van **alcohol en drugs, roken** is enkel toegestaan in de daarvoor aangepaste ruimtes. Deelnemers hebben de vrijheid hun **eigen kleding** te dragen (Huishoudelijk reglement, 2019).

Groepsdynamiek

De deelnemers van het Transitiehuis leven samen als één hechte groep (CTRG, 2021). *‘Er wordt gekaart, samen gekookt, gepoetst, gehuild en gelachen’*, aldus het STERKhuis (CTRG, 2021). Het STERKhuis stelt dat het Transitiehuis voor deelnemers een tijdelijk thuis wordt, waarbij betrokkenheid op elkaar, broederschap, steun en het delen van gebeurtenissen – zoals verjaardagen en feestdagen – centraal staan (CTRG, 2021). Het personeel, dat nauw betrokken is bij het leven van de deelnemers, is ook helemaal gericht op de groepsdynamiek (Puddu, 2022). *‘A very important part of the project is the fact that they live together. So, we invest a lot in working together, living together, and open and transparent communication’*, aldus de voormalige coördinator van het Transitiehuis (Puddu, 2022). Leefcoaches coördineren het dagelijks leven en passen plannen aan op basis van continue feedback van deelnemers (Puddu, 2022). De groepsdynamiek wordt getest aan de hand van huishoudelijke activiteiten zoals schoonmaken en koken, waarbij groepen worden aangepast op basis van hun neigingen, relaties en vaardigheden (Puddu, 2022). In het CTRG-verslag (2021) wordt positief gesproken over de sfeer in het Transitiehuis te Mechelen, met name in de keuken waar een gemoedelijke sfeer hangt.

Contact met het sociaal netwerk

Deelnemers kunnen drie keer per week bezoek ontvangen in het Transitiehuis tussen 09.00 uur en 20.00 uur (Huishoudelijk reglement, 2019). Het is niet toegestaan om bezoek te laten overnachten (Huishoudelijk reglement, 2019). In eerste instantie dient het bezoek plaats te vinden in de daarvoor bestemde bezoekersruimte, maar na goedkeuring van het Transitiehuis kan intiem bezoek ook op de kamer plaatsvinden (Huishoudelijke reglement, 2019). Verder hebben deelnemers onmiddellijk toegang tot het internet (CTRG, 2021). Zij kunnen gebruik maken van hun eigen gsm en computer, evenals de gemeenschappelijke vaste telefoon en laptop van het Transitiehuis (Huishoudelijk reglement, 2019). Bovendien hebben deelnemers na een verblijf van drie weken⁷ in het Transitiehuis de mogelijkheid om drie keer per week een uitgaansvergunning⁸ (UV) voor vrijetijdsbesteding te verkrijgen, en

---

⁷ Deze periode van drie weken vormt geen harde grens. In de eerste dagen na aankomst in het transitiehuis wordt er zorgvuldig gekeken naar het individuele traject van elke deelnemer. Op basis daarvan worden de uitgaansmogelijkheden geleidelijk opgebouwd en aangepast aan het persoonlijke tempo van elke deelnemer. Hierbij wordt rekening gehouden met diverse factoren, zoals de duur van het verblijf in de gevangenis (coördinator Sofie).

⁸ Bij een uitgaansvergunning hebben deelnemers toestemming om het Transitiehuis te verlaten voor een bepaalde tijdsduur.

één vergunning van twaalf uur voor familiale redenen (CTRG, 2021). Daarnaast hebben deelnemers het recht om per dag minstens een uur in de buitenlucht te verblijven (Huishoudelijk reglement, 2019). Sporten kunnen ze ten minste twee uur per week (Huishoudelijk reglement, 2019).

Buurt

Figuur 2. Ligging transitiehuis (1) in de stad Mechelen, t.o.v. de gevangenis (2), het stadscentrum (3) en het treinstation Mechelen centrum (4); (Puddu, 2022)

Het Transitiehuis bevindt zich in een winkel- en woonstraat in het stadscentrum van Mechelen, Vlaanderen (Puddu, 2022). Figuur 2 biedt een overzicht van de ligging binnenin de stad Mechelen: het is gelegen nabij de gevangenis, het stadscentrum en het station. Puddu (2022) omschrijft de stad als een *opportunity factory*, ofte opportuniteitsfabriek. In het CTRG-verslag (2021) wordt vastgesteld dat de nabijheid van de moedergevangenis van cruciaal belang is voor het Transitiehuis vanwege de intensieve werkrelatie tussen beide instellingen.

Partnerschappen en samenwerkingen

Het gebouw waarin het Transitiehuis zich bevindt is eigendom van de stad Mechelen (Puddu, 2022). Het Transitiehuis heeft verschillende partnerschappen, waaronder het Gevangeniswezen, de dienst detentiebeheer, het lokale bestuur, de lokale politie en verschillende partnergevangenissen van waaruit gedetineerden kunnen overkomen (Transitiehuisen, sd). Het Transitiehuis benadrukt voor een goede samenwerking het belang van wederzijds vertrouwen, transparante communicatie en regelmatig overleg over de werking van het Transitiehuis met deze partners. Bovendien werkt het Transitiehuis samen met diverse hulp- en dienstverleningsorganisaties, zoals *CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk)*, *CGG (Centra Geestelijke Gezondheid)*, *Sociaal Huis*, *Moderator*, *VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding)* en verschillende interimkantoren. Vanuit de gevangenis van Mechelen wordt veelvuldig heen en weer gereisd door zowel de *PSD (psychosociale dienst)* als de gevangenisdirectie om een nauwkeurige coördinatie te waarborgen (CTRG, 2021). Over het partnerschap met gevangenis Mechelen stelt het CTRG-verslag (2021): *‘De contacten tussen het Transitiehuis en de gevangenisdirectie waren in Mechelen veelvuldig en hartelijk’*.

Deze partnerschappen zijn van belang voor de concretisering van de re-integratie van deelnemers (Transitiehuisen, sd). CTRG merkt op dat het detentiestatuut van deelnemers hen uitsluit van de sociale zekerheid en de dienstverlening van de ziekenfondsen, wat hun toegang tot terugbetaalde hulpverleningsprogramma's beperkt (CTRG, 2021).

2.3. De rol van ruimte in penitentiaire instellingen

Er kunnen linken worden gelegd tussen de concepten die aan de basis liggen van alternatieve detentievormen, waaronder transitiehuizen, en ruimtelijke aspecten. Allereerst worden deze linken onderzocht voor andere alternatieve detentievormen dan transitiehuizen. Gezien het beperkte beschikbare architecturale onderzoek naar alternatieve detentievormen, wordt tevens gekeken naar inzichten die kunnen worden ontleend aan de architectuur van traditionele gevangenissen. Vervolgens wordt specifiek ingegaan op de linken tussen de eerdergenoemde concepten en de ruimtelijke aspecten van transitiehuizen, met bijzondere aandacht voor het Transitiehuis in Mechelen. Deze linken zijn gestructureerd volgens de vier concepten die aan de basis liggen van alternatieve detentievormen.

2.3.1. Inzichten in verband met de rol van ruimte in gevangenissen en alternatieve detentievormen (exclusief transitiehuizen)

Normalisatie

De Vos stelt in 2021 dat normalisatie van het gevangeniswezen een holistisch begrip is. Het normaliseren van de **materiële omgeving** speelt een ondersteunende rol bij het normaliseren van andere dimensies, zoals beveiliging, tijdsbesteding en het sociale milieu.

Een simultane normalisatie van de materiële omgeving, de sociale omgeving, de beveiliging en de tijdsbesteding binnen het gevangenisleven, met inzicht van hun onderlinge verbanden, is essentieel (De Vos, 2021). Het reduceren van veiligheidsmaatregelen leidt bijvoorbeeld niet per se tot een meer genormaliseerde ervaring, indien de rest van de omgeving niet genormaliseerd wordt (De Vos, 2021).

De manier waarop de ruimte is vormgegeven, heeft een aanzienlijke invloed op het **sociale milieu**. Dit komt omdat sociale interacties zich ontwikkelen in wisselwerking met de fysieke omgeving waarin ze plaatsvinden (Beyens et al., 2012). In 2021 stelden Beyens et al. dat er een duidelijke vraag is naar langdurige en genormaliseerde bezoermogelijkheden voor gedetineerden, vooral voor hen die langgestraft zijn of van buitenlandse afkomst zijn en weinig bezoek kunnen ontvangen. Beyens et al. suggereren dat het samen doorbrengen van een dag of weekend met familie, samen eten, lessen volgen en deelnemen aan speciale gelegenheden zoals feestdagen en verjaardagen, kunnen bijdragen aan de normalisatie van het sociale milieu in penitentiaire instellingen. Naast het belang van langdurig bezoek en gelegenheid voor sociale interactie, kunnen kindvriendelijke plekken en het niet controleren van telefoongesprekken bijdragen aan het bevorderen van **familiebanden en relaties met vrienden** (De Vos, 2021). De gebouwde omgeving kan tevens bijdragen aan de relaties tussen gedetineerden en gevangenispersoneel (Jewkes, 2018). Het **personeel** spendeert over het algemeen een groter deel van hun leven in penitentiaire instellingen dan de gedetineerden zelf (Jewkes, 2018). Hierom is het belangrijk voor architecten om plekken te ontwerpen waar ook zij zich goed en veilig voelen. Zo komt het personeel gelukkiger en meer gemotiveerd naar het werk, wat leidt tot betere relaties tussen gedetineerden en personeel (Jewkes, 2018).

Wat betreft de **beveiliging**, pleiten Beyens et al. (2012) voor een meer huiselijke omgeving met gebruikelijke ramen en deuren en een focus op *dynamische beveiliging*. Hierbij worden positieve interacties tussen gedetineerden en personeel gestimuleerd om een veilige omgeving te creëren, eerder dan het creëren van een veilige omgeving via *passieve beveiligingsmaatregelen*, zoals hoge muren, tralies en camera's. Het uitbouwen van dynamische veiligheid blijkt dan ook beter te lukken in kleinere instellingen. Naast de bijdrage aan de autonomie, zorgt het minder zichtbaar maken van beveiliging ook voor minder uitlokking van geweld (Beyens et al., 2021). Een ander voorbeeld is het geven van een sleutel of elektronische kaart van de eigen cel. Dit zou bijdragen tot het gevoel van veiligheid van gedetineerden, aangezien zij hun cel kunnen verlaten in geval van nood (Beyens et al., 2021).

Beyens et al. beschrijven (2012) diverse **behoeften** van gedetineerden in gevangenissen die aansluiten bij het normalisatieprincipe, zoals de behoefte aan lucht, licht, natuur, kleur en kunst. Het is belangrijk dat gedetineerden zelf kunnen kiezen om naar buiten te gaan op momenten dat zij dat willen. Ook moet er aandacht zijn voor akoestiek. De '*geluiden van de gevangenis*' zorgen voor stress en frustraties, zowel bij gedetineerden als bij personeel (Beyens et al., 2012). Gedetineerden verlangen naar een stille ruimte, waar ze privacy hebben en waar ze zich kunnen terugtrekken om bijvoorbeeld een boek te lezen of een brief te schrijven. Ook het hebben van een cel of kamer waar zij genoeg ruimte hebben om deze in te richten en te personaliseren, en waar ze zelf de temperatuur kunnen instellen,

draagt bij tot de zelfredzaamheid van gedetineerden (Beyens et al., 2012). Ook collectieve ontspanningsruimtes kunnen bijdragen aan dit normalisatieproces (Beyens et al., 2012).

Differentiatie

Beyens et al. (2012) benadrukken de noodzaak van diversifiëring en individualisering van het detentietraject, zodat gedetineerden een gepersonaliseerde detentie kunnen genieten. *De Huizen* pleit ervoor dat detentiehuisen gedifferentieerd worden wat betreft beveiliging, begeleiding, opleiding, tewerkstelling...(de Huizen, sd) Zij stellen voor dat bij de veroordeling een **detentieplan** wordt opgesteld, waarin een traject wordt uitgestippeld doorheen verschillende types detentiehuisen. Gedetineerden evolueren dan bijvoorbeeld van een sterker beveiligd detentiehuis naar een minder sterk beveiligd detentiehuis naarmate zij vorderen in hun traject (de Huizen, sd). Beyens et al. (2012) stellen tevens voor om voor elke gedetineerde een 'veiligheidsniveau' te bepalen en een continuüm van gesloten naar meer open regimes beschikbaar zijn. In 2012 had het merendeel van de Belgische penitentiaire instellingen een gesloten regime (Beyens et al., 2012). Dit betekent dat gedetineerden – voornamelijk vrouwelijke gedetineerden die minder strenge beveiliging nodig hebben – vaak in een beveiligingsniveau zaten dat te hoog was (Beyens et al., 2012).

Kleinschaligheid

Kleinschaligheid wordt voorgesteld als fundament voor diversifiëring en individualisering van het detentietraject (Beyens et al., 2012). Het onderzoek van Beyens et al. (2012) bevestigt dat de **relatie tussen personeel en gedetineerden** beter is in penitentiaire instellingen op kleinere schaal. Door de bekendheid van het personeel met de gedetineerden kunnen zij sneller afwijkend gedrag opmerken en beter reageren op hun behoeften (Beyens et al., 2012). Jewkes (2018) benadrukt eveneens dat kleinere instellingen menselijke waarden zoals respect en vertrouwen bevorderen, wat essentieel is voor het opbouwen van positieve relaties tussen gedetineerden en personeel en het bereiken van succesvolle uitkomsten van de detentie. Bovendien heeft kleinschaligheid gunstige effecten op de **relatie tussen personeel en directie**, omdat de communicatielijnen korter zijn (Beyens et al., 2012).

In 2014 heeft het onderzoeksteam van van Beijersbergen et al. een studie uitgevoerd naar de invloed van gevangenisarchitectuur op relaties tussen gedetineerden en personeel. Het onderzoek maakte gebruik van gestructureerde interviews en een zelf samengestelde vragenlijst, waarbij 1715 gedetineerden van 32 Nederlandse voorrechteniscentra werden betrokken. De bevindingen van het onderzoek bevestigen de theorie uit de omgevingspsychologie, waarin wordt gesteld dat de architectuur van een gebouw invloed heeft op het gedrag, de ervaringen en de interacties van de gebruikers. In tegenstelling tot Jewkes (2018) en Beyens et al. (2012) geeft deze studie echter aan dat de **schaal van de voorzieningen en de zichtlijnen geen aanzienlijke invloed** hebben op de relatie tussen personeel en gedetineerden. Er is inderdaad een link volgens Beijersbergen, maar deze is te wijten aan andere architecturale factoren, zoals het bouwjaar van de voorziening of de mogelijkheid tot het aangaan van interacties tussen gedetineerden en personeel,

aangezien de band tussen deze voor een groot deel bepaalt hoe gedetineerden zich voelen en gedragen. De studie geeft wel aan dat deze interacties beter mogelijk gemaakt worden in **kleine paviljoenen waar het personeel een directe zichtlijn heeft** over de instelling (Beijersbergen et al., 2014). Panopticon en radiale lay-outs, waar afstand tussen gedetineerden en personeel bevorderd wordt, hebben daarentegen een negatieve impact hebben op deze interacties (Beijersbergen et al., 2014).

De Huizen benadert kleinschaligheid zowel op een kwantitatieve als een kwalitatieve manier voor hun concept van detentiehuisen⁹ (de Huizen, sd). Met **kwantitatieve benadering** bedoelen zij dat het detentiehuis klein van omvang moet zijn, zowel qua oppervlakte als het aantal gedetineerden dat er verblijft. Gebaseerd op Scandinavische voorbeelden en de Nederlandse Exodushuizen, pleit de Huizen voor een grootte van 15 à 30 plaatsen. Beyens et al. (2012) daarentegen pleiten voor leefeenheden van maximaal 15 gedetineerden. Ze stellen echter dat het moeilijk is hier een eenduidig getal op te plakken, aangezien kleinschaligheid tevens afhankelijk is van het gevoerde regime (Beyens et al., 2012). Hierbij doelen ze op de **kwalitatieve benadering**, waarin een persoonsgerichte werking, flexibiliteit en integratie in de buurt belangrijke aspecten zijn (De Huizen, sd). Het realiseren van kwantitatieve kleinschaligheid is een voorwaarde voor het bereiken van kwalitatieve kleinschaligheid (De Huizen, sd)

Inbedding in de samenleving

Toegankelijkheid en bereikbaarheid van penitentiaire instellingen zijn belangrijk opdat bezoek vergemakkelijkt wordt voor het sociaal netwerk van gedetineerden (Beyens et al., 2012). Een geschikte locatie van penitentiaire instellingen is aldus van belang. Prang et al. beschreven in 2010 echter de **moeilijkheden** die de Nederlandse Exodushuizen, een concept gelijkaardig aan de Belgische transitiehuizen ervaren. Bij het zoeken van een locatie, moeten de initiatiefnemers zich de vraag stellen of de stad/ regio baat heeft bij een transitiehuis, of er voldoende potentiële deelnemers zijn, of er een geschikt pand ter beschikking is... Het pand moet namelijk groot genoeg zijn om een vijftiental gedetineerden en het zorgpersoneel te huisvesten, er moet een goede zichtlijn zijn naar de ingang, het moet voldoende geïntegreerd zijn in de rest van de samenleving... Zij geven ook mee dat het erg belangrijk is goed en correct te communiceren met de gemeente en de buurt, om zo negatieve gevoelens en vooroordelen van stadsinwoners of buurtbewoners over de impact op de stad in te tomen en zo collectief opstand te vermijden (Prang et al., 2010).

Deze negatieve gevoelens en vooroordelen van de gemeenschap worden beschreven als het **NIMBY-effect**. De term *Not In My Backyard* wordt gebruikt om de weerstand te beschrijven van buurtbewoners tegen de komst van bepaalde projecten in hun omgeving, hoewel ze erkennen dat deze projecten noodzakelijk zijn. Dear schreef in 1992 een paper als deel van een grotere studie die de acceptatie van controversiële voorzieningen onderzocht door middel van sitebezoeken, casestudies, interviews en een grondige literatuurstudie en -analyse. Hij stelt dat het NIMBY-effect het vinden van plaatsen voor

---

⁹ De definitie van detentiehuisen volgens vzw *de Huizen* en *RESCALED* verschilt van het Belgische concept van detentiehuisen.

nieuwe voorzieningen zoals rehabilitatiecentra, gevangenissen, daklozenopvang etc. bemoeilijkt (Dear, 1992). Een eerste angst die gepaard gaat met dit fenomeen is die van de verlaging van de eigendomswaarden. Dear (1992) stelt echter dat deze waarden voornamelijk afhangen van bredere marktrends zoals de rentevoet. Daarnaast vrezen buurtbewoners voor hun persoonlijke veiligheid. Tot slot zijn buurtbewoners bang voor een verlaging van de buurtkwaliteit, en dus hun residentieel comfort. Het is belangrijk deze angsten te beperken door middel van een goede communicatie omtrent de werking van de voorziening (Dear, 1992).

Dear noemt enkele aspecten op die **invloed** hebben **op het NIMBY-effect**. Zo speelt het type van de voorziening een rol: instellingen die (ex-)gedetineerden huizen staan hoog op de (veranderlijke) lijst van ongewenste voorzieningen. Daarnaast speelt ook de grootte van de voorziening een rol: grotere voorzieningen worden minder geaccepteerd dan kleinere. Ook de werking van de voorziening heeft invloed. Een voorziening waar voldoende supervisie is, draagt bij tot het gevoel van veiligheid in de buurt. Tot slot beïnvloedt de reputatie van de initiatiefnemer de acceptatie van de buurt. Wanneer er reeds succesvolle voorzieningen bestaan in andere buurten, is er een grotere kans tot acceptatie van de gemeenschap (Dear, 1992). Het is echter belangrijk te beseffen dat het NIMBY-effect ook positieve invloeden kan hebben: klachten van burens kunnen leiden tot waardevolle verbeteringen aan het voorgestelde programma (Dear, 1992).

2.3.2. Inzichten in verband met de rol van ruimte in het Transitiehuis (van Mechelen)

Eerdergenoemde studies van CTRG (2021) en Puddu (2022) hebben onderzoek gedaan naar het Transitiehuis in Mechelen. Daarnaast zijn er enkele masterproeven geschreven waarin ook architecturale aspecten van het Transitiehuis aan bod komen (De Geyseler, 2021; De Meester, 2020). Deze bronnen stellen ons in staat om verbanden te leggen tussen de concepten waarop transitiehuizen gebaseerd zijn en de specifieke ruimtelijke concepten die van toepassing zijn op het Transitiehuis in Mechelen. Deze linken zijn gestructureerd volgens de vier concepten die aan de basis liggen van alternatieve detentievormen.

Normalisatie

Puddu (2022) beschrijft het Transitiehuis van Mechelen als een voorbeeld van een *prison house*, een type kleinschalige penitentiaire instelling met een huiselijke sfeer. Binnen deze *prison houses* streeft men naar normalisatie door middel van een **home-ification** (Puddu, 2022). *Home-ification* verwijst naar het creëren van een huiselijk interieur, waarbij het begrip 'thuis' als een positieve referentie wordt gebruikt. (Puddu, 2022). Initiatieven die normalisatie nastreven via home-ification richten zich vaak op esthetiek en schaal, met als doel het institutionele karakter van grotere gevangenissen met individuele cellen te verzachten. (Puddu, 2022).

Privacy en collectiviteit vormen essentiële aspecten van deze *home-ification* van prison houses en dragen bij aan het waarborgen van de sociale orde (Puddu, 2022). In het Transitiehuis in Mechelen wordt de sociale orde gerealiseerd door een geavanceerd

systeem dat steunt op groepsdynamiek. Het Transitiehuis dat bestaat namelijk uit een groep van vijftien deelnemers, het personeel en de bredere samenleving buiten het Transitiehuis, en vereist dus een verfijndere handhaving van de orde, die niet louter gebaseerd is op eenvoudige controle (Puddu, 2022). Deze sociale orde is nodig ter garantie van de **veiligheid** in het *prison house*. Puddu (2022) wijst erop dat de individuele kamers en de keuken dienen als ruimtes waarin deze aspecten opnieuw worden geïncorporeerd in het leven van deelnemers.

Puddu (2022) omschrijft de **keuken** van de *prison house* als de plek waar collectiviteit terug wordt aangeleerd aan deelnemers. Samen eten is een manier van samen zijn en zo introduceert de keuken collectiviteit in de *prison house* (Puddu, 2022). In de keuken krijgen deelnemers de mogelijkheid om zelf hun maaltijden te bereiden, in plaats van dat deze door de instelling worden verstrekt zoals gebeurt in gevangnissen (Puddu, 2022). De keuken van het Transitiehuis in Mechelen heeft vele functies: het is een plek om onafhankelijkheid te verwerven, om essentiële vaardigheden aan te leren voor het dagelijks leven, om te leren zorgen voor jezelf en voor anderen, om samen te leren zijn (Puddu, 2022). Binnen het keukenteam nemen diverse deelnemers gezamenlijk beslissingen over het menu, zorgen ze ervoor dat de benodigde ingrediënten worden aangeschaft en bereiden ze de maaltijden (CTRG, 2021).

Deze vorm van collectiviteit is ontstaan vanuit het concept van het nabootsen van het idee van een familie in *prison houses*, waarbij het familiehuis als referentiepunt dient (Puddu, 2022). Dit initiatie beoogt jongeren die opgegroeid zijn in problematische omstandigheden te ondersteunen (Puddu, 2022). Puddu (2022) vraagt zich af of het mogelijk is om dat gevoel van familie en huiselijkheid te bereiken door collectief te leven, en pleit eerder voor het stimuleren van collectiviteit bij een **groep** individuen, die traditioneel collectiviteit is ontzegd (Puddu, 2022). Het Transitiehuis benadrukt tevens dat de kracht van het programma ligt in het samenleven in groep (CTRG, 2021).

De **slaapkamer** is de ruimte die privacy terug introduceert voor gedetineerden in de *prison house* (Puddu, 2022). Voor deelnemers die van de gevangenis in het Transitiehuis in Mechelen toekomen, is het ervaren van de individuele slaapkamer een cultuur shock (Puddu, 2022). In de gewenningsperiode noemen deelnemers hun slaapkamer dan ook nog *cel* (Puddu, 2022). Over de slaapkamer heeft de deelnemer weer zeggenschap, toe-eigening van de slaapkamers wordt zelfs aangemoedigd. Privacy wordt weer als een belangrijke sociale waarde gevierd in het *prison house* (Puddu, 2022).

In tegenstelling tot het Transitiehuis, is in een traditionele gevangenis deze **opdeling tussen privacy en collectiviteit** minder sterk. In een traditionele gevangenis bereiden gedetineerden bijvoorbeeld hun eten vaak in hun cel, die ze vaak delen met andere gedetineerden (Puddu, 2022).

Puddu (2022) concludeert dat het tijdens haar onderzoek te vroeg is om uitspraken te doen over de **balans tussen privacy en collectiviteit** van het Transitiehuis te Mechelen. Zij uit echter haar zorgen dat het Transitiehuis een model zou kunnen worden van een *gechoreografeerde* collectiviteit, waarbij alle complexiteit en conflicten worden vermeden om een ideale sociale orde te creëren.

Puddu benadrukt tevens dat het concept van *het normale* momenteel een eenzijdige richting heeft, namelijk van de samenleving naar de *prison house*. Ze suggereert dat dit in twee richtingen zou kunnen werken, waarbij de genormaliseerde *prison house* ook invloed kan hebben op de vrije samenleving. Puddu pleit er daarom voor om juist diversiteit en individualiteit, oftewel *het buitengewone*, te waarderen, in plaats van *het normale* na te streven. In een samenleving die het buitengewone waardeert, zou de behoefte aan normalisatie in afgesloten samenlevingen – en de behoefte aan afgesloten gemeenschappen in het algemeen – kunnen verminderen of zelfs verdwijnen (Puddu, 2022). Ook de Vos (2021) benadrukt dat het normalisatieprincipe **subjectief en relatief** is, aangezien het leven in een penitentiaire instelling wordt gelinkt aan het leven in de maatschappij. Wat als *normaal* wordt beschouwd is verschillend voor iedereen, afhankelijk van diens achtergrond, waarden en normen. Ieder heeft een persoonlijke mening over welke leefomstandigheden als goed of slecht worden beschouwd (de Vos, 2021). Bovendien leidt deze relativiteit ertoe dat normalisatie minder wenselijk is in samenlevingen met beperkte welvaartstaten (de Vos, 2021).

Differentiatie

In het Transitiehuis van Mechelen is er al sprake van een zekere vorm van differentiatie. De vier deelnemers die in het kleine gebouw met vier slaapkamers verblijven, worden door het personeel meer **zelfstandigheid** toevertrouwd (Puddu, 2022).

Kleinschaligheid

Het Transitiehuis in Mechelen verschilt opvallend van traditionele penitentiaire instellingen, zo wordt het omschreven als *'zomaar een huis in de rij'* door voormalig coördinator L.M. (De Standaard, 2022). Het basisprincipe van kleinschaligheid wordt door de CTRG onderschreven: *'De kleinschaligheid laat toe rekening te houden met de vaardigheden en behoeften van elke deelnemer en hem de begeleiding te geven die hij nodig heeft om opnieuw vol aan het maatschappelijk leven deel te kunnen nemen'*, aldus de conclusie van het CTRG-verslag. Het Transitiehuis heeft dankzij zijn **kleinschaligheid en ruimere personeelsbezetting** meer mogelijkheden om te investeren in begeleiding en resocialisatie dan traditionele penitentiaire instellingen (CTRG, 2021). Op de langere termijn zou dit moeten resulteren in een lagere recidive onder degenen die uit het Transitiehuis worden vrijgelaten in vergelijking met degenen die uit de gevangenis komen (CTRG, 2021).

Daarnaast bevordert de kleinschaligheid de orde en veiligheid in het Transitiehuis, dankzij de dynamische interactie tussen deelnemers en personeel: *'De contacten met het aanwezige personeel worden als positief ervaren, gekenmerkt door wederzijds respect, openheid en wederzijds vertrouwen, wat de dynamische veiligheid ten goede komt'* (CTRG, 2021). Dat deelnemers in het Transitiehuis niet als *gedetineerden* worden aangeduid, maar als *deelnemers*, draagt ook bij aan een positieve beleving en bevordert daarmee de dynamische veiligheid (CTRG, 2021).

Inbedding in de samenleving

De Huizen stelde een 'Welcome in my backyard' (WIMBY)-draaiboek op, waarin zij enkele tips geven opdat transitiehuizen en deelnemers **zo goed mogelijk geïntegreerd zouden worden in de omgeving** (de Huizen, s.d). De Huizen stelt namelijk dat transitiehuizen moeten aansluiten in hun buurt om de wederzijdse betrokkenheid en verantwoordelijkheid van deelnemers en de samenleving te stimuleren. Zo kunnen deelnemers ook diensten van de directe omgeving gebruiken, wat het normalisatieprincipe in de hand werkt. Allereerst zou het Transitiehuis een toegevoegde waarde moeten hebben voor de buurt: door het vervullen van een sociale, economische of culturele functie, zoals bijvoorbeeld een fietsherstelplaats of een groentewinkel (de Huizen, s.d). Hiervoor moet gekeken worden naar de noden van de omgeving. Daarnaast benadrukken zij het belang van goede communicatie tussen het Transitiehuis en de stad. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden met de gemeente over wie welke rol op zich neemt wat betreft de communicatie, zodat er geen inconsistente informatie de wereld in gestuurd wordt. Ook is het belangrijk zo vroeg mogelijk beginnen te communiceren met de stadsbewoners, zodat zij zich betrokken voelen vanaf de start. Tot slot is het belangrijk om ook na de opening de stadsbewoners regelmatig updates te geven. *De Huizen* stelt ongeveer een keer per drie maanden voor (de Huizen, s.d).

De Geyseler deed in het academiejaar 2020-2021, ongeveer anderhalf jaar na de opening van het Transitiehuis in Mechelen, haar masterproef over de stem van de omwonenden. Zij voerde kwantitatief onderzoek aan de hand van online surveys. Haar doelpubliek betrof de bevolking van de stad Mechelen. Zij concludeerde dat over het algemeen de houding van de Mechelaars positief was ten opzichte van het Transitiehuis, maar dat er wel ruimte was voor verbetering omwille van het gebrek aan informatie en interactie. Zij concludeerde dat er **geen sprake was van het NIMBY-effect onder de Mechelaars** (De Geyseler, 2021). Ten tijde van de opening van het Transitiehuis in Mechelen in 2019-2020 deed ook De Meester voor haar masterproef onderzoek naar de invloed van het Transitiehuis, via semigestructureerde interviews. In plaats van de stad te analyseren, lag de focus van haar onderzoek op de buurt. Haar bevindingen stellen dat de buurtbewoners de buurt niet anders zijn gaan ervaren sinds de komst van het Transitiehuis, hoewel nog steeds niet alle buurtbewoners warmlopen voor het idee van een transitiehuis in hun buurt (De Meester, 2020). Volgens haar onderzoek was er **weldegelijk een NIMBY-effect in de buurt** (De Meester, 2020). Het onderzoek van Puddu daarentegen (2022) onthult dat de reactie van de buurt overwegend positief is, zoals verklaard door de toenmalige coördinator. Niettemin zijn er ook enkele kritische standpunten die naar boven komen op bijvoorbeeld de blog *Civis Mundi*¹⁰, waar wordt betoogd de gebouwen hadden kunnen gebruikt worden voor betaalbare huisvesting in plaats van voor transitiehuizen (Puddu, 2022).

---

¹⁰ Civis Mundi, Transitiehuis tegen institutionalisering:
<https://www.civismundi.nl/index.php?p=artikel&aid=5315>

Hoofdstuk 3: Methodologie

Om een passende onderzoeksmethode te identificeren, deed ik een verkenning van bestaande literatuur met betrekking tot onderzoek binnen detentieomgevingen. Hiervoor werd er gebruikgemaakt van gerichte trefwoorden in de zoekmachines Google Scholar en Limo. Zoekopdrachten als methodology prison research, humane detention research, interviews in prison, focus groups in prison, observations in prison... en combinaties hiervan werden geanalyseerd. Ook thema's die uit een eerste review van de bronnen relevant bleken, zoals reflexivity of emotionality, werden in een tweede fase opgezocht in dezelfde zoekmachines.

Uit deze literatuurstudie volgde allereerst welke persoonlijke en ethische aspecten belangrijk zijn om als onderzoeker mee te nemen in het onderzoek. Vervolgens beschrijf ik waarom ik voor dit onderzoek kies voor een kwalitatieve aanpak en welke onderzoeksmethodes in het detentiemilieu gebruikelijk zijn. Op basis hiervan leg ik uit waarom ik kies voor een tekenopdracht als methode, in combinatie met semigestructureerde interviews en observaties. Tot slot wordt meegegeven hoe de data die voortkomen uit het onderzoek geanalyseerd wordt.

3.1. Persoonlijke aspecten onderzoeker

Uit de verkenning van bestaande literatuur met betrekking tot onderzoek binnen detentieomgevingen zijn twee thema's naar voren gekomen waarmee ik als onderzoeker rekening moet houden bij de samenwerking met gedetineerden, gezien de gevoelige aard van de onderwerpen en de context waarin ze zich bevinden.

Een van deze thema's is **emotionaliteit**. Alison Liebling, professor in de criminologie, benadrukt in 1999 dat zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek valkuilen en voordelen hebben. Zij stelt dat zuiver kwantitatieve data tekortschieten, omdat de pijn van gedetineerden – waar zelfs de meest ervaren onderzoekers niet immuun voor zijn – ontbreekt. Onderzoekers zijn mensen: een onderscheid maken tussen onderzoeker en mens levert gebrekkig onderzoek op volgens haar. Gevoelens van de onderzoeker kunnen een indicator, of zelfs bron, zijn van waardevolle data. In 2012 herhaalde Jewkes dat het behouden van emoties en menselijkheid in het onderzoekproces interessantere en eerlijkere kennis oplevert.

Garrihy en Watters schreven in 2020 over de impact die hun emoties hebben gehad op hun onderzoek in een gevangenis en komen tot de conclusie dat emotionaliteit moet opgenomen worden in de onderzoeksmethodologie. Een juiste balans tussen *surface acting* – het onderdrukken of maskeren van de emoties – en openstelling van emoties moest gevonden worden in hun onderzoeken. Dankzij *surface acting* kan onderzoek op een professionele manier verdergezet worden; dankzij het openstellen van emoties, kan meer respons verkregen worden van betrokkenen en kan een dieper niveau van begrip bereikt worden (Garrihy & Watters, 2020). Ook de Vos (2021) raadt aan als onderzoeker niet te hard bezig te zijn met neutraal willen zijn. Zij herinnert eraan dat het waardevol is je authentieke zelf te zijn en te kijken hoe mensen hierop reageren; alleszins waardevoller dan kijken hoe mensen reageren op een neutraal persoon (de Vos, 2021).

Het is van belang dat onderzoekers niet alleen emotionele betrokkenheid toelaten in het onderzoek, maar ook **reflectief** zijn over de sociale plaats van de onderzoeker. Zo ontstaat een eerlijker onderzoek dat zich bewust is van de beperkingen en vooroordelen binnen het onderzoek (Piacentini, 2013; Ballesteros-Pena, 2019). Een reflectieve aanpak kan tevens helpen emoties van de onderzoeker te omarmen en gebruiken als deel van het onderzoeksproces (Yuen, 2011). De achtergrondstudie die ik deed omtrent detentie (Hoofdstuk 2) was een eerste stap in het bewust worden van de historische en culturele context van het onderzoek. Verder besef ik dat mijn gender en leeftijd een rol kunnen spelen in hoe gedetineerden mij zien en dus interageren met mij, en dat ik als iemand met een zorgeloze jeugd en als iemand die nooit ergens opgesloten heeft gezeten nooit voor 100% de ervaringen van deelnemers zal kunnen begrijpen. Door me bewust te zijn van de sterktes van mijn sociale achtergrond, probeer ik de positieve aspecten maximaal uit te spelen: bijvoorbeeld dat ik als vrouw van jongere leeftijd misschien minder bedreigend zal overkomen dan een man van middelbare leeftijd. Daarnaast tracht ik de zwaktes die ontstaan door mijn sociale achtergrond te minimaliseren: hoewel ik me nooit 100% zal kunnen inleven in hun situatie, probeer ik met zo empathisch en open mogelijk open te stellen voor de ervaringen van deelnemers. Dit omvat onder andere actief luisteren naar participanten en begrip tonen voor hun emoties. Bovendien tracht ik door open te staan voor verschillende ervaringen, zoals samen avondeten en boodschappen doen, een beter inzicht te krijgen in hun leefwereld.

3.2. Ethische aspecten onderzoeker

Naast de persoonlijke aspecten, zijn er ook een aantal ethische aspecten waar een onderzoeker aan moet denken.

Als onderzoeker is het belangrijk **confidentialiteit** te garanderen voor de participanten. De privacy van participanten moet beschermd worden. Schriftelijke toestemmingsformulieren zijn opgesteld (Bijlage 1), ondertekend door alle participanten. Deze zijn zo eenvoudig en duidelijk mogelijk geschreven zodat ze ook verstaanbaar zijn voor mensen die geen of een beperkte opleiding genoten hebben. In het schriftelijk toestemmingsformulier staat genoteerd dat de inhoud van de verworven data niet onthuld zal worden, zeker niet aan de institutionele autoriteiten (Schlosser, 2008). Een uitzondering hierop is wanneer de

participant een andere misdaad bekend dan degene waarvoor hij is aangeklaagd of wanneer er een veiligheidsprobleem is; dat moet de onderzoeker wel communiceren naar de autoriteiten (Abbott et al, 2018). Verder vermeldt het formulier dat naar participanten verwezen zal worden met pseudoniemen. Het is echter belangrijk dat de participanten beseffen dat mogelijke resultaten van interviews gepubliceerd kunnen worden (Schlosser, 2008). Dit betekent namelijk dat privacy niet 100% gegarandeerd is, hoewel pseudoniemen gebruikt zullen worden. Confidentialiteit en privacy van gedetineerden moeten ook gegarandeerd worden door afwezigheid van het personeel tijdens de interacties tussen gedetineerde en onderzoeker (Schlosser, 2008).

Deze masterproef valt onder de **SMEC-goedkeuring** door de ethische commissie van het FWO-project 'Wat innovatieve zorgarchitectuur ons kan leren over ontwerpen voor humane detentie'¹¹. SMEC is de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie¹² verbonden aan de KU Leuven, die verantwoordelijk is voor het beoordelen van zowel de formele ethische vereisten als de morele relevantie van het onderzoek. Ze beoordelen kritisch het onderzoeksopzet en onderzoeken de motivatie achter het gekozen onderwerp, waarbij gekeken wordt of het bijdraagt aan het oplossen van een specifiek maatschappelijk probleem of voornamelijk gericht is op gemakkelijke publicatiemogelijkheden. Daarnaast evalueren ze of er voldoende aandacht is besteed aan de mogelijke impact van het onderzoek op de betrokken deelnemers en of er voldoende en begrijpelijke informatie wordt verstrekt aan de deelnemers.

3.3. Dataverzameling in onderzoek rond detentie

Criminologe Lučić-Ćatić stelde in 2011 dat gevangenisonderzoekers neigen naar kwantitatieve dataverzameling om de objectiviteit van het onderzoek te waarborgen. Kwantitatief onderzoek is echter sterk afhankelijk van data vrijgegeven door penitentiaire instellingen. Lučić-Ćatić stelt (2011) dat de data over de verschillende instellingen niet-uniform zijn, aangezien elke instelling een andere werkwijze heeft wat betreft het verzamelen van gegevens (Lučić-Ćatić, 2011). Jewkes (2012) stelt tevens dat deze objectiviteit onmogelijk – en zelfs ongewenst – is in gevangenisonderzoek, omdat kwantitatieve data emotioneel beladen onderwerpen neutraliseert. Gezien deze argumenten en omwille van het feit dat dit onderzoek zich richt op ervaringen van mensen, is het **onderzoek van kwalitatieve aard**.

Enkele onderzoekers beschrijven hun onderzoek in het detentiemilieu als een **participatief actieonderzoek** (bijv. Bailey & Ward, 2013; Bryant & Payne, 2018; Fine & Torre, 2006). *Participatief* onderzoek slaat erop dat de betrokkenen – in deze voorbeelden zijn dit voornamelijk de gedetineerden die leven in de onderzochte penitentiaire instellingen – deel

¹¹ Meer informatie over het FWO-project is te vinden op volgende webpagina: ['Wat innovatieve zorgarchitectuur ons kan leren over ontwerpen voor humane detentie'](#)

¹² Meer informatie over de commissie is te vinden op volgende webpagina: <https://research.kuleuven.be/en/integrity-ethics/ethics/committees/smec>

uitmaken van het onderzoeksteam doorheen het onderzoeksproces. Wat betreft deze participatie zijn er verschillende gradaties, waarbij sommige onderzoekers gedetineerden zelfs laten meehelpen met het opstellen van de onderzoeksvragen (Bryant & Payne, 2018; Fine & Torre, 2006). De term *actieonderzoek* slaat erop dat men een probleem wil oplossen. Hoewel dit onderzoek geen participatief actieonderzoek is, omdat het niet gericht is op het oplossen van een specifiek probleem maar eerder op het in kaart brengen van de ervaringen van betrokkenen in het Transitiehuis, is het toch interessant om te kijken naar de methoden die in dit type onderzoek worden gebruikt en naar het participatieve aspect. Hieronder worden enkele methoden beschreven die relevant zijn voor de detentieomgeving.

3.3.1. Observeren, interviewen en focusgroepen

Het merendeel van de onderzoeken die in het detentiemilieu zijn uitgevoerd, maken gebruik van observaties, interviews en/of focusgroepen als methodes om kwalitatieve data te verwerven (bijv. Garrihy & Watters, 2020; Pollack, 2003; Tilley, 2003; Liebling, 1999; Danks en Bradley, 2018...). Observaties dienen hierbij vaak als voorbereiding van de interviews of focusgroepen. Focusgroepen worden eerder gebruikt als methode wanneer de nadruk ligt op een collectieve ervaring (Pollack, 2003).

3.3.2. Vragenlijsten

Een methode die ook af en toe wordt toegepast, is het laten invullen van vragenlijsten door gedetineerden (bv. van Engstorm & van Ginneken, 2022). Vaak worden deze gebruikt om kwantitatieve data te verzamelen, maar ook kwalitatieve gegevens kunnen uit deze methode voortkomen.

3.3.3. Fotograferen

Visuele methodes worden de laatste jaren steeds vaker gebruikt bijvoorbeeld met als doel de beperkingen van taal te overkomen (Annemans, 2012). Het gebruiken van fotografie is hier een voorbeeld van. Hierbij kan de onderzoeker zelf foto's maken en deze bespreken met de participanten (bijv. Gariglio, 2016), of de participanten produceren hun eigen foto's (bijv. Warren, 2002), zoals bij *Photovoice* het geval is (bijv. Jarldorn, 2016). Deze benadering wordt aangemoedigd door Jarldorn (2016) ter empowerment van de participanten. Doordat participanten hun eigen data genereren, ontstaat een nieuw begrip van de context van sociale problemen. Jarldorn (2016) liet in haar onderzoek de participanten hun eigen data produceren met behulp van wegwerpcamera's. Ze reflecteerde hier echter over dat ze bij volgend onderzoek apparatuur van betere kwaliteit zou willen voorzien, waarbij de participanten meer mogelijkheden en verantwoordelijkheden genieten. Meestal wordt deze methode toegepast in combinatie met interviews (bijv. Jarldorn, 2016; Gariglio, 2016; Warren, 2002).

3.3.4. Tekenen

Een tweede voorbeeld van visuele methodes is het gebruik van tekeningen. Natali et al. onderzochten in 2020 hoe gedetineerden en buurtbewoners een Italiaanse gevangenis ervaren. De eerste techniek die ze hiervoor gebruikten bestond uit kwalitatieve interviews, waarbij de onderzoekers de deelnemers vroegen hun 'mentale beelden' van de gevangenis te tekenen. Zo wilden ze tot extra inzichten komen, die niet in de interviews tot uiting komen omdat ze moeilijk zijn om te verwoorden. Natali et al. beschrijven het verschil tussen fotograferen en tekenen als volgt: waar foto's alles vastleggen wat er te zien valt, ligt de focus in een tekening op wat de tekenaar het belangrijkste vindt en worden de details weggelaten. *'A prison is often a "world within a world," which can make it difficult to imagine and represent it, but feelings, ideas and understandings can emerge in unexpected ways when people are stimulated to reflect on a prison by drawing on their unique (real or just imagined) lived experiences'* (Natali et al, 2020). Ook Annemans stelt dat het voordeel van tekeningen is dat ze toelaten om de realiteit te manipuleren (Annemans, 2012). Tekenen gebruiken als onderzoeksmethode wordt regelmatig gedaan voor onderzoek waar kinderen bij betrokken zijn, omdat zij nog niet in staat geacht worden om hun ervaringen te delen met het gesproken of geschreven woord (Driessnack, 2004).

3.3.5. Combinatie tekenen & interviews

Meestal gebruiken onderzoekers tekeningen in combinatie met interviews (bijv. Natali et al., 2020; Marilyns Guillemin, 2004; Annemans et al., 2012). Marilyns Guillemin, professor in gezondheidssociologie, stelt dat tekeningen in combinatie met interviews een rijke en duidelijke methode vormt om te onderzoeken hoe mensen hun wereld ervaren (Guillemin, 2004). *'The use of an integrated approach that involves the use of both visual and word-based research methods offers a way of exploring both the multiplicity and complexity that is the base of much social research interested in human experience'*. Zij benadrukt het belang van het beschrijven van de tekeningen door de participanten. Zo kan de participant uitleggen waarom die een specifiek beeld koos te tekenen en de redenen van waarom die het beeld zo getekend heeft. De interpretatie van een tekening is namelijk subjectief en ambigu. Twee mensen kunnen naar een tekening kijken en er iets helemaal anders uithalen. Men zou dit als een nadeel van de methode kunnen zien, maar Guillemin vindt dit niet problematisch: ze stelt zich de vragen of de ene interpretatie meer waard is dan de andere, en of er wel een *juiste* interpretatie bestaat. Wat volgens haar wel een nadeel is, is het feit dat we als onderzoekers nog steeds beperkt zijn tot het gesproken/ geschreven woord in onze interpretaties van de data.

3.3.6. Wandelen

De tweede techniek die Natali et al. gebruikten in hun onderzoek naar de architectuur van een gevangenis in 2020, noemen zij 'rondtrekkende soliloquies'. In tegenstelling tot het tekenen, werd deze methode enkel gebruikt voor de ervaringen van de mensen buiten de gevangenis te onderzoeken. De methode bestaat uit een combinatie van wandelen, observeren, interpreteren, reflecteren en vertellen. De participanten werden uitgenodigd rond de gevangenis te wandelen en hun gedachten, emoties en herinneringen luidop uit te

drukken. Deze rondtrekkende monologen dragen bij aan het verzamelen van individuele gezichtspunten, aangezien de perceptie van een plaats erg persoonlijk is (Natali et al., 2020). Rondwandelen op deze plek prikkelt de participanten ook, waardoor zij meer over hun authentieke ervaringen zullen spreken dan zich bezighouden met het geven van het *juiste antwoord* (Natali et al., 2020).

3.4. Dataverzameling Transitiehuis Mechelen

3.4.1. Keuze methoden

Voor- en nadelen van bovenstaande methodes worden vergeleken voor de keuze van de geschikte methoden voor deze masterproef, die de gebruikerservaring van het Transitiehuis onderzoekt. Het gebruik van de vragenlijsten, waarbij de mogelijke uitkomsten beperkt worden, wordt vermeden om het onderzoek zo open mogelijk te houden. Visuele methodes daarentegen bieden een dieper begrip dan enkel het gesproken woord. Zowel tekenen als fotograferen leken me geschikte methodes, maar aangezien fotograferen niet is toegestaan in het Transitiehuis vanwege veiligheids- en confidentialiteitsredenen, is er gekozen voor een tekenopdracht. Op basis van aanbevelingen uit vorige onderzoeken gebeurde deze in combinatie met een interview, waarin de tekeningen besproken werden met de participanten. Deze interviews verliepen semigestructureerd, waarbij de literatuurstudie en voorafgaande observaties bijdroegen aan de voorbereiding van de vragenlijst.

Hoewel sommige beslissingen in het onderzoek reeds genomen moesten worden voor het eerste overleg met het Transitiehuis, is er gestreefd naar een participatieve aanpak naar analogie van het eerder beschreven participatief actieonderzoek. Het Transitiehuis werd bijvoorbeeld betrokken bij het bepalen van de schalen en betrokkenen van het Transitiehuis die bevraagd werden. Aanvankelijk wilde ik focussen op de schaal van het interieur, de kamers en het gebouw zelf, maar de coördinator van transitiehuis gaf aan dat de buurt en de stad ook erg belangrijk zijn voor de werking en het succes van het Transitiehuis. Tevens, het oorspronkelijke plan omvatte naast de ervaringen van deelnemers en werknemers van het Transitiehuis ook de ervaringen van bezoekers van de deelnemers. Omdat er weinig bezoekers langskomen in het Transitiehuis, en vanwege de tijdsbeperking, is besloten deze groep niet te betrekken bij het onderzoek. Het Transitiehuis heeft aangegeven dat buurtbewoners wel een interessante doelgroep zouden zijn. Het plan was om interviews te doen met de deelnemers en het personeel en vervolgens te kijken of er nog tijd over was om de buurtbewoners bij het onderzoek te betrekken. Helaas was dit niet het geval.

3.4.2. Participanten rekruteren

Om participanten voor het onderzoek te rekruteren, heb ik twee vergaderingen bijgewoond in het Transitiehuis: eerst de personeelsvergadering en vervolgens de deelnemersvergadering. Tijdens deze bijeenkomsten heb ik het doel van het onderzoek uitgelegd, hoe ik dat wilde bereiken en wat ik van de participanten verwachtte: namelijk dat

zij op voorhand een tekening zouden maken en vervolgens hierover met mij een interview zouden doen. Het personeel reageerde enthousiast: zeven van de tien werknemers hebben deelgenomen aan het onderzoek. De overige drie waren niet in staat om deel te nemen vanwege tijdsgebrek, waaronder de coördinator, of omdat zij nachtdienst hadden tijdens het onderzoek. Na afloop van alle interviews heb ik wel een kort gesprek gehad met de coördinator om nog openstaande vragen te beantwoorden. Ook bij de deelnemers was er bij de vergadering veel animo om deel te nemen aan het onderzoek. Aanvankelijk wilden tien van de vijftien deelnemers participeren. Van de overige vijf lieten sommigen weten dat zij niet konden participeren omdat zij het Transitiehuis bijna zouden verlaten. Uiteindelijk hebben vijf deelnemers deelgenomen aan het onderzoek. Volgens coördinator Sofie kan het verschil tussen het oorspronkelijke aantal enthousiaste deelnemers en het uiteindelijke aantal worden verklaard doordat deelnemers beseffen dat ze de tijd die ze aan het onderzoek zouden besteden liever willen besteden aan tijd met hun familie. Dit inzicht komt pas wanneer ze er wat langer over nadenken (coördinator Sofie). In Tabel 1 zijn de namen (pseudoniemen) van de participanten terug te vinden, inclusief functie voor het personeel.

Tabel 1. Participanten

Personeel		Deelnemers
Naam (pseudoniem)	Functie	Naam (pseudoniem)
Aria	Stagiair	Malik
Liam	Leefcoach & krachtcoach	Kian
Robine	Leefcoach & krachtcoach	Nabil
Mats	Leefcoach & krachtcoach	Omar
Elena	Leefcoach & krachtcoach	Mateo
Leila	Leefcoach	
Mo	Leefcoach	
Sofie ¹³	Coördinator	

3.4.3. Tekenopdracht

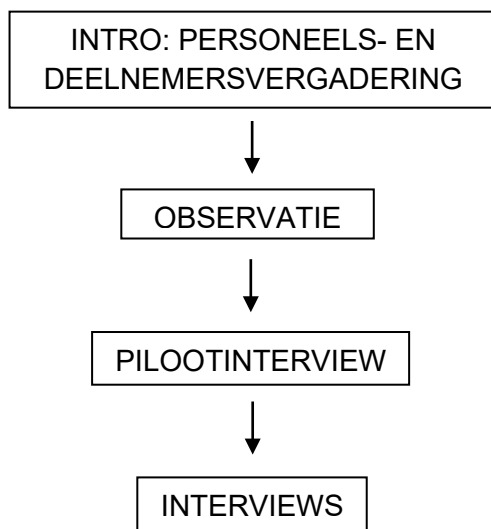
Om ervoor te zorgen dat de participanten goed op de hoogte waren van de doelstellingen en verwachtingen van het onderzoek, liet ik na de vergaderingen documenten achter in het Transitiehuis. Hierop werd de tekenopdracht nogmaals uitgelegd en was er ruimte voor het maken van de tekening (Bijlage 2). Wel is expliciet gecommuniceerd dat participanten vrij waren om elk formaat papier te gebruiken en dat zij niet beperkt waren tot het blad dat ik had verstrekt. Om ervoor te zorgen dat alle participanten gelijke kansen hadden om de tekenopdracht uit te voeren, heb ik tekenpapier en tekenspullen (potloden, stiften, wasco's, slijpers en gommen) aangeschaft die zij konden gebruiken indien gewenst. Zo waren er geen beperkingen op het gebied van materiaal voor de participanten. Verder heeft elke

¹³ Vanwege tijdsgebrek heeft coördinator Sofie niet deelgenomen aan de tekenopdracht, maar na afloop van alle interviews heb ik met haar een kort gesprek gehad om nog openstaande vragen te beantwoorden.

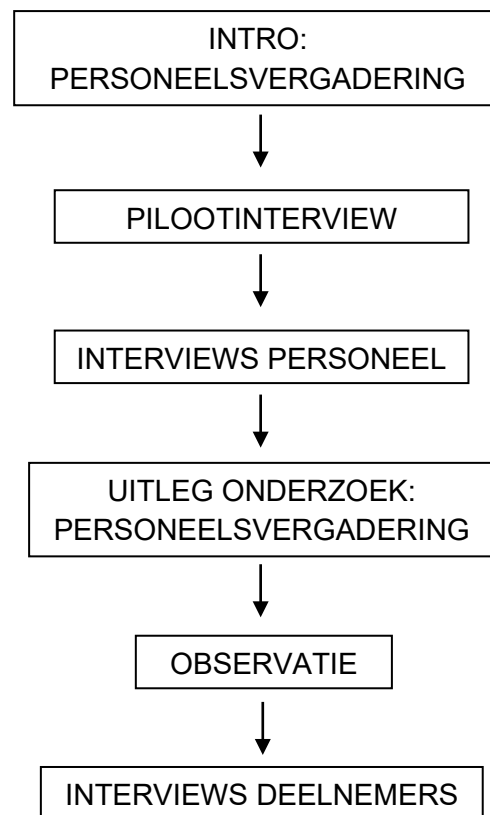
participant minimaal twee weken voorbereidingstijd gekregen tussen de toelichting van de tekenopdracht en het afnemen van de interviews.

3.4.4. Observaties

Voor het onderzoek zijn meerdere observaties uitgevoerd. Zo heb ik een lange observatie gedaan van acht uur, en daarnaast ook kortere, spontane observaties op momenten dat ik aanwezig was in het Transitiehuis voor of na vergaderingen of interviews. Het oorspronkelijke plan was om de lange observatie te doen voor de aanvang van de interviews (Figuur 3), maar dit bleek niet haalbaar omdat de observaties pas plaats konden vinden nadat de deelnemers op de hoogte gesteld waren van het onderzoek (Figuur 4).

Figuur 3. Schema ideaal scenario

Figuur 4. Schema reëel scenario

Om ervoor te zorgen dat alle gebruikers van het Transitiehuis op de hoogte waren van mijn aanwezigheid tijdens de observatie, heb ik een observatieblad uitgehangen (Bijlage 3). Hier heb ik nogmaals het doel van de observaties en het onderzoek toegelicht. Voor de observaties haalde ik tips uit het *Handboek kwalitatieve methodes* van Mortelmans. Zo heb ik bijvoorbeeld op het moment van de observaties geen notities genomen omdat dit bedreigend zou kunnen overkomen voor de gebruikers van het Transitiehuis (Mortelmans, 2007). Wel heb ik soms enkele woorden neergeschreven die belangrijk waren om te

onthouden. Telkens na de observaties heb ik de belangrijkste indrukken en ervaringen gedocumenteerd via notities of via spraakberichten.

3.4.5. Interviews

Ik koos voor **semigestructureerde interviews** in plaats van vrije-attitude-interviews omwille van het feit dat een leidraad nuttig kan zijn als onervaren interviewer (Mortelmans, 2007). Daarnaast zouden participanten het moeilijk kunnen vinden om over ruimtelijke ervaringen te praten zonder specifieke vragen. Verder is deze methode gebruikelijk in het detentiemilieu, zoals blijkt uit de verkenning van bestaande literatuur met betrekking tot onderzoek in het detentiemilieu (zie 3.3.1). Er zijn drie verschillende soorten interviews gedaan: interviews die peilen naar de inrichting van het Transitiehuis bij aanvang van het project, interviews die peilen naar de gebruikerservaring van personeel en interviews die peilen naar gebruikerservaring van deelnemers. Drie soorten **interview guides** met vragen zijn aldus opgesteld (Bijlage 4, Bijlage 5 en Bijlage 6) op basis van de achtergrondstudie van Hoofdstuk 2. Deze werden later bijgesteld aan de hand van de observaties. Ook is er een pilootinterview gedaan om mogelijke verbeterpunten in de methode te identificeren en om de interviewtechniek te verbeteren. Verder is in de loop van de interviews de vragenlijst iteratief aangepast aan de tussentijdse resultaten (Mortelmans, 2007).

Om ervoor te zorgen dat de participanten zich op hun gemak voelden en zich vrij voelden om hun gevoelens en opinies te uiten, vonden alle interviews plaats in het Transitiehuis, in een gesloten ruimte in afwezigheid van het personeel (Abbott et al., 2018). Er werd tevens benadrukt dat de interviews vertrouwelijk zijn, dat de inhoud ervan niet bekend gemaakt wordt aan bijvoorbeeld het personeel, en dat alles gepseudonimiseerd zou worden (Mortelmans, 2007). Tijdens de interviews werd allereerst nogmaals een korte toelichting gegeven over het onderzoek en wat het doel is van de tekenopdracht en interviews. Vervolgens werden de participanten ingelicht over het feit dat het interview werd opgenomen met een audiorecorder en dat er notities gemaakt werden, om de verwerking van de interviews te vergemakkelijken. Daarna werd gevraagd aan de participant om het toestemmingsformulier door te nemen en te ondertekenen, dat ze eerder al ter beschikking hadden om op voorhand door te lezen indien gewenst.

Om een vertrouwensband te creëren werden er eerst introductievragen gesteld. Vervolgens werd er gevraagd naar de tekening: wat de participant heeft getekend en waarom. Daarna werden vragen gesteld over de gebruikerservaring van het Transitiehuis. Deze werden gestructureerd volgens verschillende schalen: de stad, de buurt, het gebouw, de ruimtes en het interieur. De volgorde waarin deze schalen bevraagd werden, was afhankelijk van de inhoud van de tekening van de participant. Eerst werden er vragen gesteld over de schaal die gerelateerd was aan de tekening, gevolgd door vragen gelinkt aan de overige schalen. Om eventuele belangrijke informatie te verzamelen die nog niet besproken was, werden er slotvragen gesteld. Tot slot werd de participant bedankt voor de tijd die hij/zij gestoken heeft in de tekening en in het interview.

Na de voltooiing van een interview werd het audiobestand van het gesprek gebruikt om de transcripties op te stellen. Dit betreft het omzetten van gesproken woorden naar

geschreven tekst door zorgvuldig te luisteren naar de opnames en de gesproken woorden uit te typen.

3.4.6. Gevangenisbezoek

Naast deze drie primaire vormen van dataverzameling, kreeg ik de kans om een bezoek te brengen aan een halfopen gevangenis voor de aanvang van het onderzoek. Tijdens dit bezoek werden aantekeningen gemaakt van mijn waarnemingen en de context waarin deze plaatsvonden.

3.5. Data-analyse

Bovenstaande aanpak resulteerde in vier soorten data: (1) de samenvattingen en spraakberichten van de ervaringen van de observaties, (2) de notities van het gevangenisbezoek, (3) de transcripties van de interviews en (4) de tekeningen van de participanten. **De tekeningen en de transcripties van de interviews** werden samen geanalyseerd, omdat de betekenis van de tekeningen pas volledig tot uiting komt wanneer ze in combinatie bekeken worden (Annemans, 2012). Deze analyse gebeurde thematisch (bijv. Guillemin, 2004; Ramioul, 2019; Loureiro et al., 2019). De data verkregen uit de observaties werden vervolgens gebruikt ter ondersteuning en verificatie van de analyse van de resultaten van de andere twee datasets.

Voor het analyseren van de data heb ik me gebaseerd op de *Qualitative Analysis of Leuven* (QUAGOL), een gids die het analyseren van kwalitatieve interviewdata faciliteert (Dierckx de Casterlé, 2011). Deze gids bestaat uit twee fasen, die telkens uit vijf stadia bestaan. De tien stadia zijn niet exact gevolgd zoals beschreven door Dierckx de Casterlé, maar zijn wel gebruikt als leidraad bij de analyse. In een eerste fase is het **codeerproces voorbereid**, wat gebeurde met pen en papier. Ten eerste werden de interviews herlezen en werden belangrijke zinnen onderlijnd (stadium 1). Gedachten en interpretaties werden naast de tekst bijgeschreven. Hierbij was het belangrijk om bij elk interview de tekening erbij te nemen als herinnering aan wat de participant beschreef als het belangrijkste aspect van zijn/haar ervaring in het Transitiehuis.

Vervolgens werden de interviews nogmaals doorgelezen, ditmaal in relatie met de onderzoeksvraag: *Wat is de rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen?* (stadium 2). Per interview werd een verslag opgesteld waarbij de ervaringen werden gecategoriseerd. Deze ervaringen werden indien mogelijk gelinkt aan de ruimtelijke aspecten die er een rol in speelden. Tot slot werd indien mogelijk de rol van de ruimtelijke aspecten in de ervaringen van de participanten meegegeven. Een voorbeeld van zulk een verslag is te vinden in Bijlage 8. Na het opstellen van zes verslagen – drie van deelnemers en drie van werknemers – leek het aantal nieuwe ervaringen beperkt. De ervaringen van deze zes interviews zijn met elkaar vergeleken en werden geclusterd (Bijlage 9), zodat een lijst van categorieën en subcategorieën ontstond (stadium 3). Vervolgens werden de zes interviews nogmaals

doorgelezen om te controleren of de categorieën volledig waren en of alle ervaringen van de verslagen gelinkt konden worden aan een categorie (stadium 4).

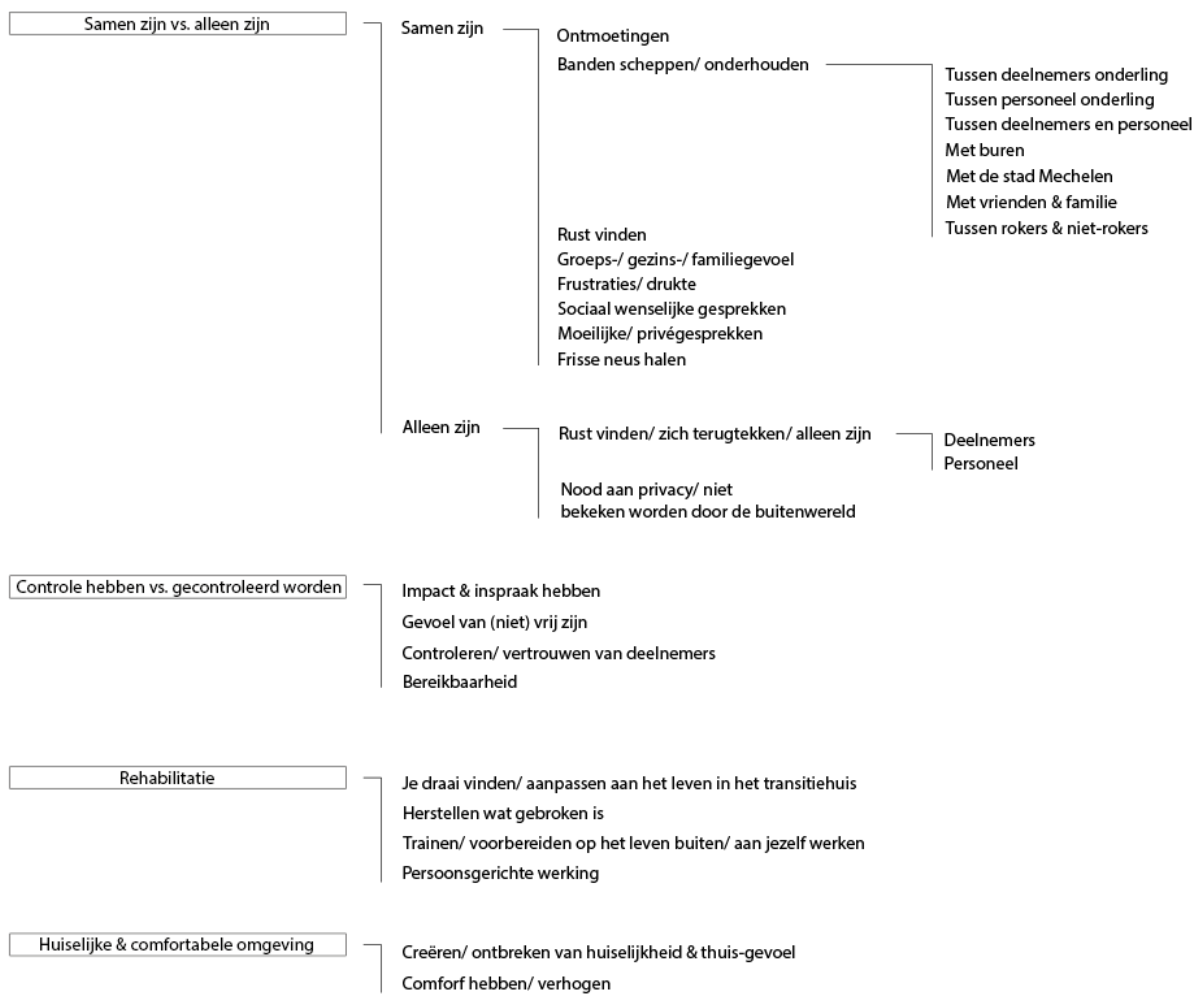
Deze lijst van categorieën en subcategorieën van ervaringen vormde de aanzet tot het conceptueel raamwerk, dat werd gebruikt voor de tweede fase van de data-analyse: **het codeerproces**. Hiervoor werd het kwalitatief softwareprogramma NVIVO gebruikt, om de hoeveelheid data te kunnen bevatten. Hierbij werden eerst alle interviews doorgelezen en de fragmenten ervan gelinkt aan de gerelateerde (sub-)categorieën (stadium 7). Het oorspronkelijk conceptueel raamwerk van de categorieën en subcategorieën van ervaringen werd hierbij geherevalueerd, bijvoorbeeld door het toevoegen van nieuwe categorieën wanneer bepaalde ervaringen niet aan een bestaande categorie gelinkt konden worden (stadium 8). Het uiteindelijke resultaat van de categorieën en subcategorieën vormt het conceptueel raamwerk dat gebruikt werd om alle data op een betekenisvolle manier te structureren (Bijlage 10), zoals te zien is in Figuur 5.

Het was belangrijk om na het afronden van het coderen al de interviews nogmaals door te nemen, om te controleren of fragmenten van de transcripties tevens gelinkt konden worden aan de nieuwe categorieën. Vervolgens werden alle fragmenten van een bepaalde categorie samengenomen en geanalyseerd. Ook hierbij werden alle fragmenten samen herlezen, werd het belangrijkste onderlijnd en werden sub-thema's gevormd. Deze helpen bij de volgende stap: het uitschrijven van de resultaten, gestructureerd volgens de hoofdcategorieën van het raamwerk gedefinieerd in stadium 8. Hierbij worden tevens de tekeningen gelinkt aan de verschillende categorieën, zoals te zien is in volgend hoofdstuk.

Na voltooiën van de analyse van de interviews en tekenopdrachten, zijn de **samenvattingen en spraakberichten van de ervaringen van de observaties**, evenals de **notities van het gevangenisbezoek**, opnieuw doorgenomen en vergeleken met de uitgevoerde analyse.

3.6. Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen, zijn er diverse maatregelen genomen. Een voortdurende interactie tussen de onderzoeker en de begeleider en promotor – beide ervaren in kwalitatief onderzoek – heeft plaatsgevonden gedurende het onderzoek. Bovendien hebben gezamenlijke bijeenkomsten met de volledige onderzoeksgroep *Research[x]Design*, bestaande uit deskundige, internationale onderzoekers, bijgedragen aan de validiteit van diverse onderzoeksaspecten. Daarnaast is er bewust gekozen om meerdere databronnen en perspectieven te combineren en deze te trianguleren. De aanzet van de analyse is eveneens uitgevoerd door zowel de onderzoeker als de promotor, wat heeft bijgedragen aan een grondige benadering van het onderzoek. Tot slot is de masterproef afgetoetst bij de coördinator van het Transitiehuis in Mechelen. Op basis van haar feedback, zijn enkele aanpassingen gebeurd.

Figuur 5. Conceptueel raamwerk ter structurering van de ervaringen van participanten

Hoofdstuk 4: Resultaten

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van het onderzoek, gebaseerd op een analyse van de verzamelde gegevens uit de observaties, de tekenopdracht en bijhorende interviews. De bevindingen worden geordend aan de hand van vier thema's: terug naar vrijheid toewerken, samen versus alleen zijn, huiselijke & comfortabele omgeving, en controle hebben versus gecontroleerd worden. Het is belangrijk om te benadrukken dat bij het interpreteren van deze ervaringen rekening moet worden gehouden met het feit dat mensen soms namens anderen spreken. Bijvoorbeeld kan het personeel soms de stem van deelnemers vertolken, of deelnemers kunnen de wensen en gedachten van hun familieleden delen.

4.1. Terug naar vrijheid toewerken

Het Transitiehuis heeft als ultiem doel om deelnemers zo goed mogelijk voor te bereiden op het leven in de vrije samenleving na hun vrijlating uit de gevangenis. Voor deelnemers begint dit proces met het vinden van hun plek binnen het Transitiehuis. Naast de praktische voorbereiding op het vrije leven, zoals het leren koken of het zoeken naar een woning, biedt het Transitiehuis ook de mogelijkheid om te werken aan het herstel van wat er gebroken is, zowel tijdens als voorafgaand aan de gevangenschap. Deze voorbereiding op het vrije leven gebeurt op een persoonlijke manier, waarbij het personeel van het Transitiehuis rekening houdt met de individuele karakters en behoeften van de deelnemers.

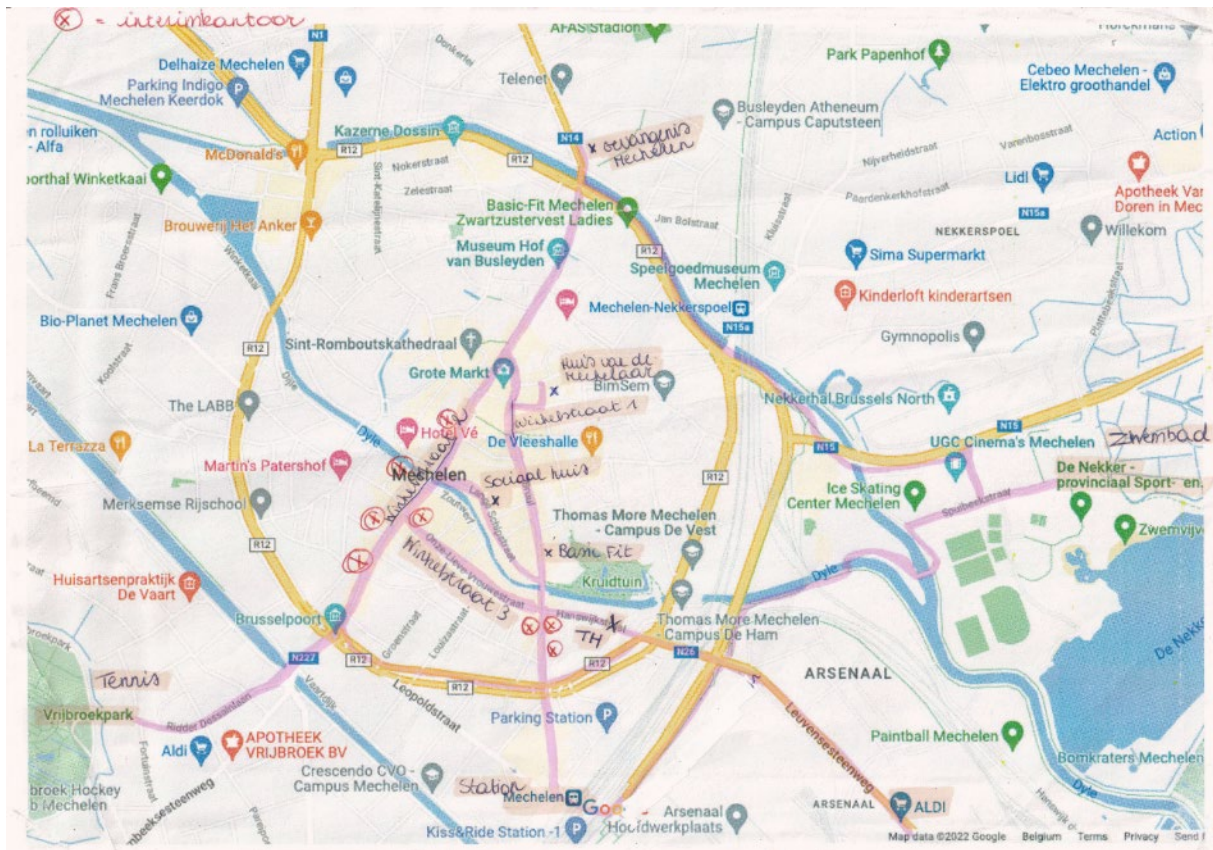
4.1.1. Je draai vinden in het Transitiehuis

'INEENS [GAAN DEELNEMERS] VAN EEN KLEIN HOKJE NAAR MEER ADEMRUIMTE... VOOR SOMMIGEN IS DAT EVEN EEN AANPASSINGSPROCES.'

– COACH MO

De overgang van de gevangenis naar het Transitiehuis is voor de deelnemers erg spannend (coach Elena). Op de **eerste dag** worden zij overweldigd door een overvloed aan ervaringen en informatie. Dit omvat het ontmoeten van mededeelnemers en het personeel, het verkennen van het gebouw en hun slaapkamer, uitleg over de werking van het Transitiehuis en het aanleren van een nieuw reglement (coach Elena). Het personeel is zich bewust van deze overweldigende ervaring en tracht de deelnemers op hun gemak te

stellen (coach Elena). Ze geven hen de tijd om zich te installeren op hun kamer en laten hen vrij in hun keuze van activiteit: *'Wil je even naar buiten, wil jij gewoon in de zetel zitten... Doe alsof je thuis bent'* (coach Elena). Wanneer nieuwe deelnemers naar het Transitiehuis komen die Mechelen nog niet (goed) kennen, neemt het personeel hen mee om een toer doorheen Mechelen te maken (coach Robine). Hier tonen ze waar ze de belangrijke punten in de stad kunnen vinden. Er is tevens een stadsplan ter beschikking waar deze punten op zijn aangeduid, zoals te zien is op Figuur 6 (coach Robine).

Figuur 6. Stadsplan met aanduiding belangrijkste straten en faciliteiten voor nieuwe deelnemers (kaart verkregen van het Transitiehuis in Mechelen)

De daaropvolgende **weken** zijn een aanpassingsperiode voor deelnemers. Tijdens deze fase worden diverse administratieve zaken aangevat, zoals het controleren van geldigheid van identiteitskaarten en het openen van bankrekeningen (coördinator Sofie). Daarnaast wennen deelnemers eraan dat ze meer vrijheden en verantwoordelijkheden hebben en aan de werking van het Transitiehuis, en leren zij elkaar beter kennen (coach Liam). Ook aan de nieuwe terminologie moeten deelnemers nog wennen: in de eerste week noemen zij hun kamer nog regelmatig *hun cel* of spreken ze het personeel aan als *chef* (coaches Mo en Mats). Coach Liam benadrukt dat de aanpassingsperiode erg belangrijk is voor deelnemers, maar erkent dat het nadeel ervan is dat de deelnemers soms te weinig te doen hebben aangezien zij nog geen baan hebben. Hierdoor brengen ze soms veel tijd op hun slaapkamer in hun bed door (coach Liam).

Wanneer deelnemers gevraagd worden naar het kleinere gebouw aan de **overkant** te gaan, vraagt dit opnieuw om aanpassing. Zo had deelnemer Kian bijvoorbeeld veel moeite met deze vraag. Net wanneer hij zijn draai had gevonden in het Transitiehuis, werd hij na een maand gevraagd om naar de overkant te gaan (deelnemer Kian). Hij dacht bij zichzelf: *'Pff naar de overkant... Wat gaat dat worden? Hoe is het onderhoud daar?'* (deelnemer Kian). Uiteindelijk was hij echter tevreden met deze verandering omdat hij meer rust ervaart.

Iedere deelnemer doorloopt het aanpassingsproces op zijn eigen manier en tempo. Deelnemer Mateo bijvoorbeeld vond de eerste weken **moeilijk**. Hij ging van een gesloten regime naar een open en hij kende niemand in het Transitiehuis (deelnemer Mateo). Om hiermee om te gaan, trok hij zich terug van de groep en bracht hij het grootste deel van zijn tijd door in zijn slaapkamer (deelnemer Mateo). Hij geeft aan dat het nu beter gaat, maar houdt zich nog steeds op de achtergrond. In tegenstelling tot deelnemer Mateo, vond deelnemer Malik de vrijheid van het Transitiehuis **snel terug wennen**: *'Het is heel moeilijk om te wennen aan de gevangenis... Maar eens je terug buiten bent, went dat heel snel omdat je dat al heel je leven gewend bent'* (Deelnemer Malik).

Figuur 7. Tekening coach Leila – Van gevangenis naar transitieTHUIS

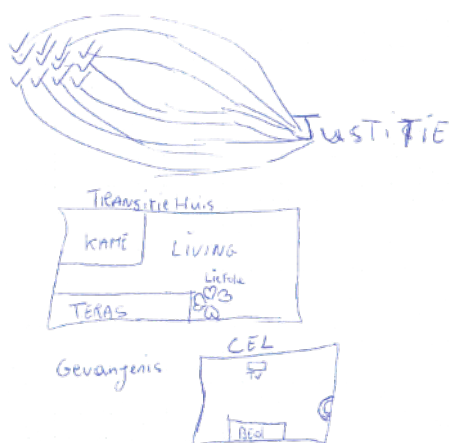

Figuur 8. Tekening deelnemer Malik – Gevangenis als dood, transitiehuis als leven

Hoewel sommige deelnemers het gemakkelijker vinden dan anderen om de gevangenis achter zich te laten, leggen alle participanten – zowel deelnemers als personeel – **verbanden en vergelijkingen tussen het Transitiehuis en de gevangenis** in tekeningen en/of interviews. Coach Mo beeldt het Transitiehuis bijvoorbeeld uit als een trap die vertrekt vanuit de gevangenis naar vrijheid (Figuur 36), waarbij de gebruikers soms vallen in putten – die de moeilijkheden weergeven die deelnemers in het Transitiehuis ervaren bij de

moeilijke overgang van de gevangenis naar meer vrijheden en verantwoordelijkheden (coach Mo). Coach Leila toont in haar **tekening** (Figuur 7) de overgang van de gevangenis naar het 'transitieTHUIS' (coach Leila) als een hot cold pack. Hierbij is de gevangenis de kille, koele kant die gericht is op straffen, terwijl het Transitiehuis de warme kant is die gericht is op herstel en verbondenheid. Deelnemer Malik tekent de gevangenis als een onvruchtbaar landschap met bomen zonder bladeren en met dode vissen, terwijl het pad naar het vruchtbare landschap met groene bomen en zonnenschijn het Transitiehuis voorstelt (Figuur 8).

Deelnemers Omar en Mateo geven een meer letterlijke weergave van het verschil tussen gevangenis en transitiehuis. Mateo benadrukt dat je in het Transitiehuis vrij kunt bewegen, waar je in de gevangenis vast zit in je cel. Hij benadrukt bovendien dat je in het Transitiehuis liefde krijgt in tegenstelling tot de gevangenis (Figuur 9). Omar laat zien hoe gevangenen in een gevangenis leven in vergelijking met deelnemers in het Transitiehuis: in de gevangenis moeten deuren geopend worden door een cipier en zijn er overal camera's, terwijl deelnemers nu hun eigen sleutel hebben en niet overal in de gaten gehouden worden (Figuur 10).

Figuur 9. Tekening deelnemer Mateo – Bewegingsvrijheid gevangenis versus transitiehuis

Figuur 10. Tekening deelnemer Omar – Levensomstandigheden in het Transitiehuis

Ook in de **interviews** komen diverse onderwerpen aan bod die het verschil tussen het Transitiehuis en de gevangenis benadrukken. Zo wordt er gesproken over het verschil tussen opgesloten zijn in een cel versus vrij bewegen in een huis, een kleine cel versus een grote slaapkamer hebben (deelnemer Mateo), aanspreekbaar personeel en sociale diensten ter beschikking hebben versus er alleen voor staan (coach Robine), menselijk omgaan met deelnemers versus gevangenen als nummer beschouwen (coach Leila), sociaal contact versus weinig interactie hebben (coach Leila), privacy bij bezoek versus zeer gecontroleerd bezoek hebben (deelnemer Omar), genieten van eten versus eten uit noodzaak (coach Mats), stilte en rust versus lawaai en drukte (coaches Mats, Leila...), een comfortabel bed versus een slaapmat (deelnemer Kian)...

4.1.2. Herstellen wat gebroken is

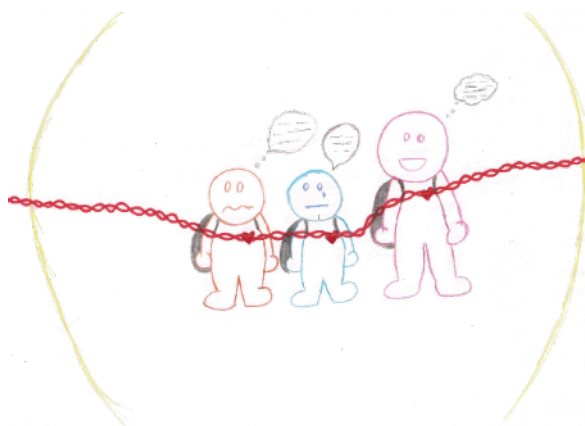
‘SOMMIGEN KOMEN MET EEN RUGZAK MET EEN GAT ERIN, DUS DAN MOET JE EERST DAT GAT DICHTNAAIEN, EN DAN KAN JE BEGINNEN DIE RUGZAK TE VULLEN.’

– COACH MO

Het personeel verwijst regelmatig naar de symbolische **rugzak** die het verleden representeert, zoals tevens te zien is op Figuur 11 en Figuur 12. Deelnemers dragen deze met zich mee, zowel vanuit de gevangenis als vanuit hun leven ervoor (coaches Mats en Mo, stagiair Aria), Een belangrijk stap in de terugkeer naar de maatschappij is dan ook het herstellen van wat gebroken is in het verleden. Deelnemers komen soms bijvoorbeeld uit gebroken gezinnen waar ze te weinig liefde hebben gekregen (coach Mats). Dit wordt gecompenseerd in het Transitiehuis door de **liefde** die ze van het personeel krijgen (coach Mats, deelnemer Mateo). Hierdoor beginnen sommigen het Transitiehuis als een thuis te zien (coach Mats). Coach Leila benadrukt dat in het Transitiehuis ook heel hard gecompenseerd wordt voor de manier waarop de deelnemers behandeld zijn en de manier waarop ze hebben moeten leven in de gevangenis: *‘Iedereen is precies extra lief en extra tolerant’* (coach Leila). Tot slot herstellen de deelnemers ook naar de maatschappij toe, door buurtbewoners of Mechelaars te helpen of via **vrijwilligerswerk** (Coach Liam).

Figuur 11. Tekening coach Mats – rugzak vanuit de gevangenis (rechtsboven)

Figuur 12. Tekening stagiair Aria – deelnemers met rugzakken

4.1.3. Trainen, voorbereiden op het leven buiten, aan jezelf werken

‘HET IS NIET MEER “IK GA BETALEN”, MAAR “IK BEN AAN HET BETALEN”. HET IS NIET MEER “IK GA WERKEN”, MAAR “IK BEN AAN HET WERKEN”. JE WERKT OP HET HEDEN.’

– DEELNEMER MALIK

Het doel van het Transitiehuis is zowel voor personeel als deelnemers (coach Liam) om deelnemers weer hun plek te geven in de maatschappij (coaches Mo, Mats en Elena). Het is de bedoeling dat deelnemers niet voor verrassingen komen te staan wanneer zij een enkelband of voorwaardelijk vrij krijgen na het Transitiehuis (coach Mo). Deelnemers gaan dus in het Transitiehuis op zoek naar een geschikte woon- en werkplek en ze leren hoe ze verantwoordelijk met geld kunnen omgaan (coach Mo, deelnemer Mateo). Dit gebeurt onder begeleiding van het personeel, bijvoorbeeld door samen met deelnemers naar jobbeurzen te gaan (stagiair Aria). Voor deelnemers die na het Transitiehuis alleen gaan wonen – bijvoorbeeld omdat zij geen familie hebben –, vindt het personeel het tevens belangrijk om ter plaatse te controleren of zij een geschikte woonplek zullen hebben (coach Liam). Het grote verschil met de gevangenis is volgens deelnemer Malik dat **in het Transitiehuis vooruitgang wordt geboekt in het heden**. Deelnemers zijn aan het werken en zijn hun boetes aan het betalen, waardoor zij meer mogelijkheden krijgen om hun leven vorm te geven. In de gevangenis daarentegen is alles gericht op de toekomst, bijvoorbeeld bij het doen van een werkbelofte om vervroegd vrij te komen. Voor sommige deelnemers is er meer hulp nodig dan enkel op het gebied van wonen, werken en financiën (coach Mo). Deelnemers die bijvoorbeeld een moeilijke jeugd gekend hebben, moeten soms nog basisvaardigheden leren zoals beleefdheid, koken en huishoudelijke taken, en het ontdekken van hun hobby's (coaches Mo en Elena). Voor degenen die langere tijd in de gevangenis hebben gezeten, is het ook belangrijk om weer te leren op een normale manier met mensen om te gaan, omdat het in de gevangenis vaak ieder voor zich is (deelnemer Omar).

De deelnemers zijn tevreden over de voorbereiding die ze krijgen voor hun terugkeer naar de vrije samenleving. Ze ervaren het leven in het Transitiehuis als een zeer **realistische weerspiegeling**. Het leven in het Transitiehuis komt volgens hen voor 80 tot 100% overeen met het leven in de vrije samenleving (deelnemers Mateo, Malik, Omar en Nabil): *'Je gaat werken, je komt thuis, je moet eten maken, je moet je eigen was doen...'* (deelnemer Omar). Deelnemer Omar heeft zelf reeds ervaren hoe het is om de stap van het Transitiehuis naar de vrije samenleving te maken. Hij bevestigt dat de vaardigheden die deelnemers in het Transitiehuis leren mee worden genomen in het dagelijks leven.

4.1.4. Persoonsgerichte werking

'JE WEET UITEINDELIJK NOOIT WAT ER ACHTER [DE EMOTIES] VAN DE DEELNEMERS SCHULT. DAT IS WAAR WE SAMEN MET IEDEREEN NAAR OP ZOEK GAAN. WE GAAN ECHT KIJKEN NAAR HET INNERLIJK. ZODAT JE DAAR SAMEN MEE AAN DE SLAG KUNT GAAN EN KUNT KIJKEN NAAR DE TOEKOMST.'

– STAGIAIR ARIA

Doordat het aantal deelnemers in het Transitiehuis beperkt is en er voldoende personeel aanwezig is, is er ruimte om een persoonsgerichte werking te hanteren (coach Liam). Coach Leila tekende de deelnemers als verschillende puzzelstukjes: *'Ze kunnen samen een geheel vormen [zoals een puzzel], maar ze zijn ook afzonderlijk een [puzzel]stukje, want we gaan individueel kijken naar hun herstel, naar hun re-integratie'* (coach Leila).

Zoals te zien is op Figuur 13, heeft iedere deelnemer ook zijn eigen kleur, want *'elke mens is anders, er wordt gekeken naar individuen, wat je goed kunt, want je graag doet...'* (coach Leila).

Figuur 13. Tekening coach Leila – deelnemers als puzzelstukken

Het Transitiehuis heeft bij het intakegesprek oog voor de individuele karakters van de deelnemers om zo de **groepsdynamiek** te bevorderen. Vragen als *'Hoe verhoud jij je in groepen? Welke rol neem jij op?'* worden hier gesteld (coach Leila). *'Het is superbelangrijk dat die groeps sfeer goed is, dat iedereen zich goed voelt in de groep, dus er wordt gekeken naar die puzzel'* (coach Elena). Ook bij het selecteren van de deelnemers die in het kleinere gebouw aan **de overkant** zullen verblijven, wordt gekeken naar de groepsdynamiek (coach Mats). Vroeger werden deelnemers die het langst in het Transitiehuis verbleven automatisch gekozen om te verplaatsen naar de overkant. Echter, nu wordt deze keuze bewuster gemaakt door te kijken naar wat de deelnemers betekenen in de groep. Een leidersfiguur wordt bijvoorbeeld in het grote gebouw gehouden om zijn mededeelnemers te motiveren in huishoudelijke taken (coach Mo) en overzicht te bewaren over de bovenverdiepingen (coach Mats). Ook introverte personen worden in het grote gebouw gehouden om maximaal sociaal contact te behouden (coach Mats). Echter, niet iedereen is er fan van dat het Transitiehuis in twee delen is opgedeeld (coaches Mats en Liam, coördinator Sofie): *'Ik zou naar één huis gaan, zodat je geen verscheidenheid hebt'* (coach Liam).

Coach Mats trekt een parallel tussen de opdeling van het Transitiehuis in twee delen en het principe van **studiotraining**, dat hij leerde kennen tijdens zijn eerder werk met jongeren. Bij studiotraining hebben jongeren een grotere kamer met een kookfornuis en komt er driewekelijks een begeleider langs om samen te koken en te eten. Hij suggereert dat dit ook een goed idee zou zijn voor het concept van transitiehuizen. Hier zijn er altijd wel mensen zijn die spontaan het koken op zich nemen. Op die manier kan het koken vermeden worden door deelnemers die niet graag koken, waardoor zij het niet bijleren (coach Mats). Met name voor jongere deelnemers zou dit een waardevol initiatief zijn

(coach Mats). Coach Mats raadt dit aan als een mogelijkheid om te overwegen bij het ontwerpen van toekomstige transitiehuizen.

Er wordt in het Transitiehuis tevens rekening gehouden met de **individuele noden** van deelnemers (coaches Robine en Liam). Zij kunnen de sport uitoefenen die ze willen uitoefenen, zij kunnen psychologische hulp krijgen zonder gigantische wachtlijsten en zij hebben de constante mogelijkheid om het personeel aan te spreken (coach Robine). Het Transitiehuis is echter niet aanpasbaar voor eender wiens noden. Doordat de kamers zich op de bovenverdiepingen bevinden, is het niet geschikt voor **deelnemers met beperkte mobiliteit** (coach Robine). Als transitiehuizen ouderen willen ontvangen, moeten de gebouwen aangepast worden aan hun noden, rekening houdend met hun beperkte mobiliteit (coach Robine). Vaak zijn zij namelijk minder goed ter been dan hun leeftijdsgenoten buiten het Transitiehuis, omdat zij minder bewegen en niet de nodige zorg krijgen in de gevangenis (coach Robine).

4.2. Samen zijn versus alleen zijn

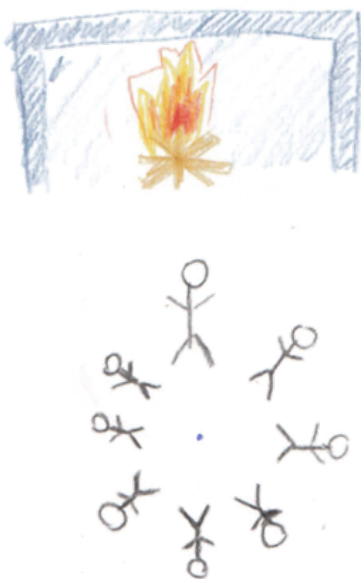
In deze subsectie wordt allereerst ingegaan op de manier waarop de architectuur het sociale contact bevordert en welke cruciale rol dit contact speelt in het Transitiehuis. Interactie met het personeel, buurtbewoners en het sociale netwerk draagt bij aan de succesvolle re-integratie van deelnemers in de samenleving. Daarnaast wordt benadrukt hoe belangrijk het is voor gebruikers van het Transitiehuis om ook momenten van alleen zijn te hebben.

4.2.1. Samen zijn

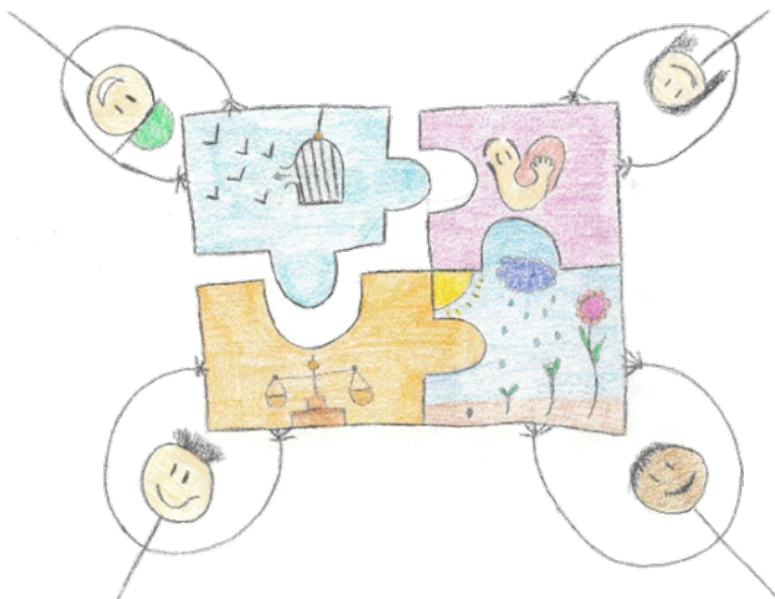
In het Transitiehuis staat het creëren van een hechte groepsdynamiek centraal, zowel tussen deelnemers onderling, het personeel onderling, als tussen personeel en deelnemers. Daarnaast hecht het Transitiehuis veel belang aan het opbouwen van sterke relaties met de maatschappij, waaronder de buurt, de stad, partnerorganisaties en het sociale netwerk van deelnemers.

Relaties binnenin het Transitiehuis

Van de twaalf deelnemers tekenden maar liefst acht iets dat verband hield met de groepsdynamiek binnenin het Transitiehuis (bijv. Figuur 14 en Figuur 15). In de tekeningen en interviews werden voornamelijk de woonkamer, keuken en koer beschreven als ruimtes waar de groep samenkomt en waar diepgaande gesprekken worden gevoerd. Hier worden sterke banden gesmeed tussen de deelnemers onderling, het personeel onderling en tussen de deelnemers en het personeel. Verschillende factoren hebben invloed op de groepssfeer, zoals bijvoorbeeld het aantal deelnemers, dat het Transitiehuis verdeeld is over twee gebouwen en de samenstelling van de groep deelnemers op dat moment.

Figuur 14. Tekening coach Liam – verbondenheid

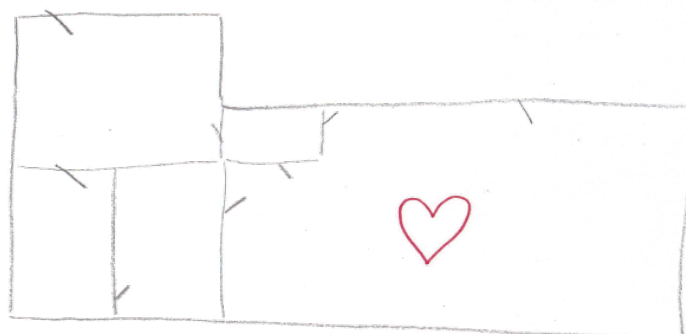
Figuur 15. Tekening coach Elena – verbondenheid

SAMENKOMSTPLEKKEN

‘DIE DRIE RUITES ZIJN VOOR MIJ HET BELANGRIJKSTE, OMDAT JE ALLEMAAL SAMEN BENT EN JE ZIET OOK HEEL VEEL DOORDAT JE MENSEN MET ELKAAR ZIET INTERAGEREN’

– COACH LEILA.

Binnen het Transitiehuis vormen de drie gemeenschappelijke ruimtes – de living, de keuken en de koer – het hart van het Transitiehuis (coaches Robine, Elena, Mats en Leila, stagiair Aria, deelnemer Malik...), waar banden geschept en onderhouden worden.

Figuur 16. Tekening coach Robine¹⁴ - Woonkamer als hart van het Transitiehuis

¹⁴ Deze tekening toont geen accurate weergave van het werkelijke grondplan van het transitiehuis van Mechelen.

Volgens coach Robine is de **woonkamer** het hart van het Transitiehuis (Figuur 16). Ze beschrijft het als *'een heel warme plek, juist omdat dat sociaal contact daar echt het meest aanwezig is in heel het huis'* (coach Leila). De woonkamer fungeert als een ruimte waar mensen samenkomen en elkaar ontmoeten voor dagelijkse activiteiten, maar ook voor feestelijke gelegenheden zoals verjaardagen en afscheidsmomenten van vertrekkende deelnemers (coach Robine). De woonkamer is functioneel onderverdeeld in twee delen: aan de ene kant is er een zithoek met televisie (Figuur 17), aan de andere kant staat een **lange tafel** die voor verschillende doeleinden wordt gebruikt (Figuur 18). Zo fungeert deze als eettafel en als werkplek voor het personeel. Coach Mats omschrijft het tafelgebeuren als: *'Iedereen schuift op zijn manier aan aan die tafel: sommigen komen terug van het werk en wat zij juist hebben meegemaakt op het werk kan dan ineens het onderwerp worden.'* (coach Mats).

Figuur 17. Foto woonkamer – Zithoek (eigen foto)

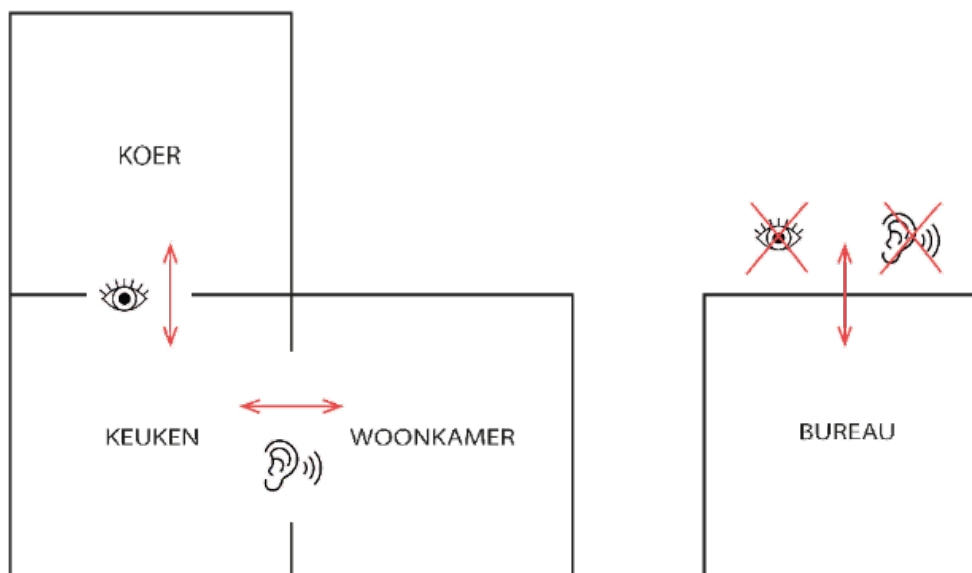
Figuur 18. Foto woonkamer – Lange tafel (eigen foto)

Het personeel, zowel de coaches als de coördinatoren, vindt het belangrijk om zo veel mogelijk in deze gemeenschappelijke ruimte te **werken**. In het verleden werkten zij in afgesloten bureauruimtes (coach Liam), waardoor ze letterlijk en figuurlijk verder weg van de deelnemers stonden (Figuur 19): *'Nu gebeurt het veel vaker dat coaches ook allemaal in de woonkamer zitten, wat de kloof kleiner maakt'* (coach Liam). Volgens coach Mats leiden de *'heel korte, kleine, stomme contacten'* die daardoor mogelijk zijn tot een diepere en persoonlijker band met de deelnemers. Het personeel kan sneller opmerken hoe deelnemers zich voelen en hen zo beter ondersteunen: *'Je merkt vaak aan een paar emoties waar mannen die binnenkomen mee zitten'* (coach Mats). Ten slotte wordt de tafel ook gebruikt als locatie voor gezelschapsspellen en deelnemersvergaderingen (observatie).

De lange tafel is voor de meeste participanten een geliefd en belangrijk element van het Transitiehuis dat absoluut moet behouden blijven (coaches Leila, Robin en Mats, deelnemer Kian). *'Een lange tafel nodigt uit om gewoon samen te zitten, samen te delen, **samen te eten**'* (coach Mats). Vroeger aten de vier deelnemers van het kleine gebouw in hun eigen keuken, maar *'dat zorgde echt een beetje voor een wij-zij-gevoel'* (coach Mats). Door over te schakelen naar één lange tafel kan de hele groep samen zijn (coach Mats).

Sommige deelnemers hebben echter bedenkingen bij deze opstelling en suggereren om twee eetruimtes te voorzien, 'zodat je niet per se met 15 hoeft samen te eten, maar dat mensen gewoon kunnen zitten waar ze willen' (deelnemer Nabil). Ook deelnemer Mateo vindt de woonkamer te druk en trekt zich na het avondeten graag terug in zijn slaapkamer om de rust op te zoeken (deelnemer Mateo).

Figuur 19¹⁵. Schema open versus gesloten ruimtes

In het tweede deel van de woonkamer waar zich de **zetel** met televisie bevindt, worden ook mensen samengebracht: 'In de zetel zitten wij allemaal bij elkaar als het bijvoorbeeld voetbal is, [...], [dan] wordt er thee gemaakt en koekjes gezet' (deelnemer Omar). Het is van groot belang dat de zetel groot genoeg is (coach Leila), zodat je er met voldoende deelnemers samen kan inzitten: 'Soms zitten we daar ineens met acht à negen man op een zetel, toch wel gezellig. [Dan] probeer je rustig een film te kijken en dan lukt dat nog steeds niet, maar je kan er wel mee lachen.' (deelnemer Kian). Coach Mo geeft aan dat hij hier de meest diepgaande gesprekken heeft met deelnemers: 'Daar is zo een rustige vibe, dan gaan ze ineens meer vertellen over hun privé. Dat is niet geforceerd, ondertussen staat er en filmpje op'.

De **keuken**, afgebeeld op Figuur 20, is een tweede plek waar hechte banden gesmeed worden: 'Het koken [...] is echt wel iets dat de mensen heel fel samenbrengt. Het is een dagdagelijkse activiteit ook' (coach Mats). De deelnemers zijn vaak bereid om veel tijd en moeite te steken in het koken (coach Mats). Het zijn meestal de nieuwere deelnemers die nog werkzoekend zijn die deze taak op zich nemen. Na het werk zijn de deelnemers die hun voeten onder tafel kunnen schuiven dankbaar voor het werk van hun mededeelnemers

¹⁵ Om veiligheidsredenen worden geen plannen gepubliceerd en wordt de relatie tussen de ruimtes schematisch weergegeven volgens de gemaakte afspraken met het transitiehuis.

(coach Mats). Voor nieuwe deelnemers is het ook een manier om zichzelf te bewijzen aan anderen (coach Mats) of om te ontdekken waar hun interesses liggen (coach Elena). In de keuken worden tevens diepgaande gesprekken gehouden, zoals stagiair Aria opmerkt: *'...omdat je tijdens het koken makkelijk een babbeltje kunt slaan met iedereen. Dat kan soms echt van diepere gesprekken tot echt luchtige fitness-gesprekken gaan'*. Volgens coach Mats dragen de coaches graag bij aan de kookmomenten: *'Een muziekje opzetten en samen wat groentjes snijden, dat heeft ook wel iets mediterend zo, het geeft wel wat rust'*.

Figuur 20. Foto keuken (eigen foto)

Figuur 21. Foto koer (eigen foto)

Een derde samenkomstplek is de **koer**, een overdekte en ingesloten ruimte waar gerookt kan worden (Figuur 21). Het samen roken maakt gesprekken los: *'Ik wil ook wel af en toe een sigaret, dus ja, automatisch praat ge dan ook met elkaar'* (coach Liam). Volgens coach Mats komen deelnemers vaak naar de koer om te roken uit verveling of frustratie. Dat maakt de koer een plek waar het personeel kan inschatten hoe deelnemers zich voelen: *'Als ze daar zo wat komen zuchten of doen dan weet je "Ah oei, die verveelt zich of daar scheelt iets mee".'* (coach Mats). De koer is ook een plek waar niet-rokers vaak zitten terwijl anderen roken, omdat het gezelliger is dan een buitenruimte (coaches Robine en Elena). Deelnemer Omar bijvoorbeeld stelt dat hij hier de al de meest diepgaande gesprekken heeft gevoerd hoewel hij zelf niet rookt. *'Op een of andere manier leent die koer zich aan om dieper in gesprek te gaan dan op andere plaatsen in het huis, toch zeker voor ons met de mannen'* (coach Mats). Voor coach Mats heeft de koer een speciale betekenis, omdat het de plek is waar nieuwe deelnemers binnenkomen en waar afscheid wordt genomen. Het is als het ware de inkomhal van het huis. Hier worden de eerste contacten gelegd en de eerste indrukken opgedaan. Het is ook de plek waar coaches de vertrekkende deelnemer een laatste knuffel geven en hen succes wensen in hun verdere leven (coach Mats).

Er is een verschil in **seizoensgebonden** gebruik van de koer merkbaar vanwege de afwezigheid van isolatie. De koer blijkt in de winter een bijzonder koude ruimte te zijn (coaches Robine en Leila), terwijl deze in de zomer intensiever wordt benut: *'Dan zit ik heel vaak mee op de koer, maar in de winter is het daar gewoon te koud'* (coach Robine).

Over het algemeen zijn de participanten zeer positief over de beschikbare gemeenschappelijke ruimtes. Niettemin werden er twee specifieke **behoeften** regelmatig genoemd die ze graag vervuld zouden zien in het Transitiehuis. Coach Mats suggereert in de eerste plaats dat de deelnemers baat zouden kunnen hebben bij een **recreatieruimte**: *'een ander soort plaats waar ze wat meer het gevoel hebben van 'dit is een soort chillruimte'*, waar de gezelschapsspelletjes bij wijze van spreken al klaarstaan om te spelen, zonder dat er eerst nog dingen vanop de lange tafel opgeruimd moeten worden (coach Mats). Ook Deelnemer Mateo verlangt naar *'een ruimte waar je alleen maar kan spelen'* met bijvoorbeeld een biljarttafel, zodat ook jongeren kunnen genieten (deelnemer Mateo).

Figuur 22. Foto tuin (eigen foto)

In de tweede plaats gaven verscheidene participanten aan dat zij graag een **grotere tuin** zouden hebben in het Transitiehuis (deelnemer Mateo, coaches Liam, Leila, Robine...). Momenteel hebben deelnemers toegang tot frisse lucht in de koer en een ommuurde tuin (Figuur 22), verbonden aan het kleinere gebouw. Echter, vanwege de beperkte omvang van de huidige tuin zijn de mogelijkheden beperkt: *'Die tuin nu is goed voor wat het is: voor in te zitten, te chillen... Maar voor een matchke voetbal te spelen, ja dat gaat niet'* (coach Liam). Hoewel deelnemer Omar tevreden is met de huidige tuin, omdat er kunstgras is geplaatst en het daardoor mogelijk is om er in de zomer te barbecueën en gezellig te kletsen, geven coaches Leila en Robine aan dat het moeilijk is om tafels buiten te plaatsen vanwege de beperkte oppervlakte. Bovendien suggereert coach Robine dat het plaatsen van fitnessstoestellen in een privétuin de deelnemers zou motiveren om samen te sporten, in plaats van individueel in de fitness.

DIEPGAANDE GESPREKKEN

‘DAT IS HET MOOIE AAN HET TRANSITIEHUIS. JE KAN VOOR DE TV ZITTEN EN EEN HEEL INTERESSANT GESPREK HEBBEN OVER WAT ER OP TV IS EN HET ZO NAAR HET PERSOONLIJKE TOETREKKEN. TIJDENS DAT JE AAN HET KOKEN BENT, EEN SPELLETJE AAN HET SPELEN BENT, NAAR DE WINKEL GAAT...’

– COACH LIAM

Zoals uit de bespreking van de samenkomstplekken blijkt, zijn de **gemeenschappelijke ruimtes** belangrijk voor diepgaande, betekenisvolle gesprekken. De coaches zijn voorstander van open communicatie in gemeenschappelijke ruimtes en het bespreken van zaken in groep. Deelnemers kampen vaak met soortgelijke kwesties, waardoor het gesprek open getrokken kan worden (coach Mats). Coach Liam benadrukt dat elk moment geschikt kan zijn voor een verrijkend gesprek. Soms stelt hij zichzelf de vraag: *‘We zijn begonnen met patatten [aardappelen] schillen, hoe komen we ineens tot vertrouwen tussen jou en je relatie of je familie?’*. Als coach is het dus essentieel om altijd open te staan voor zulke gesprekken, omdat er tijdens deze ontspannen momenten belangrijke zaken op natuurlijke en ongedwongen wijze naar boven kunnen komen (coach Liam). Wanneer deelnemers meer privacy wensen, kunnen ze ook tijdens wandelingen op uitstappen in kleinere groepen apart genomen worden (stagiair Aria, coach Liam).

In aanvulling op de gemeenschappelijke ruimtes, heeft het Transitiehuis ook **gesloten bureaus** ter beschikking (Figuur 19) om in alle privacy met deelnemers te kunnen praten over vertrouwelijke zaken zoals het verleden, financiële of familiale zaken (coach Liam). Voor sommige deelnemers zijn dit de plekken waar zij de meest diepgaande gesprekken kunnen voeren in het Transitiehuis, omwille van het gevoel van vertrouwelijkheid dat ontstaat door de geslotenheid van de ruimtes (coach Mo, deelnemer Kian). Hoewel deze manier als minder waardevol wordt beschouwd dan het hele groepsgebeuren dat ontstaat bij gesprekken in gemeenschappelijke ruimtes (coach Mats), respecteren de werknemers de behoefte aan privacy van de deelnemers (coach Liam).

GROEPSSFEER

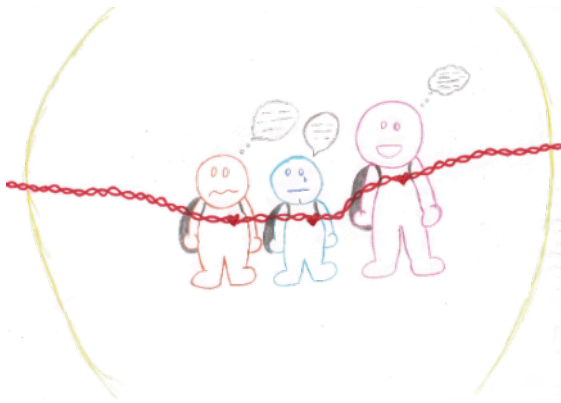
In wat volgt wordt eerst de relatie tussen het personeel en de deelnemers besproken, daarna de relatie tussen de deelnemers onderling en tot slot tussen het personeel onderling.

Relatie personeel – deelnemers

‘ALS JE HIER BINNENKOMT HEB JE PRECIES EEN OVERLOAD AAN WARMTE, [...], WARMTE VANUIT DE DEELNEMERS ZELF, **VANUIT ONS ALS COACHES NAAR HEN [DE DEELNEMERS]TOE**, MAAR OOK GEWOON ONDERLING MET DE COACHES.’

– COACH LEILA

De relatie tussen het personeel en de deelnemers wordt door alle participanten als positief omschreven. Zoals eerder vermeld (4.1.4 Persoonsgerichte werking), hanteert het Transitiehuis een menselijke en persoonsgerichte aanpak, waarbij **het personeel rekening houdt met de individuele karakter van elke deelnemer**. Elke deelnemer is namelijk anders, wat ook stagiair Aria duidelijk maakt in haar tekening (Figuur 23), waarbij elke deelnemer een andere kleur, lengte, breedte en emotie heeft: *‘De ene stelt zich echt wel heel vrolijk op en de andere zal zich wat meer schuw opstellen, maar je weet nooit uiteindelijk wat er echt volledig achter zit en dat is ook waar we samen met iedereen naar op zoek gaan, dus we kijken echt mee naar het innerlijke’*. Coach Leila heeft in haar tekening ook elke deelnemer met diens initialen benoemd (Figuur 24), waar zij in de gevangenis slechts een nummer zijn (coach Leila). Dit geeft weer dat in het Transitiehuis deelnemers op een humane en persoonlijke manier ervaren worden (coach Leila).

Figuur 23. Tekening stagiair Aria – Elke deelnemer is verschillend

Figuur 24. Tekening coach Leila – Deelnemers hebben initialen (linksonder)

Ook coach Liam benadrukt de **menselijke manier van omgaan met elkaar** in zijn tekening (Figuur 25). Hij tekent bewust iedereen in dezelfde kleur en even groot: *‘Wat ik daarmee wil zeggen is dat wij qua mensen hetzelfde zijn. Deelnemer of coach, de ene heeft niet meer recht om op de wereld te zijn dan dat ik het recht heb om op de wereld te zijn. Alleen hebben zij andere keuzes gemaakt waardoor ze hier als deelnemer zijn en ik hier als coach ben’* (coach Liam). Hij stelt dat het personeel en de deelnemers samenwerken om hetzelfde doel te bereiken: goed terugkeren naar de vrije samenleving. *‘Onze neuzen staan in dezelfde richting, alleen beleven we het anders’*, zegt coach Liam.

Figuur 25. Tekening coach Liam – Deelnemers en personeel zijn gelijkwaardig.

De manier waarop het personeel door de deelnemers wordt ervaren, varieert van persoon tot persoon. Volgens deelnemer Kian bestaan er twee soorten groepen van werknemers: *'[Je hebt] de groep die zakelijk is: die komen voor hun werk uit te voeren en that's it. Dan heb je een andere groep waarvan je weet dat zij echt te vertrouwen zijn, waar je echt kan losgaan, die voelen meer vriendschappelijk aan.'* Voor de overige deelnemers voelt het personeel eerder als **kennissen** of als **'buddy's'** aan (deelnemers Mateo, Omar en Malik). Deelnemer Omar merkt wel een verschil op tussen de coaches die hij al het langste kent en degene die hij pas kort geleden heeft leren kennen, aangezien hij al eerder in het Transitiehuis verbleef.

In tegenstelling tot hoe de deelnemers het personeel beschrijven, spreken de werknemers regelmatig over het gezins- of familiegevoel dat in de groep heerst. Voor coach Leila heeft het Transitiehuis een huiselijke **gezins sfeer**, waarbij zij soms de rol van een bezorgde moeder op zich neemt door bijvoorbeeld koekjes op tafel te zetten en 's avonds thee te zetten (coach Leila). Ook coach Mats vermeldt dit gezinsgevoel: *'We staan echt dichtbij elkaar waardoor er iets broederlijks ontstaat'* (coach Mats). Dit gevoel komt bijvoorbeeld naar voren wanneer de groep in kleinere kliekjes buiten het Transitiehuis treedt. De keuze over wel of niet meegaan naar buiten, hangt daarbij af van wie er nog meegaat (coach Mats). Tegelijkertijd ervaart hij een **familiegevoel** in de groep, bijvoorbeeld wanneer de volledige groep aan de lange tafel in de woonkamer zit, *'waarbij je wel weet dat bij wijze van spreken die nonkel [die deelnemer] met die nonkel [die deelnemer] niet goed overeenkomt, maar dat wel een familiegebeuren is'* (coach Mats). Hij stelt tevens dat het samen in de zetel liggen 's avonds, als een soort familie, een maatstaf is van de hechtheid van de groep: *'Als er 's avonds heel veel volk in die zetel zit, dan weet je dat het een groep is die fel aan elkaar hangt. Als je merkt dat die zetel 's avonds leeg is, dan merk je dat ze misschien wat individueler zijn'*.

Coach Leila legt een verband tussen de warmte die ze in het Transitiehuis ervaart en de **culturele achtergrond** van de deelnemers: *'Het is nu eenmaal zo dat er voornamelijk mensen van Afrikaanse etniciteit zijn, en zij hebben precies die warmte vanuit hun cultuur standaard mee gekregen'*. Volgens haar dragen de deelnemers ook actief bij aan een gevoel van verbondenheid binnen de groep door empathisch te zijn naar het personeel toe. Coach Mo heeft dezelfde roots en hetzelfde geloof als verschillende van de deelnemers, waardoor hij het gevoel heeft dat hij misschien sneller diepgaande gesprekken heeft met de deelnemers dan andere collega's. Deelnemer Nabil voegt eraan toe dat het belangrijk is dat de coaches ongeveer dezelfde **leeftijd** hebben als de deelnemers, zodat ze op de hoogte zijn van wat er in hun leefwereld speelt. **Humor** blijkt ook een belangrijke rol te spelen in de relatie tussen deelnemers en personeel. Coach Liam gelooft dat humor een manier is om de deelnemers te laten ontspannen van al hun miserie en stress. Deelnemer Malik merkt op dat de humor tussen deelnemers en coaches een maatstaf is van hun goede band.

De coaches hechten er ook veel waarde aan dat deelnemers zich er bewust van zijn dat ze altijd welkom blijven, ook na hun verblijf (coach Leila). *'Het is echt tof dat er [ex-deelnemers] zijn die blijven terugkomen. Dan zie je dat je werk wel echt geapprecieerd wordt'* (coach Leila). Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer voormalige deelnemers hulp nodig hebben bij het begrijpen van papierwerk van de mutualiteit of wanneer ze gewoon een gezellige avond samen willen doorbrengen (coördinator Sofie). Coördinator Sofie beschouwt deze mogelijkheid als vanzelfsprekend, aangezien het onnatuurlijk zou zijn om de banden abrupt te verbreken na een verblijf van een half tot een heel jaar in het Transitiehuis. Het komt echter niet zo vaak voor dat ex-deelnemers terugkomen, omdat het verblijf in het Transitiehuis voor hen vaak herinneringen oproept aan een minder positieve periode in het leven (coach Leila).

Coördinator Sofie benadrukt het belang van zowel forensische scherpste als afstand nabijheid in het Transitiehuis. **Forensische scherpste** verwijst naar het vermogen van het personeel om alert en professioneel bewust te zijn. Coördinator Sofie benadrukt dat het essentieel is voor het personeel om te beseffen met welke doelgroep, namelijk gedetineerden, er wordt gewerkt. Daarnaast verwijst **afstand nabijheid** naar het vinden van een evenwicht tussen professionele afstand en betrokkenheid. Het is noodzakelijk om zowel plezier te kunnen hebben als serieus te zijn, terwijl tegelijkertijd een professionele afstand wordt bewaard (coördinator Sofie). Het personeel heeft al opleidingen gevolgd om deze aspecten te waarborgen, en coördinator Sofie volgt dit onderwerp actief op.

Relatie deelnemers onderling

'ALS JE HIER BINNENKOMT HEB JE PRECIES EEN OVERLOAD AAN WARMTE, [...], WARMTE VANUIT DE DEELNEMERS ZELF, VANUIT WIJ ALS COACHES, NAAR HEN TOE, MAAR OOK GEWOON ONDERLING MET DE COACHES.'

– COACH LEILA

Hoewel de deelnemers in het Transitiehuis allemaal in hetzelfde schuitje zitten en over het algemeen erg lief zijn voor elkaar, is het toch **elke deelnemer voor zichzelf** (coach Leila, stagiair Aria, deelnemer Mateo): *‘Je hebt twintigers die heel jong zijn en een ouderfiguur nodig hebben, en je hebt hier ouderen ook.’*, legt coach Leila uit. *‘Maar je ziet niet dat zij zich per se over hen gaan ontfermen’*. Het kan namelijk moeilijk zijn om de problemen van andere erbij te nemen als je zelf je moeilijkheden hebt (coach Leila). Deelnemer Mateo bevestigt deze observatie en hij ziet slechts twee mededeelnemers als **vrienden**, terwijl de rest meer als **kennissen** aanvoelt. Voor hem voelen de gesprekken met mededeelnemers eerder oppervlakkig aan: *‘We praten gewoon over wat we zien op TikTok, niet echt over thuis of familie bijvoorbeeld’*. Hij sluit vriendschappen met mensen van zijn eigen leeftijdscategorie, omdat zij dezelfde visie en mentaliteit hebben: *‘Die oudere mensen hebben de jeugd al gezien, ik zit nog in mijn jeugd dus ik wil nog een beetje genieten’*. Hij heeft zelf geen nood om iets bij te leren van de oudere mensen (deelnemer Mateo).

Ook deelnemer Omar beschouwt de banden met zijn mededeelnemers eerder als die van **kennissen** – omdat je op twee à drie maanden tijd geen vriendschappen kan opbouwen –, maar merkt desondanks op dat de groep goed overeenkomt. Deelnemer Kian hecht waarde aan **humor** en het vermogen om samen te lachen als basis voor het opbouwen van vriendschappen. Hoewel hij af en toe met mededeelnemers praat die een meer sombere levenshouding hebben, zal hij zich naar eigen zeggen niet snel met hen bevriend voelen.

De deelnemers delen ook hun persoonlijk ervaringen over **hoe ze zich binnen de groep voelen**. Deelnemer Omar vertelt bijvoorbeeld dat hij van nature een sociaal persoon is en daarom het liefst in de woonkamer verblijft, waar hij het meeste sociale contact heeft. In tegenstelling tot deelnemer Omar is deelnemer Mateo geen groepsmens (deelnemer Mateo). Hij staat niet graag in de schijnwerpers en vindt het na drie maanden nog steeds lastig om zich volledig op zijn gemak te voelen in de groep. Hij geeft de voorkeur aan kleine groepjes van twee à drie personen en vermijdt de woonkamer wanneer het daar te druk is (deelnemer Mateo). In plaats daarvan trekt hij zich terug op zijn favoriete plek in het Transitiehuis, zijn slaapkamer.

Relatie personeel onderling

‘ALS JE HIER BINNENKOMT HEB JE PRECIES EEN OVERLOAD AAN WARMTE, [...], WARMTE VANUIT DE DEELNEMERS ZELF, VANUIT WIJ ALS COACHES NAAR HEN TOE, MAAR OOK GEWOON ONDERLING MET DE COACHES.’

– COACH LEILA

De onderlinge band tussen het personeel wordt als uitermate positief beschreven. Aria, die als stagiair werkzaam is in het Transitiehuis, geeft aan dat zij te allen tijde openhartig kan praten met haar collega’s als zij ergens mee zit. Coach Leila beaamt dit en benadrukt dat het personeel onderling een echte groep vormt: *‘Je voelt dat ze hier met je inzitten en dat ze je willen helpen waar nodig’*.

ELEMENTEN DIE DE GROEPSSFEER BEÏNVLOEDEN

Volgens de participanten heeft de **opdeling van het Transitiehuis in twee gebouwen** geen invloed op de relatie tussen deelnemers en personeel of op de relatie tussen deelnemers onderling (coaches Mats en Elena). Echter, aanvankelijk kookten de deelnemers van het kleinere gebouw in hun eigen keukens, wat destijds resulteerde in een meer opgesplitste sfeer tussen deelnemers in het Transitiehuis (coach Mats). Nu dat iedereen samen kookt en eet in het grote gebouw, wordt het kleine gebouw simpelweg gezien als *'daar zijn vier slaapkamers en that's it'*. Omdat de deelnemers steeds doorstromen van het grote gebouw naar het kleine gebouw (coach Robine) en het verzamelpunt nog steeds in het grote gebouw is (coaches Leila, Robine en Elena), blijven de banden behouden: *'Oké, daar ligt een wegje tussen, maar ik heb niet het gevoel dat dat twee aparte eenheden zijn, want die mannen [van het kleine gebouw] doen hier [in het grote gebouw] evengoed taken'* (coach Leila). Toch merken werknemers dat er minder spontane contacten zijn met de deelnemers van het kleine gebouw, omdat ze niet meer langs de woonkamer passeren wanneer ze gaan douchen of iets te eten of te drinken halen: *'Ik denk dat dat ervoor zorgt dat ze hier al eens minder snel een koffietje komen drinken'* (coach Robine).

Ook doordat aanvankelijk het personeel voornamelijk in de gesloten bureaus **werkte** in plaats van **aan de lange tafel** in de woonkamer zoals nu het geval is, was de groep minder hecht (coaches Mats en Liam).

Bij de vraag *'Als jij zelf een transitiehuis zou mogen ontwerpen, hoe zou het er dan uitzien?'* werden **suggesties gedaan die gericht waren op het bevorderen van de groepsdynamiek**. Coach Liam stelde bijvoorbeeld voor om de kamers in een cirkel rond een centraal punt te plaatsen. Momenteel kunnen de deelnemers zich afzonderen van de groep door op hun kamer op de bovenverdiepingen te zitten, ver weg van de groep. In een cirkel-formatie zouden ze echter telkens in groep zijn zodra ze hun kamer verlaten (coach Liam). Coach Mats daarentegen zou de huidige lay-out van de slaapkamers behouden: door telkens enkele slaapkamers per verdieping te hebben, worden er kleine communes gecreëerd per verdieping. Ook deelnemer Mateo heeft zijn idee over de slaapkamers: ze zouden allemaal even groot moeten zijn, om ongelijkheden tussen deelnemers te vermijden. Wat betreft de gemeenschappelijke ruimtes, benadrukt coach Mats het belang van open ruimtes waar de hele groep samen kan komen.

Enkele participanten geven aan dat hun ervaringen sterk **afhankelijk zijn van de specifieke groep** die er op dat moment net is. Momenteel wordt de huidige groep als sterk samenhangend ervaren (coaches Elena en Leila, deelnemer Omar). Dit uit zich in het zelf initiatief nemen om te koken (coach Mats).

DEELNEMERSAANTAL

'IN ELK HUIS, IN ELKE SAMENLEVING IS ER WEL EENS BEWOLKT WEER (Figuur 26). JE LEEFT SAMEN MET IEMAND, DUS JE PROBEERT JE AAN TE PASSEN. SOMS LUKT DAT, SOMS ONTSTAAN ER WEL EENS KLEINE DISCUSSIETJES DIE AAN HET EINDE VAN DE DAG OPGELOST WORDEN.'

– DEELNEMER KIAN

Figuur 26. Tekening Deelnemer Kian – Wolken als frustraties in de groep

In de interviews komen de begrippen **chaos en drukte** regelmatig naar boven. Zo geven verschillende participanten aan dat de leefruimte soms te druk kan zijn (deelnemer Mateo, coaches Robine, Liam, Mo...), dat de koer na het eten te vol kan zijn (deelnemer Mateo) en dat de keuken vaak chaotisch is (coach Elena). Coach Mats benadrukt daarbij dat het niet te onderschatten is hoe zwaar het kan zijn om met vijftien mensen samen te leven: *'Ik heb ook lang gecohoused, en zelfs maar met drie of vier andere mensen zijn er gewoon vaak spanningen of frustraties'* (coach Mats). Sommige deelnemers ervaren de drukte als iets positiefs omdat ze erdoor worden afgeleid van hun problemen (coach Mo), maar tegelijk zijn er deelnemers en werknemers die de drukte soms overweldigend vinden, waardoor zij rustige plekken in het Transitiehuis opzoeken (deelnemer Mateo, coach Robine).

Er zijn enkele factoren die bijdragen aan **het verminderen van de drukte**. Een voorbeeld hiervan is de opdeling van het Transitiehuis in twee gebouwen bestaat. Vier deelnemers hebben hierdoor hun slaapkamers in een ander gebouw. Zo wordt het hoofdgebouw rustiger dan wanneer er vijftien slaapkamers in één gebouw zouden zijn (deelnemers Mateo en Kian). Bovendien hebben de deelnemers elk hun eigen leven: *'Je hebt een groep die beneden zit, een groep die voor de TV zit, een groep die boven op hun kamer zit'*

(deelnemer Kian). Daarnaast zijn veel deelnemers overdag aan het werk (deelnemer Kian, coach Leila). Hierdoor merken deelnemers niet dat ze met vijftien man of meer of minder zijn (deelnemer Kian). Tot slot zijn er niet op elk moment exact vijftien deelnemers aanwezig in het Transitiehuis (coach Leila). Op het moment van het interview van coach Leila waren er bijvoorbeeld dertien deelnemers aanwezig in afwachting van nieuwe deelnemers. Zodra een deelnemer het Transitiehuis verlaat, duurt het doorgaans echter niet langer dan een week voordat een nieuwe deelnemer arriveert, zoals coördinator Sofie aangeeft.

Ondanks deze verminderde drukte, wordt bijna unaniem gesteld dat **een toename van het aantal deelnemers** niet wenselijk of prettig zou zijn. Een toename zou immers leiden tot een grotere drukte (deelnemer Omar, coach Liam). Bovendien zouden meer deelnemers per coach betekenen dat coaches minder tijd hebben om een diepgaande band met elke deelnemer op te bouwen (stagiair Aria, coaches Mo en Robine), een taak die momenteel met vijftien deelnemers al een uitdaging vormt (coaches Robine en Mats). Coach Mats voegt eraan toe dat degenen die het luidst zijn vaak het meeste aandacht krijgen, zelfs met de huidige groepsgrootte. Dit effect zou sterker opspelen bij een toename van het aantal deelnemers (coach Mats).

Minder deelnemers wordt ook afgekeurd omdat de werking van het Transitiehuis praktisch haalbaar moet blijven (coach Mats). Bovendien zouden deelnemer elkaar simpelweg beu worden wanneer zij met te weinig zijn (coach Robine). Momenteel kunnen deelnemers nog afwisselen met wie ze interactie hebben, maar bij minder deelnemers is er minder variatie en keuze in deze interacties (coach Robine). Deelnemer Omar heeft tijdens de COVID-19-pandemie ervaren hoe saai een bezetting van zes deelnemers is: *'Je bent snel uitgesproken tegen de rest'* (deelnemer Omar). Ook benadrukt coach Robine dat het dankzij de huidige omvang van de groep mogelijk is een gevarieerde groep te creëren, waarin verschillende profielen met complementaire sterke en zwakke punten elkaar aanvullen (coach Robine).

Kwantitatief gezien zien de meesten een aantal **tussen de tien en de twintig deelnemers** als ideaal, waarbij het huidige aantal van vijftien het meest genoemde getal is. Kort samengevat: *'Ik denk altijd: hoe kleiner dat je kan gaan, hoe dieper dat je kan werken. Maar praktisch lijkt me vijftien me wel een goed aantal.'* (coach Mats).

Relatie met burenen

'WIJ ZIJN NET ALS DE BUREN, GEWOON BUREN.'

– COACH ELENA

Tijdens de interviews werd aan de participanten gevraagd te tekenen wat voor hen aanvoelt als de buurt. De resultaten zijn zeer uiteenlopend. Sommigen beschrijven de hele of halve stad als de buurt (bijv. coach Mats), voor anderen is dit enkel de straat van het Transitiehuis (bijv. coach Liam). De meesten baseerden zich op de plekken waar zij het

vaakst komen (coaches Mats en Leila, deelnemers Kian en Omar,...), zoals het station, de Bruul, winkels, cafés, parken... Opvallend was dat voor hen de **definitie van de buurt** hierdoor kon verschillen tussen winter en zomer. In de winter wordt vooral voor functionele redenen naar de stad gegaan, waar dit in de zomer ook ter ontspanning gebeurt (coach Mats). Op Figuur 27 en Figuur 28 wordt dit onderscheid weergegeven. Hier is voor zowel winter als zomer gearceerd wat elke participant als de buurt van het Transitiehuis beschouwen. Opvallend hierbij is dat de meest dense gebieden overeen komen met de meest bezochte straten en faciliteiten aangeduid op het stadsplan, opgesteld door het Transitiehuis (Figuur 6). Anderen projecteerden wat zij als de buurt van hun thuisstad zien op Mechelen om de buurt van het Transitiehuis te definiëren (deelnemer Mateo). Nog anderen baseerden zich op waar zij het meeste contact hebben met mensen (coach Liam).

Figuur 27. Omlijning buurt transitiehuis – Winter
(bewerkt van Mechelen, sd)

Figuur 28. Omlijning buurt transitiehuis – Zomer
(bewerkt van Mechelen, sd)

Wanneer de vraag gesteld werd hoe het contact met de buurtbewoners verloopt, viel op dat de definitie van de buurt veranderde en dat er meer ingezoomd werd: er werd voornamelijk gepraat over de omwonenden van het Transitiehuis. Meerdere participanten stellen dat er **weinig of geen contact** is met de burens (coach Mo, deelnemers Mateo, Malik, Kian...). Coach Leila stelt dat er weinig connectie is met de burens omdat er voornamelijk winkels in de straat zijn: 'Die verbondenheid zoals je in een wooncentrum hebt, die heb je niet echt'.

Voor deelnemer Malik is dit ook niet echt nodig, omdat deelnemers maar tijdelijk verblijven in het Transitiehuis: *‘Uiteindelijk is het de bedoeling dat je hier terug weggaat. Dan heb je uiteindelijk niet echt meer contact met de mensen die hier rondom wonen, dan ga je ook niet echt iets opbouwen’.*

Figuur 29. Relatie woonzorgcentrum (1) – transitiehuis (2) – kerk (3) (eigen foto)

Wel elke participant spreekt vol lof over de relatie die het Transitiehuis heeft met het vlakbij liggende **woonzorgcentrum** (coaches Mo, Leila, Elena...). De deelnemers gaan regelmatig samen met de ouderen wandelen in de stad of in de parkjes. Dit gebeurt normaal gezien enkele keren per week, maar is sterk afhankelijk van de periode. Deze vraag komt vanuit de deelnemers zelf: zeker wanneer ze nog geen werk hebben willen ze zich graag nuttig bezighouden (coach Elena). Wanneer de ouderen naar de kerk willen gaan, worden zij ook soms gebracht door de deelnemers (coach Mats). Op Figuur 29 is de nabijheid van zowel transitiehuis als kerk bij het woonzorgcentrum te zien. Daarnaast hebben enkele deelnemers bijvoorbeeld vorig jaar het woonzorgcentrum geholpen op de rommelmarkt met het openhouden van kraampjes (coach Liam). Bij de Hanswijkprocessie brengen de deelnemers de ouderen naar de straat zodat zij kunnen kijken (coach Liam). Naast het creëren van warme en fijne contacten, kunnen de deelnemers *‘herstellen naar de maatschappij’* via het helpen van deze ouderen (coach Liam).

Ook vanuit de culturele achtergrond van sommige deelnemers is het belangrijk voor hen dat zij ouderen kunnen helpen: in de Marokkaanse cultuur leeft het helpen van ouderen harder dan in onze cultuur (coach Mats). *‘Sommigen van hen vinden het bijna een belediging dat mensen hun ouders in een woonzorgcentrum steken, en daardoor voel je heel fel dat er bij hun iets leeft dat ze iets willen terugdoen.’* (coach Mats). Er zullen ook deelnemers bijzijn die deze zaken doen omdat het hun verslag ten goede zou komen, maar

ook bij hen merken de coaches dat zij er achteraf wel een goed gevoel bij hebben (coach Mats). Niet alle ouderen zijn ervan op de hoogte dat de deelnemers van het Transitiehuis gedetineerden zijn. Maar wanneer ze het weten, reageren ze wel erg goed. *'Er wordt vaak gezegd dat oudere mensen wat oogkleppen zouden hebben voor nieuwe dingen, maar ik vind dat zij altijd heel positief tegenover de deelnemers staan.'* (coach Mats).

Naast dit contact met het woonzorgcentrum, vinden er ook **spontane contacten** plaats tussen het Transitiehuis en andere burens. Bijvoorbeeld hebben de deelnemers afgelopen zomer de ramen van de overburen gewassen: *'Een van de deelnemers was de ramen aan het kuisen, en het interimkantoor zei dan al lachend 'als jullie dat willen, mogen jullie onze ramen ook wel doen!''* (coach Mats). Wanneer deelnemers burens op straat tegenkomen wordt er vriendelijk goeiedag tegen elkaar gezegd (deelnemers Mateo en Omar). Daarnaast zijn er nog de **typische burenzaken**, zoals het gaan aanbellen om te vragen of een mixer geleend zou kunnen worden (coach Leila). Ook woont er een jong koppel in de buurt dat regelmatig eens langskomt op de parking achter het Transitiehuis wanneer hun kat kwijt zoek is (coach Leila). Of bijvoorbeeld wanneer de burens eens een luid feestje hebben, hebben de deelnemers hier soms last van. Veel van hen moeten namelijk heel vroeg opstaan voor hun werk (coach Leila). Maar ook in de omgekeerde richting melden de burens soms dat er te luide muziek van de deelnemers hun slaapkamers zou komen (coach Robine).

Uit de interviews bleek dat het Transitiehuis weinig of geen **weerstand** ervaart van buurtbewoners. *'Niet iedereen weet dat het Transitiehuis hier is of wat dat juist is, maar als ze het weten, heb ik niet de indruk dat er iets van opstand of dergelijke ontstaat.'* (coach Leila). Coach Elena stelt ook dat haar Mechelse vrienden niet weten waar het Transitiehuis zich bevindt. *'Maar eigenlijk vind ik dat iets moois, dat wij even goed gewoon burgers zijn. Dat [dit een transitiehuis is,] zie je niet aan de buitenkant [...].'*, wat tevens zichtbaar is op Figuur 30. Wel gaf coach Liam een voorbeeld van een situatie waarin het personeel van het woonzorgcentrum zich eens op hun ongemak gevoeld heeft door de aanwezigheid van de mensen van het Transitiehuis. In de zomer zitten deelnemers en personeel soms in het steegje tussen de twee gebouwen (Figuur 31) om te genieten van de zon. De werknemers van het woonzorgcentrum moeten dan tussen hen doorrijden. Sommigen van hen gaven aan dat ze dat beangstigend vonden. Het Transitiehuis heeft toen naar hen gecommuniceerd dat zij daar zitten omdat ze zelf geen grote ruimte hebben waar ze buiten van de zon kunnen genieten, en dat het helemaal niet de bedoeling is om het personeel van het woonzorgcentrum af te schrikken. Sindsdien heeft het Transitiehuis er niets meer van gehoord (coach Liam). De interpretatie van hoe burens het Transitiehuis ervaren is anders voor de verschillende deelnemers. Zo stelt deelnemer Malik dat *'het oud vrouwtje aan de overkant vaak uit het raam kijkt en bang zal zijn van het Transitiehuis'*, terwijl deelnemer Kian haar omschrijft als *'een oud vrouwtje dat altijd zwaait'*.

Momenteel is het Transitiehuis sterk bezig met initiatieven om de **banden met de buurtbewoners te versterken** (coaches Robine en Elena). Ze stellen dat het belangrijk is om op de burens te focussen, omdat het doel is de deelnemers terug in de maatschappij te brengen (coach Elena). Daarnaast is het ook belangrijk voor de deelnemers dat zij niet gezien worden als criminelen: *'Die mannen [deelnemers] willen ook wel gewoon dat ze door de burens goed bekeken worden, ze zijn al vaak vies bekeken geweest.'* (coach Liam).

Figuur 30. Het Transitiehuis in het straatbeeld (eigen foto)

Figuur 31. Steegje tussen de twee delen van het Transitiehuis (eigen foto)

Relatie met stad Mechelen

‘WE PROBEREN DE STAD WEL ECHT TE LEREN KENNEN OP EEN POSITIEVE MANIER.’

– COACH LEILA

De groep maakt intensief gebruik van de talrijke **faciliteiten** die stad Mechelen te bieden heeft. Voornamelijk de nieuwe deelnemers die nog zoek op zijn naar werk komen dagelijks meermaals in de stad. Ook deelnemers die al werkzaam zijn maken nog dagelijks/wekelijks gebruik van de Mechelse faciliteiten. De functionele zaken zoals de supermarkt, de groentewinkel of de slager deel uit van deze dagelijkse/wekelijkse routine. Ook de interimkantoren, het gemeentehuis, het OCMW (Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn) etc. zijn faciliteiten die terug te vinden zijn in de stad, waar deelnemers veel gebruik van maken. Naast deze functionele zaken geniet de groep ook van het stadsleven, waarbij ze af en toe de cafés op de Vismarkt of de Grote Markt bezoeken, wandelen in de parkjes in de buurt of in het provinciaal domein De Nekker en gebruikmaken van de sportfaciliteiten zoals de fitness of het voetbalpleintje voor wekelijkse voetbalwedstrijden.

Deelnemer Nabil is ontevreden over de locatie van het Transitiehuis in de stad Mechelen. Hij vindt Mechelen aan de kleine kant is en stelt dat er bovendien **weinig goedkope winkels** in de buurt zijn: *‘De winkels die echt nodig zijn, die zijn er niet, zoals de Albert Heijn, ook de Action is op grote afstand, Aldi, Lidl...’* (deelnemer Nabil). De supermarkten die wel in de buurt zijn – de Delhaize en Carrefour – vindt hij duur (deelnemer Nabil). Daarnaast zijn de deelnemers over het algemeen erg **positief over de stad**. Deelnemer Mateo bijvoorbeeld waardeert de rust in Mechelen en is daarom van plan om er een appartement te zoeken. Deelnemer Kian vindt Mechelen een heel mooie stad en schrijft het aan als een soort van klein Venetië: *‘Aan de Bruul heb je een trapje naar beneden en kan je naast het water stappen, supermooi’*.

In de omgekeerde richting probeert het Transitiehuis ook **iets terug te doen voor de stad**. De interviews vonden plaats tijdens de ramadan, een periode waarin vrijwilligerswerk heel

belangrijk is. Zij waren op dat moment op zoek of zij ergens in de stad iets van vrijwilligerswerk konden doen (coach Elena). Zij hebben in het verleden naast het wandelen en helpen van de ouderen van het woonzorgcentrum, ook al eens meegedaan aan een marathon waarbij werd gelopen voor het goede doel (coach Elena). Daarnaast meldde coördinator Sofie dat acht deelnemers recentelijk meehielpen op de Special Olympics te Mechelen. Tijdens dit evenement werd de gevoelige kant van deelnemers duidelijk. Het werd omschreven als *'een superleuke dag'* door zowel deelnemers als personeel (coördinator Sofie).

Er zijn verschillende meningen over de locatie van het Transitiehuis in vergelijking met de **thuisstad** van de deelnemers. Zo maken de Antwerpse deelnemers bijvoorbeeld de opmerking dat er in Mechelen *'geen goede snacks'* zijn in vergelijking met hun thuisstad (coach Leila). Deelnemers Mateo, Omar en Nabil zijn echter blij dat het Transitiehuis zich niet in hun thuisstad bevindt. Voor deelnemer Mateo voelt het hierdoor aan alsof hij een nieuwe start heeft gemaakt: *'Ik ken hier niemand, niemand kent mij. Ik ben hier precies als toerist'*. Deelnemer Nabil stelt dat hij in Mechelen meer de tijd en ruimte kan heeft om zichzelf weer op te bouwen. Deelnemer Omar stelt dan weer dat hij de bewoners van Mechelen meer open-minded inschat dan de bewoners van zijn thuisstad. Deelnemer Malik daarentegen is opgetogen dat het Transitiehuis in zijn thuisstad Mechelen ligt. Hij erkent echter dat dit soms onhandig kan zijn, zoals wanneer hij bekenden tegenkomt tijdens een wandeling met de groep. Indien bekenden niet weten dat hij verblijft in het Transitiehuis, liggen deze ontmoetingen soms moeilijk. Coach Mo stelt tevens dat deelnemers meestal het gesprek niet aangaan met kennissen die ze tegenkomen op straat, maar dat ze van ver eens zwaaien.

Relatie met het sociaal netwerk

'IK PROBEER ZE [VRIENDEN EN FAMILIE VAN DEELNEMERS] NAAR HIER TE KRIJGEN. [...] OOK OM HEN MEE IN HET VERHAAL TE KRIJGEN. ZIJ GAAN EEN BELANGRIJKE ROL SPELEN IN HET FEIT OF HET GAAT LUKKEN OF NIET.'

– COACH LIAM

Deelnemer Malik beschrijft het leven in het Transitiehuis voor tachtig procent overeenkomend met het vrije leven erbuiten. Het verschil zit hem voornamelijk in het feit dat hij niet bij zijn familie kan zijn wanneer hij dat wil. *'Je mag zelf een dag kiezen [wanneer je thuis bent], maar that's it. En dan heb je zes dagen van de week dat je beperkt bent, niet in je [hele] leven, maar aan de stam [ervan]'*. Deelnemer Malik refereert hier naar UV's (uitgangsvergunning) en PV's (penitentiair verlof). UV's bieden de mogelijkheid om wekelijks gedurende twaalf uur het Transitiehuis te verlaten op een dag naar keuze. Daarnaast kunnen deelnemers vier keer per drie maanden gebruik maken van PV's om 36 uur buiten het Transitiehuis door te brengen.

Figuur 32. Foto bezoekersruimte (eigen foto)

Naast deze regelingen kunnen vrienden en familie deelnemers bezoeken in het Transitiehuis. Er is een ruimte voorzien waar bezoek ontvangen kan worden. Hier staan een tafel, stoelen, wat werkgerief van het personeel en enkele dozen met speelgoed voor kinderen (Figuur 32). De meningen over de **bezoekersruimte** van het Transitiehuis zijn niet al te positief. De bezoekersruimte is multifunctioneel en wordt ook gebruikt voor bijvoorbeeld vergaderingen, evaluaties, of gesprekken met mensen van buitenaf (coach Mo, stagiair Aria). Zo vonden bijvoorbeeld ook de interviews voor dit onderzoek plaats in deze ruimte, om privacy te voor de participanten te garanderen.

De bezoekersruimte wordt door participanten als **ongezellig** beschreven (coach Robine, stagiair Aria). Coach Robines eerste indruk toen ze in de ruimte kwam was: *'Oei, dat is hier oud, dat is hier rommelig, alles staat hier doorheen'*. De indruk die de bezoekersruimte achterlaat, komt niet overeen met het beeld dat de coaches willen meegeven aan het sociaal netwerk van de deelnemers, namelijk dat hun vriend, zoon, neef, broer of vader goed zit en behandeld wordt in het Transitiehuis (coaches Robine en Liam). Het zou aangener zijn voor het de deelnemers en het bezoek als de ruimte enkel in teken van het bezoek zou staan, door het werkgerief van het personeel naar een andere ruimte te verplaatsen (stagiair Aria).

De bezoekersruimte wordt zelden gebruikt omdat er niet veel bezoek over de vloer komt. Deelnemer Mateo kiest er bewust voor om naar zijn moeder thuis te gaan in plaats van haar naar het Transitiehuis te laten komen. Het doet pijn voor zijn moeder wanneer zij hem moet achterlaten in het Transitiehuis. Maar het pijnigt ook hemzelf. Wanneer zijn moeder vertrekt, kan hij niet mee naar huis gaan met haar en blijft hij alleen in het Transitiehuis achter. Ook deelnemers Omar en Malik stellen dat het **onnodig is om het bezoek naar het Transitiehuis te laten komen**. Zij kunnen namelijk elk weekend naar huis kunnen

gaan en elke dag facetimen en/of bellen met vrienden en familie. Aanpassingen aan de bezoekersruimte zouden dus volgens de coaches weinig verandering brengen in de gebruikersfrequentie (coach Liam).

Relatie met partner(organisatie)s

‘DAT ZIJN ORGANISATIES WAARVAN WE DENKEN ‘DAAR MOETEN WE KEIHARD MEE IN ZEE GAAN’, OM DE TRAJECTEN VAN DE MANNEN NOG DIEPER TE LATEN GAAN’.

– COACH MATS

Het Transitiehuis werkt samen met verschillende partners, waaronder de **stad Mechelen**. Voor de infrastructuur is het Transitiehuis afhankelijk van de stad, gezien zij eigenaar zijn van het gebouw (coach Leila). Binnen drie jaar zal het verkocht worden en zal de stad een nieuw gebouw zoeken voor hen. Hoewel coach Mo van mening is dat er meer interactie en hulp vanuit de stad zou kunnen komen, zoals bijvoorbeeld het voorzien van keukengerief, vindt coördinator Sofie de samenwerking erg goed. Om de zoveel maanden vindt er een overleg plaats tussen transitiehuis en stad Mechelen. Wanneer de stad hulp nodig heeft, contacteren zij het Transitiehuis, zoals bijvoorbeeld voor de opbouw van de Special Olympics (coördinator Sofie). Ook met het *Sociaal Huis* van stad Mechelen heeft het Transitiehuis contact. Zij helpen deelnemers met wonen, geldzaken, welzijn etc. Verder helpt de *Leerwinkel* van stad Mechelen deelnemers bij informatie over leerloopbaanbegeleiding. Zij kunnen hier leren hoe het bijvoorbeeld financieel mogelijk is om een opleiding aan te vatten na in de gevangenis gezeten te hebben (coach Mats).

Naast de stad Mechelen heeft het Transitiehuis een nauw contact met de **gevangenis in Mechelen** (coördinator Sofie). Het Transitiehuis maakt bijvoorbeeld gebruik van de Psychosociale Dienst (PSD) van de gevangenis: de krachtcoaches stellen verslagen op, maar de adviezen worden door een medewerker van de PSD van de gevangenis in Mechelen gegeven. In geval van herroeping van een deelnemer, wordt deze ook altijd terugverwezen naar de gevangenis in Mechelen (coördinator Sofie). Om deze redenen vindt het personeel de band met de gevangenis belangrijk, en is dit iets dat zij efficiënter en nauwer proberen te maken (coaches Leila en Liam).

Verder heeft het Transitiehuis diverse partnerschappen met organisaties die zich bezighouden met **hulpverlening en netwerkuitbreiding**. Een voorbeeld hiervan is *Moderator*, een organisatie die deelnemers kan bijstaan bij slachtofferbemiddeling of herstelbemiddeling (coach Mats). Bij *Blink Out* worden deelnemers dan weer geholpen in het ontdekken en versterken van hun krachten. Daarnaast kunnen deelnemers hier zelf als vrijwilligers werken om anderen te helpen (observatie). Verder is er de samenwerking met *Rondom Prison*, een organisatie die gedetineerden ondersteunt en zich richt op een succesvolle re-integratie in de maatschappij. Onlangs heeft *Rondom Prison* een evenement in het Transitiehuis georganiseerd waarbij twintig burgers een kijkje konden in het Transitiehuis (coach Elena). Deelnemers konden uitleggen hoe alles er in zijn werk gaat. Zij waren over het algemeen positief over het initiatief (deelnemers Omar en Kian).

Vanuit dit partnerschap met *Random Prison* is het initiatief *Dialogo* ontstaan, waarbij groepsgesprekken worden gehouden tussen een aantal burgers en deelnemers. Tijdens deze gesprekken wordt er gediscussieerd over wat straf inhoudt en waarom er gestraft wordt. Dankzij deze gesprekken, waarin deelnemers hun ervaringen kunnen delen, zijn bepaalde opvattingen zoals *'de gevangenis in België is een paradijs'* bijgesteld (coördinator Sofie).

De partnerschappen van het Transitiehuis zijn van **belang** om het Transitiehuis steviger te verankeren in het sociaal Mechels landschap, zodat deelnemers de nodige hulp en ondersteuning kunnen genieten (coach Liam). Op deze manier wordt het verblijf van de deelnemers in het Transitiehuis betekenisvoller (coaches Mats en Liam). Het Transitiehuis mag niet louter als opvanghuis of doorloophuis dienen. Er moet diepgang zijn om de deelnemers te helpen slagen buiten het Transitiehuis: *'Zodat ze [deelnemers] niet het gevoel hebben van "Ik ben daar even, ik zoek een job en ik ben daar terug weg".'* (coach Mats). De coaches zijn daarom actief bezig met het zoeken van nieuwe partnerschappen en het versterken van bestaande partnerschappen (coaches Liam en Mats). Er zou namelijk een trage opstart zijn geweest bij het vormen van deze partnerschappen omwille van het naslepen van de COVID-19-pandemie en de lagere druk van de vorige coördinator: *'We zitten hier nu in onze cocon, terwijl wij nu beseffen dat er eigenlijk heel wat interessante partners zijn'* (coach Mats).

4.2.2. Alleen zijn

De deelnemers en het personeel van het Transitiehuis hebben soms behoefte aan afzondering om rust te vinden, na te denken of zich te concentreren op hun werk. Tegelijkertijd wordt in het Transitiehuis ook rekening gehouden met het belang van privacy van deelnemers.

Rust vinden, zich terugtrekken & nadenken

'IK DENK DAT HET VOOR VEEL MANNEN [DEELNEMERS] HEEL BELANGRIJK IS TERUG NAAR EEN RUSTPLEK TE KUNNEN GAAN. IK HOOP DAT ZE HIER OP HUN KAMER DIE RUST KUNNEN VINDEN. [...]
IK DENK DAT IEDEREEN NA EEN LANGE WERKDAG GRAAG EVEN OP ADEM KOMT.'

– COACH MATS

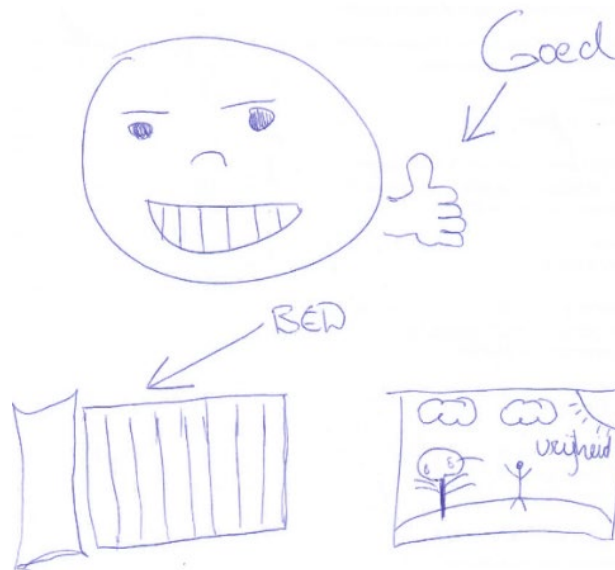
Deelnemers

Het samenzijn van vijftien deelnemers en enkele coaches kan dagelijks zorgen voor drukte in het Transitiehuis, zowel voor coaches als voor deelnemers. Er zijn talloze prikkels voor deelnemers die voortkomen uit het samenleven met een grote groep, en daarenboven is er nog het sociaal contact met verschillende coaches. Om deze drukte te vermijden trekken ze zich vaak terug in hun **slaapkamer** (Figuur 33). Bovendien biedt de slaapkamer een plek om na te denken voor deelnemers, zoals deelnemer Nabil die zijn bed beschrijft als de plek waar hij veel ideeën kan vormen (Figuur 34). Ook is de slaapkamer de plek waar

deelnemers bidden. Voor hen is het dus ook erg belangrijk dat hun slaapkamer proper en net is (coach Mats).

Figuur 33. Foto slaapkamer deelnemer (eigen foto)

Figuur 34. Tekening Deelnemer Nabil – Bed als plek van nadenken (links beneden)

Voor deelnemers die veel nood hebben aan rust, is de slaapkamer de meest gebruikte ruimte (deelnemer Mateo). Andere deelnemers die juist heel sociaal zijn begeven zich minder vaak naar hun slaapkamer en vinden hun rust in **gemeenschappelijke ruimtes**, zoals in de woonkamer bij het TV kijken (deelnemer Omar), in de koer bij het roken van een sigaretje (deelnemer Omar), of in de keuken bij het snijden van groentjes (coach Mats).

Personeel

Het personeel ondervindt eveneens de vele prikkels en interacties in het Transitiehuis, wat het voor krachtcoaches soms lastig maakt om ongestoord aan hun verslagen te werken (coaches Robine, Mats en Liam). Zij zoeken dan rust op in hun **bureaus**. Er zijn echter ook coaches die helemaal zelden of nooit nood hebben om zich af te zonderen (coaches Leila en Elena) en die gewoon stilzwijgend verder werken aan de lange tafel, eventueel met behulp van een koptelefoon (coach Mats). Het personeel, coaches, coördinator en adjunct-coördinator, kiest er bewust voor zo veel mogelijk in de gemeenschappelijke ruimtes te werken. Zo wordt de scheiding tussen personeel en deelnemers geminimaliseerd. Ook uit de aankleding van de bureaus in vergelijking met de aankleding van de gemeenschappelijke ruimte wordt duidelijk dat de prioriteit bij de deelnemers ligt (coach Elena).

Nood aan privacy/ (niet) bekeken worden door de buitenwereld

‘ALS DE RECHTER JE EEN VRIJHEIDSSTRAF OPLEGT, DAN WORD JE UITGESLOTEN VAN DE MAATSCHAPPIJ. MAAR [DAT BETEKENT] NIET DAT JE JE PRIVACY VERLIEST. JE VERLIEST TE VEEL BIJ DIE VEROORDELING: JE PRIVACY, JE EETGEWOONTES, JE SLAAPGEWOONTES... JE VERLIEST ALLES.’

– DEELNEMER MALIK

De behoefte aan privacy bij de deelnemers van het Transitiehuis is duidelijk aanwezig op verschillende schalen: zowel binnenin het Transitiehuis als naar de buurt toe. Binnenin het Transitiehuis vinden deelnemers privacy in hun slaapkamer. Zowel deelnemers (deelnemers Mateo en Nabil) als coaches (coach Mo) voelen sterk aan dat de **slaapkamers** iets erg individueels en persoonlijks zijn. Deelnemers brengen zelden tijd met elkaar door op elkaars kamers. ‘*Je bent heel de dag [samen met mensen] buiten je kamer. Wanneer je naar je kamer gaat, wil je gerust gelaten worden*’ (deelnemer Nabil). Coaches komen ook maar zelden op de kamers, bijvoorbeeld enkel ‘*om aan te kloppen als we deelnemers lang niet beneden gezien hebben, als we ergens naartoe gaan of bij het eetmoment*’ (coach Mo). De kamer betreden gebeurt op de kamercontrole na zo goed als nooit (coaches Mats en Mo). Deelnemers hebben ook een sleutel voor hun slaapkamer om hun spullen te bewaren wanneer ze weg zijn. De deuren kunnen echter niet van binnenuit op slot uit veiligheidsoverwegingen, bijvoorbeeld voor het geval van brand (coach Mats).

De behoefte aan privacy van de deelnemers naar de buurt toe blijkt in de woonkamer: de **gordijnen** hier zijn vaak naar beneden (observatie), wat zorgt voor privacy voor de deelnemers. Sommige participanten geven echter aan dat ze meer licht in de woonkamer zouden willen (coach Leila, deelnemer Mateo). Coach Leila zou bijvoorbeeld graag ramen willen waar je wel naar buiten kunt kijken maar niet naar binnen. Deelnemer Mateo wilde aanvankelijk niet bekeken worden door mensen op straat, maar heeft nu liever dat de gordijnen open zijn: ‘*Iedereen mag binnenkijken, zodat de zon lekker binnen schijnt*’.

Ook het verlangen naar een **grotere tuin** weerspiegelt de behoefte aan privacy ten opzichte van de buurt onder participanten. Hoewel er parken in de buurt zijn,

beantwoorden deze niet aan de behoeften aan frisse lucht, omdat ze er geen privacy hebben. *'Als je je eigen tuin hebt, kan je je koffietje nemen en het in je tuin opdrinken. Wij hoeven er dan niet heel de tijd naast te gaan zitten'*, zegt coach Robine. Anderen zijn het daarmee eens en stellen dat het belangrijk is dat de deelnemers niet altijd geassocieerd worden met het Transitiehuis (coach Mats). Een buitenruimte met enige beschutting zou fijn zijn, zodat niet iedereen kan zien dat *'hier de mannen van het Transitiehuis aan het sporten zijn'* (coach Mats).

De deelnemers van het Transitiehuis vinden tevens privacy op schaal van de buurt in het feit dat **niet iedereen weet wat het Transitiehuis is en waar het zich bevindt** (coach Elena). Bij de opening van het Transitiehuis zijn de buurtbewoners wel gecontacteerd geweest over de komst en de werking van het Transitiehuis (coach Elena). Ook de buurtbewoners waar het Transitiehuis al meer contact mee heeft gehad via buurtfeesten of barbecues zijn op de hoogte van het concept. Momenteel is dat niet iets waar het Transitiehuis mee te koop loopt (coach Liam) en willen zij eerder opgaan in de buurt (coach Elena). Deelnemer Mateo is blij dat het huis niet bij veel mensen bekend is, omdat hij bang is dat mensen vooroordelen zullen hebben en hen anders zullen behandelen: *'[Anders] zouden ze misschien zeggen "daar zitten allemaal criminelen dus we moeten alert zijn", [of] wat raar naar ons kijken'*. Zelfs de bewoners van het nabijgelegen woonzorgcentrum, de meest hechte burens van het Transitiehuis, lijken niet altijd op de hoogte te zijn van de aanwezigheid van het Transitiehuis of de achtergrond van de deelnemers. Het Transitiehuis licht de ouderen namelijk niet bewust in (coach Mats). Soms komt er eens de vraag *'Hoe komt het dat jullie daar samenwonen? Zijn jullie broers?'* en dan wordt wel uitgelegd wat het Transitiehuis is (coach Mats). Zij reageren dan altijd geïnteresseerd en positief (coach Mats).

Wanneer deelnemers echter de kans krijgen om aan mensen de werking van het Transitiehuis uit te leggen, lijkt de behoefte aan privacy ten opzichte van de buurt of stad minder belangrijk te zijn (deelnemer Mateo). Tijdens het evenement van **Random Prison** bijvoorbeeld mochten twintig burgers een kijkje nemen in het Transitiehuis en de meeste deelnemers waren positief gestemd. Deelnemers Omar en Kian gaven uitleg over de werking van het Transitiehuis en vonden het geweldig om de open-minded, geïnteresseerde en enthousiaste burgers iets bij te brengen. De burgers waren naar verluidt empathisch en enthousiast over de evolutie van de deelnemers (deelnemer Omar). Niettemin is niet iedereen even positief over het idee dat burgers het Transitiehuis kunnen bezoeken. Deelnemer Nabil vraagt zich in de eerste plaats af of dit tot misvattingen kan leiden en ten tweede waarom het zelfs nodig is dat mensen een kijkje komen nemen.

4.3. Huiselijke en comfortabele omgeving

Hoewel de deelnemers de levensomstandigheden van het Transitiehuis over het algemeen beschouwen als een aanzienlijke verbetering ten opzichte van de gevangenis, blijkt uit de ervaringen van participanten dat er nog ruimte is voor verbetering van het woon- en werkcomfort. Bovendien wordt het belang van een huiselijke sfeer sterk benadrukt. De mate van huiselijkheid die het Transitiehuis biedt, varieert van persoon tot persoon.

4.3.1. Comfort hebben en verhogen

Om een aangename leef- en werkomgeving te creëren, is het van belang dat zowel het wooncomfort voor de deelnemers als het werkcomfort voor het personeel in het Transitiehuis voldoende zijn. Het Transitiehuis fungeert namelijk zowel als woonplek voor deelnemers als werkplek voor het personeel.

Wooncomfort

‘WE ZITTEN HIER MET VIJFTIEN PERSONEN. HETGEEN HIER IS, IS BEDOELD VOOR EEN GEZINNETJE VAN TWEE. EN DAN NOG EEN GEZIN DAT VAAK UIT GAAT ETEN.’

– DEELNEMER MALIK

Over het algemeen stellen de participanten dat ze niets te klagen hebben over het comfort in het Transitiehuis, maar toch zijn er enkele noden/verbeterpunten. Bijvoorbeeld zijn **het gebouw en de meubels te oud** voor sommigen (coaches Mo en Leila, deelnemer Mateo). Niet enkel geeft dit esthetisch een slechte indruk voor hen (deelnemer Mateo), maar ook zorgt dit ervoor dat de riolering regelmatig verstopt (coach Mo) en dat het plafond van het washok aan het vallen is (coach Robine). Hoe (on)comfortabel de deelnemers het Transitiehuis vinden, hangt mede af van **hoeveel luxe de deelnemers thuis gewoon zijn** (coach Leila). Er zijn deelnemers die in het Transitiehuis veel meer hebben dan dat ze thuis hebben. Hier hebben ze tafels, stoelen, een koer, waar ze thuis soms in een appartementje van dertig vierkante meter leven. Aan de andere kant zijn er ook deelnemers die veel geld hebben, voor hen is het Transitiehuis geen luxe (coach Leila).

De voornaamste frustraties komen voort uit het feit dat het Transitiehuis niet op alle vlakken aangepast zou zijn aan het **intensieve gebruik** van vijftien of meer mensen. Bijvoorbeeld de **ruimtes** dienen groot genoeg te zijn. Over meerdere ruimtes wordt aangegeven dat participanten deze groter zouden maken in toekomstige transitiehuizen: de woonkamer (coaches Mo en Liam, deelnemer Nabil), de keuken (coach Robine), de koer (coach Mo), de tuin (coaches Liam en Mats). Ook het **sanitair** dient aangepast te worden aan het aantal gebruikers van het Transitiehuis. Er wordt gevraagd naar zowel meer toiletten (coach Mo) als meer douches (coach Mo, deelnemer Mateo).

Ook dienen de **apparaten en meubels** onderhoudsvriendelijk en robuust te zijn (deelnemer Malik). Er zijn een à twee wasmachines en droogkasten, die op volle toeren werken en daardoor snel kapotgaan (coach Mo). Professionele en moderne wasmachines en droogkasten zouden dus een pluspunt zijn (deelnemer Mateo, coach Leila). Ook de infrastructuur van de keuken is niet ingesteld op vijftien mensen: de grote kookpotten passen niet in de wastafel of in de afwasmachine (coach Robine). Verder wordt aangegeven dat een grotere televisie welkom zou zijn (deelnemer Mateo). Eerder had het Transitiehuis een beamer aangeschaft om samen met tien deelnemers film te kijken, maar helaas is deze inmiddels kapotgegaan (coach Liam). Tot slot wordt verwezen naar de lange tafel in de woonkamer als voorbeeld van een niet-aangepast meubel. Het zou snel uit elkaar vallen (deelnemers Mateo en Malik). Meubels mogen niet van de IKEA of Blokker zijn maar moeten deftig zijn (deelnemer Malik). De deelnemers beseffen dat het Transitiehuis beperkt is in het

aanschaffen van dure apparaten omwille van **budgetten**, maar stellen dat het op termijn voordeliger zou zijn om meteen professionele apparaten aan te schaffen (deelnemer Malik). Als je iets goedkoopt maar het telkens opnieuw moet kopen wanneer het kapot gaat, kom je misschien voordeliger uit wanneer je meteen iets duurs, professioneels koopt, stelt deelnemer Malik.

Verder is het belangrijk dat de **afwerkingsmaterialen** in het Transitiehuis bestand zijn tegen de intensieve bezetting (deelnemer Malik). Ze moeten zorgvuldig worden afgewerkt om te voorkomen dat vuil zich ophoopt en zodat ze gemakkelijk schoon te maken zijn (deelnemer Malik). Het oorspronkelijke linoleum van de keuken is bijvoorbeeld al vervangen door tegels, omdat het moeilijk was om het schoon te houden (coach Liam). Daarnaast is voldoende en deugdelijk schoonmaakmateriaal essentieel om frustraties te voorkomen: *'De veegborstels gingen altijd kapot, dat was echt miserie'* (deelnemer Mateo).

Nog een logisch gevolg van de hoge bezetting, is de **rommel** die ontstaat (coach Mo). Er zou een tekort aan bergruimte zijn (coach Robine). Coach Leila stelt voornamelijk dat de kasten gesloten moeten zijn, zodat rommel niet zichtbaar is. Momenteel zijn de kasten in de keuken en woonkamer open: *'Als dat gesloten is, is dat rustgevender'* (coach Leila).

Voldoende **slaap** is ook belangrijk om frustraties van de deelnemers te vermijden. Zowel de ligging van het Transitiehuis als degelijke meubels kunnen slaap bevorderen. Het Transitiehuis is gelegen in een rustige straat, waardoor de slaap zelden verhinderd wordt door te veel lawaai (coach Mo). Daarnaast is een goed bed belangrijk (coach Leila). *'De belangrijkste dingen moeten modern zijn: wasmachine en bed. De rest kan tweedehands zijn'* (deelnemer Mateo).

De participanten beschrijven ook enkele **zintuigelijke factoren** die hun comfort (zouden kunnen) beïnvloeden. Bijvoorbeeld is deelnemer Mateo graag op de koer in de winter omwille van het elektronisch **verwarmingstoestel**. Coach Liam komt net helemaal niet graag in het gebouw aan de overkant omwille van de twee katten die voor **stank** zorgen daar. Ook willen participanten meer **licht en zicht** hebben in het Transitiehuis (coaches Mo en Leila, deelnemer Mateo). Ook **meer groen** zou de ruimtes wat opfleuren en gezelliger maken in de zomer (coach Robine).

Werkcomfort

'DE DEELNEMERS ZIJN ONZE PRIORITEIT.'

– COACH ELENA

Uit de interviews wordt duidelijk dat voor de meeste werknemers de gemeenschappelijke ruimtes prioritair zijn boven hun **bureaus** (coach Elena). De bureaus zijn niet gezellig en rommelig (coach Elena) en spreken aldus niet aan om er te werken (coach Robine). Bovendien liggen de bureaus, met de printers, achter in het gebouw. Wanneer coaches aan het werk zijn in de gemeenschappelijke ruimte, dienen ze dus een aanzienlijke afstand af te leggen wanneer zij iets afdrukken (coaches Robine en Leila). Dit zou praktischer kunnen zijn

voor werknemers door de printers dichterbij de werkplek te plaatsen (coach Robine): *'Als je in de living werkt, is het gewoon handig dat je bureau niet te ver is'*, aldus coach Robine. Ze benadrukt wel dat de printers in een apart bureau dienen te staan, niet in de gemeenschappelijke ruimte (coach Robine).

4.3.2. Creëren en ontbreken van huiselijkheid

'IK DENK DAT DE HELE HUISELIJKE SFEER BIJDRAGE HEEFT AAN JE WAT KRACHTIGER VOELEN, AAN HET EVENWICHTSGEVOEL KRIJGEN, AAN MINDER STRESS.'

– COACH ELENA

Voor sommige participanten voelt het Transitiehuis zo huiselijk aan dat ze het als hun **tweede thuis** beschouwen (coach Leila). Deze huiselijkheid is te danken aan de sterke verbondenheid tussen deelnemers en coaches (coach Leila). Coach Mats heeft eveneens opgemerkt dat sommige deelnemers het Transitiehuis soms *'thuis'* noemen: *'Ik kom straks naar huis'*, zeggen ze dan bijvoorbeeld (coach Mats). Deelnemer Omar voelt zich ook thuis in het Transitiehuis, maar benadrukt dat dit op een heel andere manier is dan bij zijn eigen thuis. Hij omschrijft het als een *kleiner* en *ander* huiselijk gevoel. Hij stelt wel dat je als deelnemer zelf een huiselijk gevoel moet toelaten om je te kunnen aanpassen in het Transitiehuis, maar dat het nooit hetzelfde gevoel zal zijn als thuis. Dit komt doordat je losgebroken bent van alles wat je gewend bent (deelnemer Omar).

De huiselijkheid van het Transitiehuis manifesteert zich voornamelijk in de woonkamer, de keuken en de koer, die eerder al werden aangeduid als de belangrijkste ruimtes van sociaal contact tussen de gebruikers van het Transitiehuis. Deze ruimtes of de activiteiten die er plaatsvinden worden regelmatig omschreven als huiselijk of gezellig door participanten (coaches Leila en Mats, deelnemer Omar...). Participanten geven aan dat deze sfeer ontstaat door het **samen zijn**: het samen roken in de koer, het samen koken in de keuken, het samen eten of televisiekijken in de woonkamer (coaches Elena, Leila...). Huiselijkheid wordt dus mogelijk door het creëren van grote gemeenschappelijke ruimtes waar je er met vijftien mensen comfortabel kan samenzijn (coach Leila).

Deze gezellige, huiselijke sfeer is van groot **belang** en moet zeker blijven nagestreefd worden (coaches Elena, Leila, Mats...). Een huiselijke omgeving biedt namelijk evenwicht en balans voor de deelnemers in het Transitiehuis en helpt het hoge stressniveau te verminderen (coach Elena). Bovendien kunnen de coaches in een huiselijke omgeving de sterke punten van de deelnemers ontdekken, hen hierin aanmoedigen en helpen groeien. Beide aspecten zijn cruciaal om de deelnemers succesvol terug te laten keren in de maatschappij.

De meningen over of huiselijkheid in de hand gewerkt wordt door de keuze voor een **oud gebouw of een modern gebouw** zijn verdeeld en afhankelijk van de persoonlijke voorkeur. Momenteel bevindt het Transitiehuis zich in een oud gebouw. Coach Elena is van mening dat een oud gebouw meer charme heeft dan een nieuwbouw, hoewel het soms wat meer vloeken is wanneer er dingen kapotgaan: *'Ik vind het ook een mooi beeld naar de mannen*

[de deelnemers] dat niet alles perfect hoeft te zijn'. Ook coach Liam waarschuwt geen modern gebouw voor het Transitiehuis te kiezen: 'Anders ga je het gevoel hebben dat je in een of ander psychiatrische instelling zit'. Hij nuanceert dat een modern huis ook mogelijk is, maar dat het dan niet te afgelikt mag zijn: 'Dat er eens een vuil mes ligt is voor mij ook huiselijk. Ik vind het niet erg als er eens een glas in de pompbak [wastafel] staat (Figuur 35), dat is bij mij thuis ook zo' (Coach Liam). In vergelijking met coaches Elena en Liam, vindt deelnemer Omar huiselijkheid net terug in moderne, strakke gebouwen en interieurs: 'Ik vind dat een huisgevoel of woonkamergevoel, dat dat echt strak moet zijn'. Ook coach Mo pleit erg voor een modern gebouw.

Figuur 35. Gebruikte mok in de wastafel als voorbeeld van huiselijkheid (eigen foto)

4.4. Controle hebben versus gecontroleerd worden

De ervaringen van participanten draaien vaak rond het thema controle, zowel het hebben van controle als gecontroleerd worden. Het Transitiehuis biedt deelnemers de kans om een groot deel van hun controle terug te krijgen, weliswaar onder begeleiding van personeel. Deze begeleiding kan worden beschouwd als een vorm van controle, maar tegelijkertijd ook als een vorm van zorg. Het gevoel van vrijheid dat deelnemers ervaren hangt af van de mate van controle en vertrouwen die zij ervaren van het personeel. Het personeel toont hun vertrouwen bijvoorbeeld door de deelnemers inspraak en impact te geven op de werking en het milieu van het Transitiehuis. Tot slot neemt de mate waarin deelnemers de controle over hun eigen leven terug kunnen krijgen toe door de goede ligging van het Transitiehuis en door toegang tot voldoende vervoersmiddelen.

4.4.1. Controleren en vertrouwen van deelnemers

“HET DOEL IS DAT ZE TERUG IN DE MAATSCHAPPIJ KOMEN EN TERUG HUN ROL KUNNEN OPNEMEN IN DE MAATSCHAPPIJ. WIJ ZIJN HIER OM TE CONTROLEREN, MAAR CONTROLEREN IS OOK EEN VORM VAN ZORGEN VOOR.”

– COACH LIAM

Controle

In het Transitiehuis heerst er een evenwicht tussen het controleren en het vertrouwen van deelnemers. Zoals coach Liam zegt, controleren de coaches de deelnemers met als doel hen op een goede manier terug in de maatschappij te krijgen. Er zijn verschillende vormen waarop zij deelnemers controleren. Zo hebben deelnemers bijvoorbeeld een badge waarmee ze kunnen **komen en gaan** wanneer ze willen, maar ze mogen niet komen en gaan wanneer ze willen (coach Liam). Een week op voorhand dienen deelnemers door te geven wanneer ze de week erna willen gaan fitnesssen, hun familie bezoeken... (coach Liam). En dan *‘elke nacht maakt [de coach van] de nacht[shift] het dagschema voor de dag erna, daarop staat dan wie wat te doen heeft van welk uur tot welk uur’* (coach Liam). Daarnaast dienen deelnemers ook altijd de coaches te passeren wanneer zij toekomen of vertrekken, zodat zij dit kunnen aanduiden in de computer (coach Liam). Verder moeten deelnemers altijd laten zien welke waardevolle spullen zij meebrengen naar het Transitiehuis wanneer ze terugkomen van hun UV, *‘wat ook normaal is’*, stelt deelnemer Malik. Zo kunnen deze aan de inventarislijst worden toegevoegd (coördinator Sofie).

Een tweede vorm van controle is de sporadische **kamercontrole**, *‘een puur hygiënische controle’* (coach Leila). Hierbij worden hygiëne en netheid gecontroleerd: er wordt gekeken of de vuilbakken leeg zijn, of er geen vieze kleren op de grond liggen...(coach Leila). Verder dan dat reikt de kamercontrole niet: *‘het is niet dat ik daar kasten ga open trekken om iets te vinden dat verboden is’* (coach Leila). De deelnemers zijn ook op de hoogte van wanneer hun kamers gecontroleerd worden dankzij een planning en dankzij de ochtendbriefingen (coach Leila). Ten derde worden er **tijdens de nachtshift controlerondes** gedaan, waarbij de werknemer die nachtdienst heeft controleert of alles overal in orde is, of de ramen gesloten zijn... (coach Liam). Tot slot worden de deelnemers gecontroleerd door bepaalde **regels**, opgesteld door het Transitiehuis. Een voorbeeld zijn de afgesproken uren waarop deelnemers mogen koken (coach Liam). Bijvoorbeeld na 13u mag de keuken 's middags niet meer gebruikt worden: *‘Ik doe dat meestal niet echt, dus ik denk wel dat dat gewoon makkelijk is om mij aan die regels te houden’*, stelt deelnemer Nabil. Het voltooien van drie taken per week volgens een takenblad, is een tweede voorbeeld van deze regels (coach Leila).

De **nabijheid tussen deelnemers en werknemers** in het Transitiehuis leidt tot een zekere vorm van controle. Doordat werknemers hun werk vaak verrichten aan de lange tafel in de woonkamer, die in directe verbinding staat met andere gemeenschappelijke ruimtes, hebben deelnemers geen plek waar ze ongestoord met elkaar onderling kunnen praten. Dit kan ertoe leiden dat zij **sociaal wenselijk praten met elkaar** om een goede indruk te maken op het personeel ten voordele van hun verslag. Coach Mats stelt dat deze sociaal wenselijke gesprekken verminderen wanneer coaches en deelnemers samen dagelijkse

activiteiten doen, zoals bijvoorbeeld samen een spel spelen op de PlayStation. Toch staat hij stil bij het idee van een extra ruimte enkel voor de deelnemers, bijvoorbeeld de onbenutte zolderruimte van het kleine gebouw.

De **band tussen de deelnemers onderling** leidt ook tot een vorm van controle. Zoals eerder aangegeven, maakt het personeel bewuste keuzes in welke deelnemers best in het grote gebouw en welke deelnemers in kleine gebouw aan de overkant verblijven (4.1.4. Persoonsgerichte werking). Leidersfiguren houdt het personeel in het grote gebouw, zodat zij het overzicht kunnen behouden op de bovenverdiepingen, waar het personeel zelden komt (coach Mats).

De deelnemers uiten hun vreugde omwille van het feit dat zij samen kunnen zijn met familie en vrienden zonder in het oog gehouden te worden door het personeel, zoals in de gevangenis wel het geval was. Coach Liam zou echter iets **meer zicht willen hebben op het sociaal netwerk** van de deelnemers. *‘Niet om te controleren [...], maar echt puur [om te zien] van “Zijn uw intenties wel goed met onze deelnemers?”’*. Hij probeert altijd de nauwste contactpersonen van de deelnemers te leren kennen om te kijken of ze in een bevorderlijk milieu terecht komen. Wanneer deelnemers niet willen dat hun familie/vrienden naar het Transitiehuis komen, dan vraagt hij of hij eens naar daar mag gaan.

Vertrouwen

De coaches benadrukken naast het belang van controle ook het **belang van het vertrouwen** van de deelnemers: *‘Dat zijn voor mij de belangrijkste verschillen met de gevangenis. [...]. Een bepaald soort vertrouwen geven, een basisvertrouwen. [...]. Dat is dan ook deels het huiselijke, vertrouwelijke, menselijke.’* (coach Liam). Dat er af en toe dingen misgaan, hoort erbij, stelt coach Liam. Ook de deelnemers geven hun blijk van appreciatie voor het vertrouwen dat ze krijgen: *‘Je krijgt die kans om naar hier te komen, je krijgt er gewoon een goed gevoel van, er wordt vertrouwen in je gelegd, en de kans die je krijgt moet je met beide handen grijpen.’* (deelnemer Malik). Wat bijvoorbeeld bijdraagt aan het gevoel van vertrouwen voor de deelnemers, is dat er in het Transitiehuis veel minder **camera’s** zijn dan in een gevangenis, waardoor deelnemers niet overal in de gaten gehouden kunnen worden (deelnemer Omar).

Het vertrouwen in de deelnemers heeft sinds het begin reeds een **evolutie** doorgemaakt. Bijvoorbeeld werden messen in het begin apart gehouden in het bureau van de leefcoaches (coach Mats). Deelnemers konden er gebruik van maken wanneer zij ernaar vroegen. *‘En gaandeweg door met hen bezig te zijn besef je dat dat nergens voor nodig is. Nu liggen die messen ook gewoon in de keuken en kunnen ze die pakken. [...]. We hebben daar nooit accidenten mee gehad.’* (coach Mats).

De hoeveelheid vertrouwen die deelnemers krijgen, is **persoonlijk** en afhankelijk van waar in het traject de deelnemer zich bevindt. Coach Robine geeft hiervan een voorbeeld: *‘Daarjuist is een deelnemer naar het Sociaal huis gegaan [...]. Als het in het plaatsingsplan valt, mogen ze dat ook alleen doen, en dan geven wij gewoon nog een routebeschrijving mee’*. Daarnaast worden deelnemers die wat verder in het traject zitten en minder hulp en

controle nodig hebben de kans gegeven om in het kleinere gebouw aan de overkant te verblijven (deelnemer Omar, coaches Liam en Robine...). Hier komen de coaches veel minder, waardoor ze minder zicht hebben op deze deelnemers. Wel hangt er een camera (deelnemer Malik). *‘Het is natuurlijk zo dat je over de mannen [deelnemers] die daar slapen wel wat minder zicht hebt, of wat minder controle. Maar op zich zijn dat ook wel gewoon mensen waarvan je weet dat die er klaar voor zijn, dus dat werkt wel.’* (coach Robine).

Het vertrouwen van de coaches in de deelnemers uit zich bijvoorbeeld ook in het geven van **vrijheid tijdens begeleide uitstappen**. *‘Dat is vaak ook dat we zeggen [tegen de deelnemers]: “ik ga hier even buiten op een bankje zitten, doet jij je ding maar even in de winkel”.’* (Coach Mats). Deelnemer Mateo stelt daarentegen dat hij vindt dat er meer vertrouwen zou mogen zijn en zou graag alleen naar de winkel willen kunnen gaan wanneer dat nodig is in plaats van in groep. Hij vindt het nu niet praktisch: *‘Als we naar winkel willen gaan, [...] moet iedereen meegaan. Als één persoon niet wil gaan, dan kunnen we ook niet naar de winkel gaan’.* Ook worden de deelnemers bijvoorbeeld gevraagd hun **loonfiches** van hun werk door te sturen naar de coaches (Deelnemer Mateo). Ook hierin vindt deelnemer Mateo dat de deelnemers meer vertrouwd zouden mogen worden.

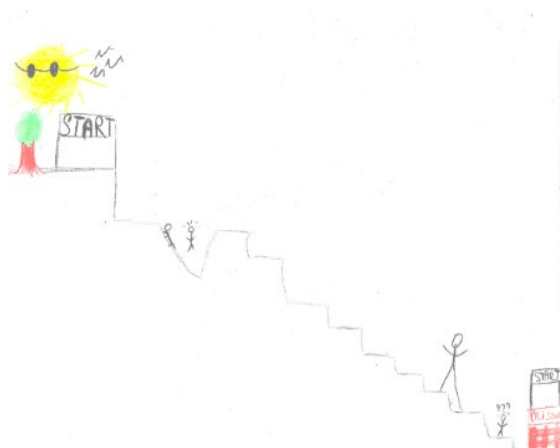
4.4.2. Gevoel van (niet) vrij zijn

‘EEN GOUDEN KOOI BLIJFT EEN KOOI. EN DAT KAN GOUD ZIJN, VOLLEDIG MASSIEF GOUD, MAAR DAT BLIJFT EEN KOOI, JE BLIJFT OPGESLOTEN.’

– DEELNEMER MALIK

Deze vormen van controle en vertrouwen zorgen al dan niet voor een gevoel van vrijheid bij de deelnemers. Het onderwerp vrijheid is zeer ambigu in de ervaringen van de participanten. Waar Coach Mo het Transitiehuis beschrijft als *‘De **start van vrijheid**, de start van een nieuw traject, van een nieuw leven.’* (Figuur 36), ziet Coach Elena vrijheid als *‘het **laatste puzzelstukje van het Transitiehuis**’* (Figuur 37). Zij vergelijkt deelnemers met vogels die na hun verblijf in het Transitiehuis weer kunnen wegvliegen uit hun vogelkooi naar de vrijheid toe. Coach Leila stelt echter dat deelnemers soms minder vrijheden hebben na hun uitgang uit het Transitiehuis wanneer zij een enkelband krijgen.

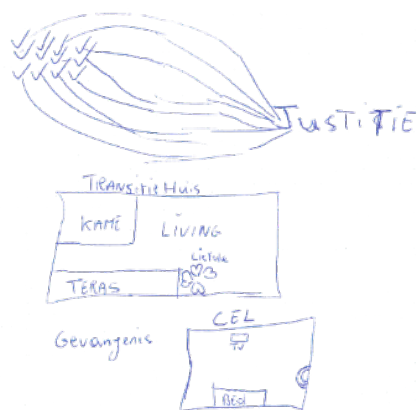
Ook in de ervaringen van de deelnemers schuilt deze **ambigüiteit**: het Transitiehuis wordt zowel beschouwd als een plek waar ze veel vrijheid genieten, als gezien als een plek die hen beperkt in hun vrijheid. Deelnemer Mateo brengt deze complexiteit treffend in beeld in zijn tweedelige tekening (Figuur 38). In het bovenste deel tekent hij vliegende vogels die vastzitten via koorden aan justitie: *‘We zijn nog niet vrij’.* Hieruit blijkt dat hij zich in zekere zin **niet vrij** voelt. Het onderste deel toont *‘vier muren, [maar het zijn] afgebroken muren, waardoor je kan bewegen naarwaar je maar naartoe wilt gaan’* af (deelnemer Mateo). Hij maakt de vergelijking met de gevangenis, waar de cel de enige plaats is waar je kan bewegen (deelnemer Mateo). In het Transitiehuis *‘kan je je deur nog openen wanneer je naar je kamer gaat, het is net alsof er geen muren meer zijn’* (deelnemer Mateo). Uit deze tekening blijkt dus dat hij zich tegelijkertijd **wel vrij** voelt.

Figuur 36. Tekening coach Mo - Transitiehuis als startpunt

Figuur 37. Tekening coach Elena - Transitiehuis als laatste puzzelstuk

Figuur 38. Tekening deelnemer Mateo¹⁶ – vast (boven) versus vrij (beneden)

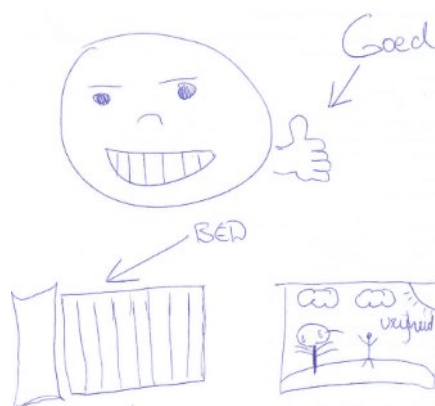
Figuur 39. Tekening coach Leila – vrij (links) versus vast (rechts)

Coach Leila maakt in haar tekening dezelfde vergelijking als deelnemer Mateo op een andere manier: zij tekent gedetineerden die in de gevangenis verblijven met handboeien, terwijl de deelnemers van het Transitiehuis terug **vrij kunnen bewegen**, zoals te zien is in Figuur 39 (coach Leila). Deelnemer Omar wijst in zijn tekening (Figuur 40) op het verschil tussen komen en gaan in de gevangenis, waarbij cipiers telkens de deur naar de wandeling voor je moeten openen, en in het Transitiehuis, waarbij je zelf de mogelijkheid hebt om de deur te openen en sluiten.

¹⁶ Deze tekening toont geen accurate weergave van het werkelijke grondplan van het transitiehuis van Mechelen.

Figuur 40. Tekening deelnemer Omar - Het betreden van de instelling: gevangenis versus transitiehuis

Figuur 41. Tekening deelnemer Nabil – Zicht op vrijheid

Deelnemers Mateo, Malik en Omar beschrijven het feit dat je niet vrij bent om te komen en gaan wanneer je wil, en dat je afgescheiden bent van je familie, als hét verschil tussen het leven binnen en buiten het Transitiehuis. Zoals eerder gesteld hebben deelnemers UV's en PV's waarbij ze hun familie en vrienden kunnen bezoeken. Het proeven en het terug moeten afgeven van deze vrijheid doet **pijn** (deelnemers Malik, Mateo, Nabil). Deelnemer Nabil duidt op zijn tekening (Figuur 41) bijvoorbeeld de vrijheid aan als iets dat hij kan zien, maar wat hij momenteel nog niet heeft. Deelnemer Kian relateert en vat de pijn gevat samen in zijn tekening: 'Je slaapt hier wel (Figuur 42), maar je hebt hier toch de nodige vrijheid'.

Figuur 42. Tekening deelnemer Kian - Bed als symbool van niet vrij zijn

4.4.3. Impact/inspraak hebben in het Transitiehuis

‘ZE MOGEN ZELF OOK MEE HET MENU OPSTELLEN, DUS DAT ZORGT ERVOOR DAT ZE DAAR EINDELIJK TERUG WAT ZEGGENSCHAP IN HEBBEN VAN “OH WAT GA IK VANDAAG ETEN”.’

– COACH MATS

De deelnemers krijgen in het Transitiehuis terug inspraak in hun leven. In de gevangenis werd **eten** een basisbehoefte, maar doordat deelnemers zelf kunnen kiezen wat er op hun bord komt, kunnen zij terug genieten van eten (coach Mats). Ze gaan ook zelf, samen met de coaches boodschappen doen. Ze hebben dus **inspraak in de aankopen** van het Transitiehuis (deelnemers Mateo en Nabil). Het aankopen van nieuwe meubels of toestellen is meestal iets dat spontaan verloopt. *‘De personen [werknemers] die toevallig op shift staan maken die keuzes. [...] Het kan soms zijn dat je naar de IKEA gaat en dat je van alles meepakt waarvan het denkt “het is nuttig voor het Transitiehuis”.’* (coach Mats). Hierbij wordt gekeken naar de noden van de specifieke deelnemers: *‘Je merkt dat elke groep ook wel zijn eigen stijl van koken heeft, en dan komt soms die vraag van “oh we hebben zo een soort pan nodig want ik maak graag dat soort gerechten”.’* (coach Mats). Daarnaast kunnen deelnemers ook hun **kamer inrichten en aankleden** *‘met foto’s van familie of met posters’* (coach Mats).

Het lijkt erop dat de **inspraak bij de inrichting van gemeenschappelijke ruimtes beperkt** is, zowel voor deelnemers als voor personeel. Bij de intrek van het Transitiehuis in 2019 was de inrichting al vastgelegd voordat het personeel en de deelnemers erbij betrokken werden (coördinator Sofie). Niettemin zijn er gaandeweg enkele **aanpassingen gedaan aan het interieur met inspraak van deelnemers en werknemers** (coach Liam), zoals een herinrichting van de zithoek (coach Liam) of een grotere tafel in de woonkamer (coördinator Sofie). Het personeel vindt het belangrijk dat deelnemers hierin inspraak hebben omdat zij degenen zijn die in het Transitiehuis wonen: *‘Als zij zich er niet goed bij voelen of zij voelen het niet, dan ga je deels de functie van het Transitiehuis tegen.’* (coach Liam). Bij de renovatie van de koer hebben deelnemers en werknemers bijvoorbeeld samen een nieuw likje verf aangebracht en de koer ingericht met tweedehands fotokaders (coaches Elena en Liam, coördinator Sofie). Het wooncomfort in het Transitiehuis is bovendien verrijkt door de **bijdragen van voormalige deelnemers**, die zelf bijvoorbeeld een kruidenrek en handdoekenrek hebben vervaardigd, zoals te zien is op Figuur 43 en Figuur 44 (coach Liam). Coach Liam stelt dat het Transitiehuis is wat het vandaag de dag is door de samenwerking tussen personeel en deelnemers.

Bij speciale gelegenheden wordt het Transitiehuis **versierd** door personeel en deelnemers, bijvoorbeeld bij verjaardagen worden slingers omhoog gehangen of bij Kerstmis wordt de kerstboom geplaatst (coach Robine).

Figuur 43. Kruidenrek gemaakt door deelnemer (eigen foto)

Figuur 44. Handdoekenrek gemaakt door deelnemer (eigen foto)

Coach Liam geeft aan dat deelnemers vandaag nog steeds **nieuwe behoeften kunnen aangeven** en dat het personeel de mogelijkheden zal bekijken. Het Transitiehuis neemt ook initiatief om duidelijk te maken dat de deelnemers inspraak hebben. Zo hebben zij een papier voorzien waarop deelnemers kunnen schrijven wat zij nieuw zouden willen hebben in het Transitiehuis (deelnemer Mateo). Om **budgettaire redenen** worden de deelnemers hierin beperkt: *[de coaches] hebben gezegd “jullie kunnen wel alles opschrijven, maar het is niet dat we alles gaan kunnen kopen, want we moeten ook op het budget letten.”* (deelnemer Mateo). Deelnemer Omar stelt dat dat hij niet verlangt naar meer inspraak omdat alles voor hem al in orde is. *‘Als je dan [toch] iets voorstelt aan de coaches denk ik wel dat dat in orde wordt gebracht’.*

4.4.4. Bereikbaarheid

Deelnemers en personeel uiten grote tevredenheid over de gunstige ligging van het Transitiehuis, die de deelnemers in staat stelt om hun eigen leven weer in eigen hand te nemen. Door gemakkelijke toegang tot diverse aspecten zoals het sociaal netwerk, werkgelegenheid en stedelijke faciliteiten, ervaren zij een grotere mate van autonomie en controle.

Deelnemers

‘DAT ZE ECHT WEL GEWOON ALLES VLOT KUNNEN BEREIKEN, IK DENK DAT DAT ECHT WEL HET BELANGRIJKSTE IS EN DE GROOTSTE STERKTE VAN HET TRANSITIEHUIS, OM ALLES TERUG TE KUNNEN OPBOUWEN.’

- COACH ROBINE

Niet alleen ligt de stad Mechelen tussen grootsteden Brussel en Antwerpen (deelnemer Mateo), ook de ligging van het Transitiehuis binnen stad Mechelen biedt veel mogelijkheden. Het ligt dicht bij heel wat **faciliteiten**, zoals het station, winkels, fitness, het woonzorgcentrum waar ze een nauw contact mee hebben, de moskee, cafés, het OCMW... (coach Robine, stagiair Aria, deelnemer Kian...). Aangezien deze faciliteiten

makkelijk te bereiken zijn, kunnen de deelnemers meer uit hun UV (uitgangsvergunning) halen: *'want als ze UV hebben, hebben ze maar twee uur de tijd om te gaan fitnessen bijvoorbeeld, en het is in principe maar om de hoek, dus daar geraken ze heel snel.'* (stagiair Aria).

Dankzij deze voordelige ligging zijn veel van de faciliteiten **te voet** te bereiken. *'Andere vervoersmiddelen hebben ze vaak ook niet, dus dan is het ook wel gewoon handig voor hen dat ze overal te voet naartoe kunnen'* (coach Robine). Het Transitiehuis heeft ook enkele **fietsen** ter beschikking zodat deelnemers zich kunnen verplaatsen naar hun werk of faciliteiten. Ook het **openbaar vervoer** is handig, zowel bus als trein worden regelmatig gebruikt om zich te verplaatsen (coach Elena, deelnemers Omar en Malik...). Sommige deelnemers hebben zelf geen **auto** of hebben een rijverbod, anderen hebben wel een auto en komen hier ook mee naar het Transitiehuis (stagiair Aria). Dit gebeurt echter niet vaak, omdat het vrij duur is om te parkeren (stagiair Aria). In het Transitiehuis hebben deelnemers ook weer de mogelijkheid om verder te werken aan het behalen van hun theoretisch of praktisch rijbewijs (deelnemer Mateo). Daarnaast helpen deelnemers elkaar ook of worden ze geholpen door hun sociaal netwerk: *'Soms aan een andere deelnemer vragen of die zo een elektrische step heeft, dat gebeurt ook, of een familielid bellen die met de wagen komt, als je bijvoorbeeld een sollicitatie hebt ofzo buiten het Mechelse.'* (deelnemer Malik). Wanneer er gezamenlijke activiteiten gedaan worden, kunnen deelnemers ook meerijden met het personeel, *'maar het is niet dat wij ze naar hun werk gaan brengen'* (stagiair Aria).

Op hun werk moeten de deelnemers zelf geraken. Sommige deelnemers zijn soms lang onderweg naar hun **werkplek**. Om in aanmerking te komen voor het Transitiehuis, moet je erna binnen een straal van 30 km gaan wonen (deelnemer Omar). Van de vijf deelnemers die participeerden aan het onderzoek, zijn er twee van plan in Mechelen te wonen, namelijk deelnemers Mateo en Malik, en drie in Antwerpen, namelijk deelnemers Omar, Kian en Nabil. Momenteel zijn deelnemers Malik en Nabil werkzoekende, zij zoeken dus naar werk in respectievelijk Mechelen en omgeving Antwerpen. Deelnemer Mateo werkt in Mechelen en geraakt makkelijk op zijn werkplek: *'Het is 10 minuutjes met de fiets'* (deelnemer Mateo). Hiervoor gebruikt hij een van de fietsen van het Transitiehuis. Voor deelnemer Omar ligt dit anders: *'Ik heb wel wat tijd nodig om dan te geraken waar ik wil zijn'*, aangezien hij na zijn trein nog een bus moet nemen naar het Antwerpse district waar hij werkt. Ook deelnemer Kians werkplek is moeilijk bereikbaar: *'Ik werk in een chemisch bedrijf [...], en dat is meestal aan de kanten van de haven.'* (deelnemer Kian). Coach Robine stelt dus dat het een groot voordeel is dat het station van Mechelen zo dichtbijgelegen is: *'zij [gaan vaak] ergens werken dat dichtbij huis is, dus in Antwerpen. En als ze dan nog vijftien minuten ofzo onderweg zouden zijn naar het station, in plaats van vijf minuten, dat maakt hun traject maar altijd langer en langer en langer...'*

Wat betreft het **bezoeken van familie en vrienden**, worden deelnemers regelmatig opgehaald door familie (deelnemers Nabil en Kian), maar soms gebruiken ze ook het openbaar vervoer (deelnemer Omar).

Hoewel de goede bereikbaarheid van het Transitiehuis vaak als positief wordt ervaren, blijkt dit niet altijd een volledige oplossing te bieden voor enkele **uitdagingen die het**

Transitiehuis met zich meebrengt. Veel participanten lieten verstaan een grotere tuin te willen. De huidige tuin is beperkt in oppervlakte en maakt dat er niet veel mogelijkheden zijn voor de deelnemers wat betreft activiteiten (coach Liam). Er zijn enkele **parken** in de buurt van het Transitiehuis, maar het is niet praktisch om je met de hele groep ergens naartoe te begeven. Ten eerste omwille van het beperkt aantal fietsen, ten tweede omwille van de grootte van de groep. Wanneer één iemand geen zin heeft om mee te komen, kan de groep niet vertrekken, want er moet altijd een coach aanwezig zijn (coach Liam). Nu moet dus een UV aangevraagd worden wanneer deelnemers bijvoorbeeld willen wandelen of voetballen (stagiair Aria).

Personeel

Ook voor het personeel is de ligging van het Transitiehuis voordelig, aangezien veel van hen met de trein naar het werk komen (coaches Mo, Robine, Leila en Mats). Coaches Liam en Elena wonen in Mechelen en komen met de fiets of te voet. Stagiair Aria komt met de auto, en stelt dat parkeren in Mechelen erg duur is.

4.5. Uitleiding

Met de bespreking van de bovengenoemde vier thema's, is ernaar gestreefd om een alomvattend beeld te schetsen van de verschillende perspectieven van de gebruikers van het Transitiehuis. Daarbij is getracht zowel de persoonlijke ervaringen van deelnemers en personeelsleden als de ervaringen van anderen die verbonden zijn met het Transitiehuis, zoals het sociale netwerk en de buurtbewoners, in het verhaal te betrekken.

Hoofdstuk 5: Discussie

Dit hoofdstuk biedt een antwoord op de onderzoeksvraag: 'Wat is de rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen?'. Dit antwoord wordt geformuleerd op basis van de resultaten van het onderzoek van het Transitiehuis in Mechelen, gelinkt aan de achtergrondstudie (Hoofdstuk 2). Het wordt gestructureerd volgens de vier concepten waarop de transitiehuizen steunen. De eerste drie concepten, normalisatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving, worden als onderling verbonden aspecten besproken. Er wordt tevens een kritische benadering gehanteerd ten opzichte van het normalisatieprincipe. Daarnaast wordt er ingegaan op de impact van de keuze om de groepsdynamiek te versterken, wat kan leiden tot beperkingen in inclusie en in een optimale uitvoering van het differentiatieprincipe. Verder worden acht mogelijke aandachtspunten aangereikt voor het selecteren van gepaste panden, het ontwerpen of het inrichten van toekomstige transitiehuizen. Tot slot wordt er gereflecteerd op de onderzoeksmethode. De tekenopdracht in combinatie met de semigestructureerde interviews wordt besproken, evenals op de beperkingen van het onderzoek en hoe deze kunnen dienen als richtlijnen voor toekomstig onderzoek.

5.1. Normalisatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving

5.1.1. Normalisatie als holistisch begrip

Het Transitiehuis in Mechelen is een praktische vertaling van vier concepten die aan de basis liggen van alternatieve detentievormen, waarbij de focus ligt op rehabilitatie in plaats van op boetedoening. Deze concepten omvatten normalisatie, differentiatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving. Dit architecturaal onderzoek naar het Transitiehuis in Mechelen bevestigt de stelling van de Vos (2021) – die onderzoek verrichte naar het normalisatieprincipe in gevangenissen – dat normalisatie een holistisch begrip. De normalisatie van één dimensie versterkt de normalisatie van andere dimensies. Deze masterproef onderstreept het belang van het creëren van een **genormaliseerde materiële omgeving** als essentiële pijler voor een alomvattende normalisatie.

Een facet van deze normalisatie is het sociale milieu van deelnemers. De ruimtelijke omgeving van het Transitiehuis in Mechelen is nauw verweven met de **sociale dimensie**. Ruimtelijke beslissingen kunnen zowel ondersteunend als belemmerend zijn voor interacties. In dit opzicht speelt kleinschaligheid een prominente rol. Het beperkte aantal deelnemers faciliteert een persoonsgerichte werking. Daarnaast bevordert de compactheid van het Transitiehuis de nabijheid tussen gebruikers, wat resulteert in een toename van

sociale interacties. Dat bevordert op zijn beurt **constructieve relaties bevordert tussen deelnemers en personeel**. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de spontane interacties die plaatsvinden wanneer deelnemers het Transitiehuis betreden en de koer passeren, waar vaak iemand aanwezig is die een sigaret rookt. Daarnaast vinden er ook spontane interacties plaats wanneer deelnemers zich verplaatsen van hun slaapkamer naar de keuken en daarbij de lange tafel passeren, waar bijna altijd coaches aan het werk zijn. Echter, ruimtelijke elementen kunnen ook een zekere mate van belemmering vormen voor interactie. Soms voelen deelnemers de behoefte om sociaal wenselijke gesprekken met elkaar te voeren vanwege de voortdurende nabijheid van het personeel. Daarnaast verkiezen ze zich soms terug te trekken in hun slaapkamers om rust te vinden te midden van de drukte van de gemeenschappelijke ruimtes, waardoor elke vorm van interactie vermeden wordt.

De sociale dimensie is op haar beurt verweven met **veiligheid**. De spontane interacties die voortvloeien uit de compactheid van het Transitiehuis, dragen bij tot de versterking van de groepsdynamiek en de sociale orde binnen het Transitiehuis. Dit leidt tot een verhoging van de dynamische veiligheid, die niet enkel onder controle is van het personeel maar ook van de deelnemers. Zo kan het voorkomen dat bepaalde deelnemers, die als leidersfiguren fungeren, bewust in het hoofdgebouw worden geplaatst om deze positieve invloed te behouden. Deze benadering van veiligheidshandhaving bevordert een gevoel van vertrouwen tussen personeel en deelnemers, wat bijdraagt aan een gevoel van normaliteit in de omgeving.

Op buurtniveau zorgt de kleine omvang van het gebouw ervoor dat het Transitiehuis opgaat in de omgeving. Naast deze kleinschaligheid, faciliteert ook de inbedding in de stad informele **interacties met burens**. Zo is er bijvoorbeeld de intensieve wisselwerking tussen de deelnemers van het Transitiehuis en de ouderen van het nabijgelegen woonzorgcentrum. Daarnaast leidt deze nabijheid tot spontane interacties. Bijvoorbeeld, het kuisen van de ramen van het Transitiehuis resulteerde in een gesprek met de overburen, wat dan weer uitmondde in het gezamenlijk kuisen van hun ramen. Buiten deze wisselwerking met het woonzorgcentrum en deze spontane interacties, is er geen nauwe band met de burens. Dit is mogelijks te wijten aan de locatie in een woon-winkelstraat of de nazinderende effecten van de COVID-19-pandemie. Echter, deelnemers stellen dat zij geen nood hebben aan nauwere banden, gezien zij slechts enkele maanden in het Transitiehuis verblijven. Niettemin ben ik van mening dat het belangrijk is om een positieve relatie met de buurtbewoners te hebben, zodat deelnemers zich op hun gemak kunnen voelen in en rondom het Transitiehuis. Gelukkig blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat dit het geval is.

De nabijheid van het stadscentrum biedt bovendien voordelen in termen van toegankelijkheid, wat in contrast staat met de traditionele gevangenissen die veelal (ver) buiten de stad zijn gevestigd. De centrale locatie vergemakkelijkt de bereikbaarheid van het **sociale netwerk**, waardoor deelnemers in staat zijn om waardevolle banden met vrienden en familie te onderhouden. Ze kunnen naast het sociaal netwerk ook makkelijk de winkels en hulpverleners, zoals het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn), bereiken. Hoewel de partnerschappen en burensrelaties volgens het Transitiehuis nog in de versterkingsfase verkeren, blijkt uit het huidige onderzoek dat het Transitiehuis

stevig verankerd is in de buurt en de stad. Het Transitiehuis is momenteel nog steeds actief aan het zoeken naar nieuwe partners en wilt initiatieven initiëren waarin deelnemers een actieve rol kunnen spelen in de stad, denk bijvoorbeeld aan vrijwilligerswerk. De gunstige ligging van het Transitiehuis maakt aldus dat deelnemers veel kansen krijgen om hun leven weer in eigen handen te nemen.

De kleine omvang van het gebouw heeft tevens een significante invloed op de **identiteit** ervan, en zo ook op het gevoel dat mensen erbij hebben. Vanaf de straat is niet meteen zichtbaar dat het een accommodatie is voor gedetineerden, in tegenstelling tot gevangenissen waar de architectuur dit duidelijk uitstraalt. Zowel deelnemers als personeel ondervinden zelden weerstand of negatieve reacties van de **buurt**. Er werd slechts één incident benoemd waarbij personeelsleden van het nabijgelegen woonzorgcentrum enige bezorgdheid uitten. Namelijk wanneer zij zich op hun ongemak voelden wanneer de deelnemers in de zomer in de zon in de steeg zaten, die op de route lag naar hun werkplek. Bovendien blijkt dat veel mensen in de buurt of in Mechelen zich zelfs niet bewust te zijn van het bestaan van het Transitiehuis. Als ze al op de hoogte zijn, is de precieze locatie vaak onbekend. Nochtans moet de buurt driemaandelijks geïnformeerd worden over de situatie van het Transitiehuis, volgens de aanbevolen werkwijze van *de Huizen* om een wimby-effect (welcome in my backyard) te creëren. Hoewel dit wellicht nodig was in de beginfase om het Transitiehuis in de buurt te integreren, lijkt het vanuit het perspectief van de gebruikers van het Transitiehuis momenteel overbodig te zijn en juist in strijd met het normalisatieprincipe.

Ook **binnen het Transitiehuis heerst een sfeer van gelijkwaardigheid**, waarin zo min mogelijk onderscheid gemaakt wordt tussen deelnemers en andere individuen. Daardoor ontstaat een gevoel van alledaagsheid en normaliteit. Tijdens de interviews in dit onderzoek viel ook op dat de participanten geen onderscheid lijken te maken tussen deelnemers en personeel. Bij het analyseren van de resultaten bleek het vaak onduidelijk te zijn of zij spraken over ervaringen van de deelnemers, van het personeel, of van de gehele groep van deelnemers en personeel.

Deze bevinding werd ook bevestigd tijdens de uitgevoerde observaties in het Transitiehuis, waar het personeel met deelnemers omging als gelijkwaardigen. Daarnaast heb ik in het kader van deze masterproef een bezoek gebracht aan een Belgische gevangenis. Hier dienden we door meerdere deuren te passeren voordat er contact gemaakt kon worden met gedetineerden. Deze deuren werden allemaal geopend door het gevangenispersoneel. Over werden we in het oog gehouden door bewakingscamera's. Gedetineerden droegen uniforme kledij en hun bewegingsvrijheid was beperkt tot de gang van hun cel. Voor hen was het ongebruikelijk om buitenstaanders in de gevangenis te zien, wat hun nieuwsgierigheid naar de onderzoekers aanwakkerde. In contrast hiermee, voelde de omgeving van het Transitiehuis in Mechelen vertrouwd en alledaags aan, met een gewone deurbel aan een gebruikelijke voordeur, een alledaagse inkom, keuken en woonkamer, zonder tal van bewakingscamera's. Hier had ik wel zelf de mogelijkheid om deuren te openen en iedereen droeg eigen kleding. De vanzelfsprekendheid waarmee deelnemers en personeel de aanwezigheid van een buitenstaander accepteerden, omdat zij gewend zijn aan sociale interacties, maakte dat het voor mij ook als vanzelfsprekend aanvoelde.

Echter, bij het streven naar alomvattende normalisatie is het belangrijk te erkennen dat de normalisatie van ruimtelijke elementen alleen niet voldoende is. De effectieve **werking van het Transitiehuis** speelt eveneens een essentiële rol in het normalisatieproces. Een toegankelijk sociaal netwerk voor deelnemers heeft bijvoorbeeld maar een beperkte impact als zij niet regelmatig in staat zouden zijn om hun familie of vrienden te bezoeken. Over het algemeen is de werking van het Transitiehuis genormaliseerd, maar er zijn momenten waarop de werking afbreuk kan doen aan de normalisatie. Uit het onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat vrijwel elke participant verlangt naar een grotere tuin, ondanks de aanwezigheid van voldoende parken in de buurt waar zij frisse lucht kunnen scheppen. Dit verlangen ontstaat doordat deelnemers deze parken niet op eigen initiatief kunnen betreden. Een individueel bezoek aan een park moet tevoren worden afgesproken of een spontaan bezoek moet plaatsvinden in groepsverband. Daarbij moeten alle aanwezigen in het Transitiehuis bereid zijn om mee te gaan, aangezien er altijd een begeleider aanwezig moet zijn bij de deelnemers. Dat is niet altijd evident. Bovendien benadrukt het personeel dat het voor deelnemers prettig zou zijn om in de privacy van hun eigen tuin te kunnen vertoeven, zonder herkend te worden als *'de mannen van het Transitiehuis'*.

5.1.2. Een kritische blik op normalisatie

Puddu (2022) stelt de vraag of er in het Transitiehuis geen **gechoreografeerde versie van collectiviteit** ontstaat. Het valt niet te ontkennen dat dit ergens wel het geval is. Coaches streven ernaar om rollen op zich te nemen die deelnemers buiten het Transitiehuis missen: *'Ik heb soms het gevoel dat ik echt een bezorgd mamaatje ofzo wil spelen, die de koekjes op tafel zet en 's avonds thee maakt'* (coach Leila). Hierdoor kunnen deelnemers, indien zij deze relaties niet hebben in de vrije maatschappij, na het verlaten van het Transitiehuis wellicht bepaalde sociale ondersteuning verliezen, zoals van hun *'buddy's'* of personen die zich als een moeder (coach Leila) of broer (coach Mats) over hen ontfermen. Bovendien kreeg ik de indruk dat er veel nadruk wordt gelegd op het creëren van een positief toekomstperspectief, waarbij negativiteit zo veel mogelijk vermeden wordt. Dit wordt gerealiseerd door middel van uitgebreide kennis en begeleiding van het personeel, die deelnemers ondersteunen op verschillende gebieden, waardoor zij minder zorgen hebben. Wat dat betreft, ben ik het eens met Puddu dat complexiteit en conflict worden vermeden in het Transitiehuis. Niettemin dient dit beeld te worden genuanceerd. Het leven in het Transitiehuis brengt namelijk een nieuwe complexiteit met zich mee. Het samenleven met vijftien onbekenden, die elk hun eigen uitdagingen en moeilijkheden hebben, creëert een nieuwe dynamiek van complexiteit die niet courant is in de vrije samenleving. Gevangenisstraffen kunnen namelijk leiden tot schade op mentaal, sociaal en financieel gebied. Deze vorm van samenleven resulteert in drukte, wat tot frustraties kan leiden. Hier moeten zowel deelnemers als personeel mee leren omgaan.

Waar Puddu (2022) zich een tweede vraag stelt, namelijk of het **nastreven van een familiegevoel** in *prison houses* wel wenselijk is, lijkt deze werkwijze in het Transitiehuis wel te werken. **Deelnemers** beschouwen de groep van het Transitiehuis niet noodzakelijk als een gezin of familie. Zij voelen hier echter ook geen drang toe. Indien zij al een eigen familie hebben, zoeken zij dit gevoel niet op in het Transitiehuis. Zelfs degenen met beperkte familiale banden zien het Transitiehuis niet noodzakelijk als een familie. Maar, zij

erkennen en waarderen wel de liefde en steun die zij ontvangen van de coaches, en ze weten dat ze altijd op hen kunnen rekenen, zelfs na hun vertrek uit het Transitiehuis. Hoewel ze het niet als essentieel beschouwen, lijken ze wel baat te hebben bij de familiale sfeer die er heerst.

Ook voor het **personeel** lijkt dit familiaal gevoel belangrijk te zijn. Werken in een detentieomgeving is immers niet zonder uitdagingen. Coaches hebben een hechte band met de deelnemers in het Transitiehuis. Bijgevolg, wanneer een deelnemer moet terugkeren naar de gevangenis, voelt het personeel alsof zij tekortschieten. Zowel deelnemers als personeel hebben namelijk hetzelfde doel voor ogen: deelnemers op een positieve manier re-integreren in de samenleving, zonder terug te vervallen in crimineel gedrag. Het is belangrijk om op te merken dat de pijn en stress die met zulke situaties gepaard gaan, niet kunnen worden gedeeld met het persoonlijke sociaal netwerk van het personeel vanwege vertrouwelijkheidsovereenkomsten. Daarom is het van belang dat het personeel in staat is om deze pijn en stress, die inherent zijn aan hun beroep, met elkaar te kunnen delen en elkaar te kunnen ondersteunen tijdens moeilijke momenten.

Tot slot stelt Puddu (2022) zich vragen bij het **normalisatieprincipe** op zich. Ze bepleit een grotere waardering voor het **buitengewone** in de samenleving, in plaats van het streven naar normaliteit zoals het normalisatieprincipe voorschrijft. Hoewel de vraag of normalisatie al dan niet moet worden nagestreefd buiten de scope van dit onderzoek valt, heb ik begrip voor haar standpunt – het zou inderdaad prachtig zijn als we meer begrip zouden tonen voor elkaars verschillen en mensen niet zouden buitensluiten omdat ze niet in ons conventionele beeld passen van wat *normaal* is. Anderzijds wil ik opmerken dat ik op basis van dit onderzoek de indruk heb dat binnenin de genormaliseerde omgeving van het Transitiehuis het buitengewone juist wordt gewaardeerd. Er is namelijk ruimte voor het volledig ontplooiën van ieders talenten en interesses, wat bijdraagt aan de persoonlijke groei van deelnemers. Een voorbeeld hiervan is te zien wanneer het personeel actief op zoek gaat naar de mogelijkheden voor de toekomst van een deelnemer met talent voor rapmuziek. Daarnaast heerst er bijvoorbeeld een open houding ten opzichte van alle culturele achtergronden, waarbij men in het Transitiehuis graag wil leren over de rituelen en gebruiken die hiermee gepaard gaan. Tijdens het onderzoek viel dit met name op tijdens de Ramadan, een heilige maand in de islam waarin gevast wordt. Niet-gelovig personeelsleden zetten zich in om inzicht te krijgen in de gebruiken en tradities. Ze namen, indien mogelijk, zelf actief deel aan de gewoontes. Er wordt dus op een zeer persoonsgerichte manier met deelnemers omgegaan in het Transitiehuis, waarbij het buitengewone wordt geprezen en aangemoedigd.

5.2. Groepsdynamiek versus inclusie en differentiatie

Zowel het verslag van CTRG (Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen) als het onderzoek van Puddu (2022) bieden enkele **evaluaties van ruimtes** in het Transitiehuis. Beide bronnen concluderen dat de slaapkamers van deelnemers ruim zijn. Echter, het CTRG-verslag benadrukt de beperkte omvang van de tuin in verhouding tot de bezetting van het Transitiehuis, evenals de behoefte aan meer sanitaire voorzieningen. In reactie

hierop wordt door CTRG aan de minister van Justitie verzocht om de minimale normen voor sanitaire voorzieningen, zoals beschreven in het Koninklijk Besluit van 22 juli 2019, te heroverwegen en te voorzien in een ruimere hoeveelheid sanitaire faciliteiten. Deze bevindingen met betrekking tot de beperkte tuin en ontoereikende sanitaire voorzieningen worden verder ondersteund door de resultaten van dit onderzoek. Bovendien suggereert het onderzoek dat de apparatuur in de keuken, de wasmachines en droogkasten mogelijk niet volledig geschikt zijn voor de bezetting van vijftien personen en ze hierdoor regelmatig storingen zouden ondervinden, wat kan leiden tot frustraties bij deelnemers.

Aan de andere kant lijken de andere gemeenschappelijke ruimtes in het Transitiehuis goed bestand tegen de drukte die gepaard gaat met de intensieve bezetting. Dit kan worden toegeschreven aan voldoende ruimte en passend meubilair, waardoor zowel een comfortabele als functionele omgeving wordt gecreëerd. Bovendien is er ook voldoende ruimte in de keuken zelf. Dat de ruimte qua omvang en meubilair geschikt is voor een intensieve bezetting, is van groot belang voor het Transitiehuis in Mechelen gezien hun sterke nadruk op de groepssfeer. Het dagelijks leven speelt zich voornamelijk af in het grootste van de twee gebouwen. Daar koken bewoners gezamenlijk, eten ze, ontspannen ze voor de televisie, spelen ze spelletjes, nemen ze deel aan vergaderingen en komen ze samen bij speciale gelegenheden, zoals verjaardagen en afscheidsmomenten.

Hoewel er doorgaans voldoende ruimte is in de gemeenschappelijke ruimtes waar deze activiteiten plaatsvinden, vormt de drukte en bedrijvigheid af en toe een moeilijkheid voor bepaalde deelnemers. Sommige deelnemers geven aan een sterk sociaal karakter te hebben, zij floreren in een groepsomgeving. Ze brengen graag tijd door in de gemeenschappelijke ruimtes – de koer, woonkamer en keuken – en ervaren hier zelfs vormen van ontspanning. Daarentegen geven andere deelnemers er de voorkeur aan zich vaker terug te trekken in hun eigen kamer om rust te vinden. Naast de actieve focus die het Transitiehuis de groepssfeer, speelt de materiële omgeving ook een rol in dit fenomeen. Ze is ook gericht op het bevorderen van de groepsdynamiek, wat tot uiting komt in de aanwezigheid van één grote zetel in de zithoek en één lange tafel in de eethoek van de woonkamer. Hierdoor wordt er consequent gezamenlijk gegeten met de volledige groep van vijftien deelnemers en enkele personeelsleden.

Hoewel het leven zich voornamelijk in het grote gebouw afspeelt, bestaat het complex uit twee gebouwen met elk een eigen keuken en eetkamer. Hierdoor is er ruimte voor een grotere differentiatie binnen het Transitiehuis dan momenteel het geval is. De opdeling biedt namelijk de mogelijkheid om bewoners in het kleinere gebouw nog meer verantwoordelijkheid te geven. Met name jongere deelnemers die nog nooit zelfstandig hebben geleefd en een grondige voorbereiding nodig hebben op het leven in de maatschappij, kunnen baat hebben bij initiatieven gelijkaardig aan studiotraining. Op deze manier kunnen zij daadwerkelijk ervaren wat het betekent om zelfstandig te zijn, zij het onder begeleiding van het personeel in het hoofdgebouw. Het Transitiehuis heeft in het verleden al geëxperimenteerd met deze differentiatie en heeft geconstateerd dat dit leidde tot een gevoel van scheiding tussen beide groepen. Zij hebben besloten dat in het Transitiehuis het groepsgevoel het meest belangrijke is.

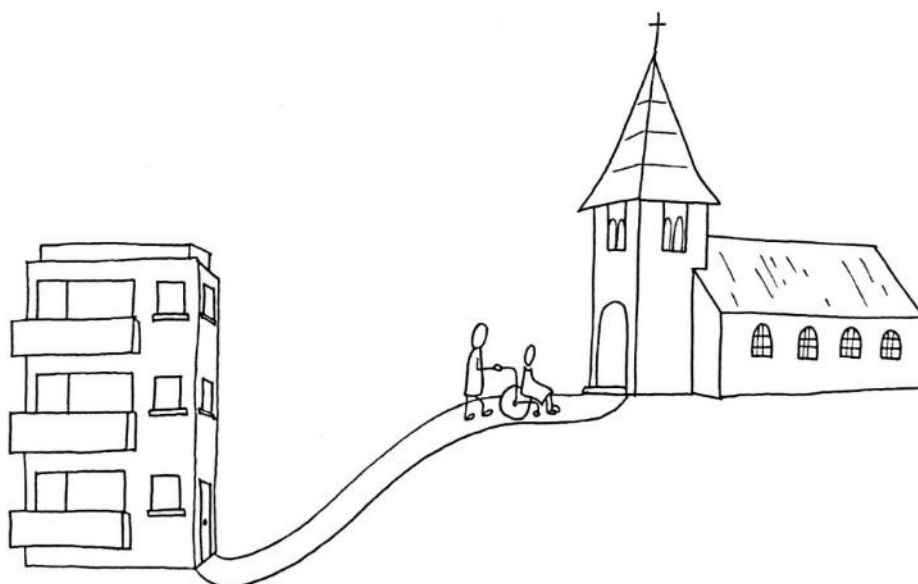
5.3. Ruimtelijke aandachtspunten voor toekomstige transitiehuizen

De resultaten van dit onderzoek werpen licht op de rol van de fysieke omgeving in ervaringen met transitiehuizen. In wat volgt worden op basis van deze resultaten acht mogelijke aandachtspunten besproken voor het kiezen van gepaste panden, voor het ontwerpen en/of voor het inrichten van toekomstige transitiehuizen. Merk op dat deze aandachtspunten niet als bindende richtlijnen kunnen worden beschouwd, gezien dit onderzoek gebaseerd is op slechts één transitiehuis. Het ontwerpen van transitiehuizen is een complexe aangelegenheid die niet eenvoudigweg veralgemeend kan worden.

De aandachtspunten zijn gestructureerd van grotere naar kleinere schaal, te beginnen met de aspecten rond de locatie en het gebouw. Later wordt ingezoomd op het programma en de ruimtelijke organisatie binnen het gebouw. Tot slot worden de aandachtspunten omtrent de inrichting en uitrusting behandeld.

Aandachtspunt 1: Samenwerken met de buurt

Ten eerste is het van belang zorgvuldig na te denken over de **locatie van het Transitiehuis en hoe het kan samenwerken met de omliggende buurt**, zoals ook *de Huizen* (sd) reeds voorschreef. In het Transitiehuis in Mechelen is gekeken naar de behoeften van deelnemers en de behoeften van buurt. Deze zijn op een constructieve manier met elkaar gecombineerd. Deelnemers hebben de behoefte om anderen te helpen, mogelijk voortkomend uit hun eigen culturele achtergrond, maar ook als een manier om iets terug te doen voor de samenleving na de misdaad die zij hebben begaan. Het nabijgelegen woonzorgcentrum heeft op zijn beurt behoefte aan mensen die met de ouderen willen wandelen en hen naar de nabijgelegen kerk willen begeleiden. Deze twee behoeften kunnen perfect samengebracht worden, waardoor zowel de deelnemers als de buurt profiteren van de locatie van het Transitiehuis.

Figuur 45. Aandachtspunt 1: Samenwerken met de buurt (eigen tekening)

Aandachtspunt 2: Een huiselijke sfeer creëren

Vervolgens blijkt uit de resultaten dat het creëren van een huiselijke sfeer in het Transitiehuis een van de belangrijkste aspecten ter garantie van een evenwicht. Deze huiselijkheid wordt niet enkel gecreëerd door de kleinschaligheid – met name de compactheid, de beperkte omvang en het kleine aantal deelnemers – en interieurkeuzes, maar ook door het samenzijn in groep. Hierdoor ervaren participanten het kleinere gebouw, waarin alleen de vier slaapkamers intensief gebruikt worden en er beperkte samenkomst is in de gemeenschappelijke ruimtes, als minder huiselijk. Het is daarom van belang om in toekomstige transitiehuizen voldoende ruimte en passend meubilair te bieden in de gemeenschappelijke ruimtes, zodat mensen de mogelijkheid hebben om samen te komen.

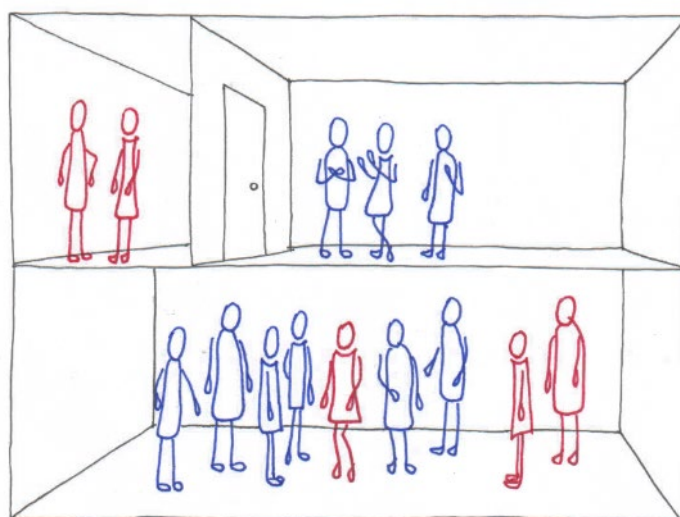
Daarnaast gaven sommige participanten aan dat huiselijkheid voor hen in oude gebouwen schuilt. Deze panden, met hun imperfecties, laten een huiselijke rommel toe: een staat van lichte wanorde die kenmerkend is voor een huiselijke omgeving. Dit creëert een gevoel van vrijheid waardoor mensen zichzelf kunnen zijn. In contrast hiermee kan een nieuw gebouw soms een institutioneel karakter hebben. Het is echter belangrijk om op te merken dat deze perceptie subjectief is, gezien er ook participanten waren die juist hun eigen moderne en strak vormgegeven woning als huiselijk beschouwden. Daarom is het van belang om regelmatig met de gebruikers te overleggen over eventuele toevoegingen of aanpassingen die zij graag zouden willen zien in het Transitiehuis, rekening houdend met de budgettaire functionele mogelijkheden.

Figuur 46. Aandachtspunt 2: Een huiselijke sfeer creëren (eigen tekening)

Aandachtspunt 3: Interageren van deelnemers – personeel en van deelnemers onderling

Ten derde is het raadzaam om een **gedeelde ruimte te creëren waar zowel het personeel als de deelnemers kunnen samenkomen, werken en ontspannen**. Dit is ook het geval in het Transitiehuis in Mechelen. De gedeelde ruimte stimuleert spontane interacties tussen het personeel en deelnemers, wat bijdraagt aan het versterken van hun relatie en het beter en sneller begrijpen van de emoties en behoeften van de deelnemers. Echter, het is belangrijk om aandacht te besteden aan de mogelijke impact van intensief gebruik van alle gemeenschappelijke ruimtes door zowel personeel als deelnemers. Dit kan leiden tot sociaal wenselijke gesprekken tussen deelnemers omwille van het gevoel dat coaches hen kunnen horen, met als doel een gunstig verslag. Daarom kan het interessant zijn voor de deelnemers om een **aparte gemeenschappelijke ruimte te hebben waar het personeel niet komt**. In het Transitiehuis in Mechelen is dit tot op heden niet geïmplementeerd, vanwege de onbekendheid met de mogelijke effecten op de groepsdynamiek en op de relatie tussen personeel en deelnemers.

Figuur 47. Aandachtspunt 3: Interageren van deelnemers en personeel & van deelnemers onderling (eigen tekening)

Aandachtspunt 4: Frisse lucht scheppen

Verder is een **ruime buitenruimte** voor het Transitiehuis van groot belang voor de mogelijkheid tot frisse buitenlucht. Deelnemers kunnen namelijk niet te allen tijde profiteren van de buitenruimtes in de stad, zoals zij dat in de vrije samenleving zouden kunnen doen.

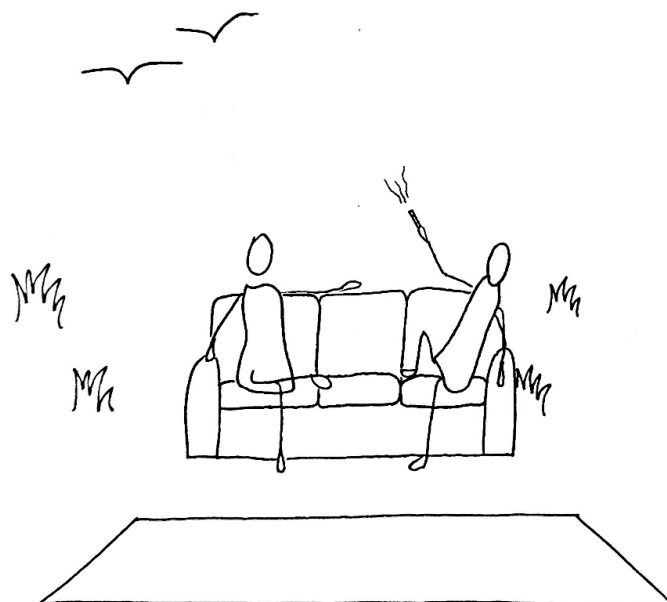

Figuur 48. Aandachtspunt 4: Frisse lucht scheppen (eigen tekening)

Aandachtspunt 5: Inclusie bevorderen – roken

In het detentiemilieu, waarin een aanzienlijk aantal mensen rookt, is het waardevol te overwegen een **aangepaste rookruimte** te creëren die op een aangename wijze verbonden is met het Transitiehuis. Mensen roken vaak als een manier om stress te verlichten of om met negatieve emoties en situaties om te gaan. Dit maakt dat interacties in een rookruimte een extra diepgang kunnen bereiken. Het belang van dergelijke ruimte blijkt in het Transitiehuis in Mechelen: de huidige rookruimte, de koer, wordt door vrijwel alle participanten als zeer waardevol ervaren. Het is een overdekte buitenruimte die visueel en auditief in verbinding staat met andere gemeenschappelijke ruimtes in het Transitiehuis. Door de rookruimte op een aangename en sfeervolle manier in te richten, wordt een prettige verblijfspot gecreëerd voor zowel rokers als niet-rokers. Goede ventilatie is van groot belang voor het comfort van niet-rokers. Deze aangename omgeving bevordert dus interactie en contact tussen verschillende individuen, in tegenstelling tot situaties waarin rokers verplicht zijn om het Transitiehuis volledig te verlaten om te roken. Dit zou ook worden bemoeilijkt doordat deelnemers niet vrij zijn om op elk moment binnen en buiten te gaan.

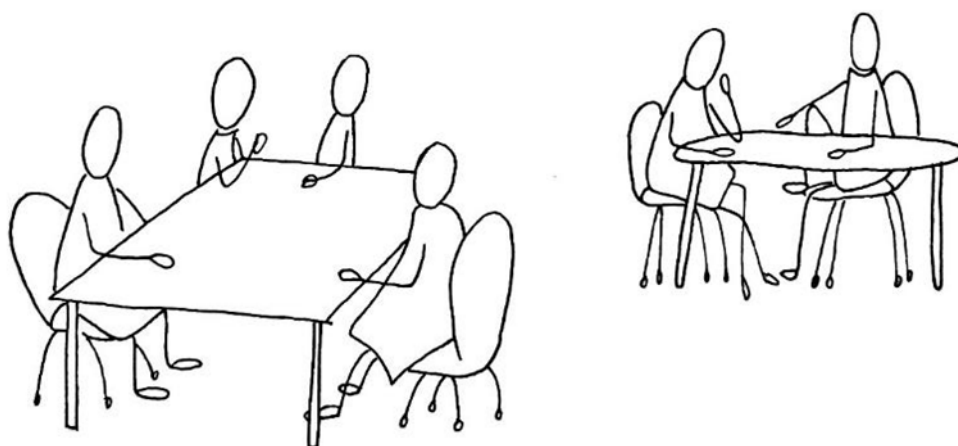
Het dient te worden benadrukt dat ik geen voorstander ben van het roken of passief meeroken, gezien de bekende gezondheidsrisico's die daarmee gepaard gaan. Niettemin is roken een verslaving en het betrekken van rokers bij de inrichting van een transitiehuis zou gezien kunnen worden als een bijdrage aan inclusief ontwerp. Het is dus niet de bedoeling om roken of passief meeroken actief aan te moedigen, maar eerder om rekening te houden met de behoeften van rokers binnen de grenzen van de geldende gezondheidsvoorschriften. Het vinden van een evenwicht waarin zowel rokers als niet-rokers zich comfortabel en welkom voelen, is van belang.

Figuur 49. Aandachtspunt 5: Inclusie bevorderen – roken (eigen tekening)

Aandachtspunt 6: Inclusie bevorderen – ruimte om samen alleen te zijn

Een zesde aandachtspunt betreft de groepsdynamiek van het Transitiehuis en hoe verschillende persoonstypes zich daarin kunnen vinden. Zoals eerder vermeld, legt het Transitiehuis in Mechelen sterk de nadruk op het groepsgevoel, zowel in de werking als in de architectuur. Hoewel dit goed lijkt te werken in het Transitiehuis in Mechelen en ook zeer gewaardeerd wordt door veel participanten, is het zinvol te onderzoeken hoe ook personen die minder comfortabel zijn in grote groepen beter kunnen gedijen in de omgeving van toekomstige transitiehuizen, zonder de verbondenheid met het personeel en de mededeelnemers te verliezen. Onderzoeksgroep Research[x]Design presenteert in het onderzoek *'Room for being apart together'* hoe in diverse contexten, zoals een multisensorisch museum of een centrum voor palliatieve zorg, plaatsen voor terugtrekking en privacy ontstaan rondom plaatsen voor nabijheid en verbondenheid (Heylighen, et al., 2020). Een mogelijke benadering is het creëren van plekken aan de rand van gemeenschappelijke ruimtes, via bijvoorbeeld krommingen, mezzanines of kleinere hoekjes en nissen (Heylighen et al., 2020). Ook kunnen afsluitbare ruimtes, zoals ruimtes met schuifdeuren, draaibare muren of verplaatsbare meubels bijdragen aan een gevoel van geborgenheid zonder volledig te zijn afgesloten van de groep (Heylighen et al., 2020). Daarnaast zou het overwegen van bijvoorbeeld meerdere kleinere tafels in plaats van één lange tafel de mogelijkheid bieden voor mensen om in kleinere groepjes samen te eten.

Figuur 50. Aandachtspunt 6: Inclusie bevorderen – ruimte om samen alleen te zijn (eigen tekening)

Aandachtspunt 7: Controlerende ervaringen normaliseren

Verder kunnen weloverwogen beslissingen over de positionering van ruimtes ervoor zorgen dat controlerende handelingen minder als controlerend worden ervaren door de deelnemers. Een voorbeeld van een soort controle is het verzoek aan deelnemers zich bij vertrek en aankomt steeds te melden, zodat het personeel dit kan registreren in het systeem. Door de plaatsing van de woonkamer op een route die loopt van de voordeur naar de slaapkamers, voelt deze procedure veel natuurlijker aan dan wanneer men allerlei bochten moet maken om bij het personeel te komen.

Figuur 51. Aandachtspunt 7: Controlerende ervaringen normaliseren (eigen tekening)

Aandachtspunt 8: Aanpassen aan intensieve bezetting

Tot slot dient er rekening gehouden te worden met de intensieve bezetting van het Transitiehuis, waar ongeveer vijftien deelnemers, enkele personeelsleden en mogelijk externe personen zoals partners of familieleden aanwezig kunnen zijn. Op kleine schaal kunnen hiervoor aanpassingen gedaan worden, zoals bijvoorbeeld rekening houden met de grootte van de kookpotten. Standaard potten zijn immers niet voldoende wanneer er voor vijftien of meer personen gekookt wordt. Dit kan uitgebreid worden naar grotere schalen, aangezien de wastafel en de afwasmachine op hun beurt aangepast kunnen worden aan de omvang van deze kookpotten. Naast de gereedschappen en de apparatuur is het van belang dat de gebruikte materialen gemakkelijk schoon te maken zijn en dat de meubels robuust genoeg zijn om het comfort van vijftien personen te waarborgen. Uiteraard moeten deze aanpassingen binnen redelijke budgetten worden gerealiseerd, zodat de deelnemers ook een voorbeeld krijgen van hoe ze zelf kunnen omgaan met beperkte budgetten in de vrije samenleving.

Figuur 52. Aandachtspunt 8: Aanpassen aan intensieve bezetting (eigen tekening)

5.4. Reflectie onderzoeksmethode

‘DOOR DE TEKENOPDRACHT KIJK JE NOG EENS OP EEN ANDERE MANIER NAAR “WAT IS HET TRANSITIEHUIS EIGENLIJK? EN HOE ZET JE DAT OM IN SYMBOLEN?”.’

– COACH MATS

Over het algemeen waren de participanten **positief over de tekenopdracht** en vonden ze het leuk om te doen. Sommigen hadden meteen ideeën en beelden in hun hoofd van wat ze zouden tekenen (deelnemer Mateo, stagiair Aria), terwijl anderen het moeilijk vonden om een gevoel te tekenen (coach Robine). Meerdere deelnemers gaven ook aan niet goed te kunnen tekenen (coaches Leila en Liam, deelnemer Kian), maar waren gerustgesteld omdat de tekenopdracht gekoppeld was aan een interview waarin ze konden uitleggen wat ze hadden getekend en waarom (stagiair Aria, coaches Liam en Leila). Na afloop van het maken van de tekening waren de deelnemers soms trots op hun creatie (bijv. coach Elena, deelnemer Malik). Er hing zelfs een competitieve, speelse sfeer om zo’n goed en mooi mogelijke tekening te maken (observatie). Het tekenen werd ook een **groepsgebeurtenis** voor een deel van de participanten: op een dag zaten een vijftal participanten samen aan tafel te tekenen. Ze gaven meerdere keren aan hoe leuk ze dat vonden (observatie).

De deelnemers hadden ten minste twee weken de tijd tussen de toelichting van de tekenopdracht en het interview. Ze maakten hun tekening veelal de dag voor of van het interview – en andere vergaten het zelfs helemaal, wat resulteerde in het opnieuw inplannen van het interview. Hierdoor kan worden afgeleid dat de tekenopdracht mogelijk als een veeleisende taak werd beschouwd door sommige deelnemers (deelnemer Mateo). Dit zou kunnen aantonen dat de tekenopdracht voor sommige participanten als een **intensieve opdracht** gezien wordt, hoewel ze dit zelf niet aanhalen tijdens de interviews. Deze indruk werd versterkt tijdens de observaties door bijvoorbeeld coaches die elkaar of deelnemers aanmoedigden om aan hun tekening te beginnen (observatie).

Niettemin bleek de tekenopdracht een effectieve methode te zijn om participanten **op een andere manier** te laten **nadenken over het Transitiehuis** (coach Mats). Coach Mats merkt op dat hij vaak moet uitleggen wat het Transitiehuis is en doet, en dat dit een soort van routineus verhaal voor hem is geworden. Door middel van de tekenopdracht denkt hij opnieuw na over wat het Transitiehuis is (coach Mats). De tekeningen bleken tevens een nuttig hulpmiddel om tijdens de interviews nieuwe onderwerpen en informatie los te weken bij de participanten. Zo vroeg ik bijvoorbeeld aan Coach Leila waarom zij de deelnemers met verschillende kleuren afbeeldde. Ze stelde dat dit een willekeurige en spontane actie was, maar ze kon er toch een reden aan ophangen: *‘ah ja, eigenlijk kan je er ook aan geven dat elke kleur een andere symboliek heeft, elke mens is anders’*. En van daaruit komen ook weer nieuwe verhalen en inzichten naar boven.

De tekeningen hielpen ook bij het **ordenen van de resultaten** en begrijpen en benadrukken wat de kern van de zaak was voor de participanten.

Tegelijkertijd bleken er ook **nadelen** aan de methode te zijn. Voor sommige gebruikers van het Transitiehuis was de tekenopdracht een **drempel om deel te nemen aan het**

onderzoek (observatie). Bovendien voelden sommige deelnemers zich **beperkt in hun vermogen om hun ervaringen uit te drukken** door middel van tekeningen. Bijvoorbeeld deelnemer Kian stelt: *'Ik had in het begin de tafel getekend, dat is het gezelligste moment van de dag, aan tafel zitten met deelnemers of met uw maten. De grapjes die aan tafel worden gemaakt. Die had ik eerst gemaakt, en ja, dat trok op niet veel.'* (deelnemer Kian). Pas in tweede instantie tekende deelnemer Kian een zon en wolken omdat *'niet alles rozengeur en maneschijn is, maar je hebt toch ademruimte'*, en een bed omdat hij in het Transitiehuis overnacht (Figuur 53). Hoewel deze aspecten ook van belang zijn voor de ervaring van deelnemer Kian, valt de belangrijkste ervaring weg in de tekening. Het is bij deze methode dus belangrijk om steeds te vragen tijdens de interviews hoe denk- en tekenproces verliep. Deze bevinding kan worden gekoppeld aan eerdere resultaten uit een photovoice-onderzoek (Jellema et al., 2021). Hieruit kwam naar voren dat het eveneens belangrijk is om te begrijpen wat er net niet wordt afgebeeld, om zo een volledig beeld te krijgen van de ervaringen van de deelnemers.

Figuur 53. Tekening deelnemer Kian – tweede poging na mislukte tafel

5.5. Beperkingen onderzoek en vervolgonderzoek

Dit onderzoek vertoont enkele beperkingen die hieronder worden besproken. Daarnaast worden suggesties gegeven om deze beperkingen om te zetten in aanknopingspunten voor toekomstig onderzoek.

Een eerste beperking heeft te maken met de **groepen die betrokken zijn bij het onderzoek**. Het richtte zich voornamelijk op de ervaringen van deelnemers en personeel. Hoewel de ervaringen van het sociale netwerk en buurtbewoners zijn meegenomen via indirecte bronnen, is het van groot belang om in toekomstig onderzoek specifiek aandacht te besteden aan deze groepen. Hun cruciale rol bij het bevorderen van een succesvolle re-

integratie in de samenleving rechtvaardigt een grondigere analyse en begrip van hun perspectieven.

Een tweede beperking heeft betrekking op **de hoeveelheid en de samenstelling van de participanten** van het onderzoek. Het personeel van het Transitiehuis bestaat uit zeven leef- en/of krachtcoaches, één stagiair en twee coördinatoren. Zeven van de tien werknemers hebben deelgenomen aan het onderzoek, waaronder zes leef- en/of krachtcoaches en één stagiair. Er participeerde aldus niemand met een coördinerende rol. Voor toekomstig onderzoek wordt aanbevolen om ook de coördinatie te betrekken indien mogelijk en de invloed ervan op de resultaten te onderzoeken. Bij de analyse van de interviews met het personeel werd een punt van saturatie bereikt, wat suggereert dat er voldoende participerende werknemers waren. Echter gold dit niet voor de deelnemers, waarbij vijf van de vijftien deelnemers hebben deelgenomen. Hoewel de diverse persoonlijkheden van deze vijf deelnemers al waardevolle inzichten hebben opgeleverd, zou het nog waardevoller kunnen zijn om een groter aantal deelnemers te bevragen en zo de dataset verder te verrijken.

Een derde beperking betreft de mate van participatie van het Transitiehuis in het onderzoek. Het verkrijgen van toegang tot penitentiaire instellingen voor onderzoek is een uitdaging en dat gold ook in dit geval. Hoewel het contact met het Transitiehuis vlot verliep zodra toegang was verleend, beperkte de tijdsdruk de **mate van participatie in het onderzoek**. Ten eerste werd enkel het management van het Transitiehuis in Mechelen betrokken. Andere stakeholders, zoals het management van STERKhuis¹⁷, waren niet betrokken. Daarnaast was de coördinator van het Transitiehuis betrokken bij de keuze van te onderzoeken schalen en groepen, maar niet bij het formuleren van de onderzoeksvragen. Bovendien zijn de resultaten enkel afgetoetst bij de coördinator van het Transitiehuis, en niet bij personeel en deelnemers. Het zou wenselijk geweest zijn om hun inbreng te betrekken, aangezien dit de betrouwbaarheid van de thesis en de reflectie van de deelnemers op hun situatie versterkt (bijv. Tackx, 2020).

Een mogelijk vierde beperking betreft de **cohesie van de groep**, aangezien dit de betrouwbaarheid van het onderzoek zou kunnen beïnvloeden. Met elke deelnemer werd overeengekomen dat de verkregen gegevens vertrouwelijk zouden blijven. Toch was er een opvallende openheid onder de participanten ten opzichte van elkaar (observatie). Sterker nog, vijf participanten hebben gezamenlijk hun tekeningen gemaakt in de woonkamer. Hoewel het niet rechtstreeks zichtbaar is uit de tekeningen – elke tekening is immers heel anders – zou deze dynamiek effect kunnen gehad hebben op de resultaten, aangezien participanten zich bewust of onbewust kunnen laten beïnvloeden bij het tekenen of bij wat ze tijdens de interviews delen. Het is belangrijk om deze contextuele invloeden in overweging te nemen bij de interpretatie van de resultaten. Als onderzoeker heb ik hier bijvoorbeeld op gelet door te letten op zinnen die in meerdere interviews werden herhaald. Dit kan erop wijzen dat ze deel uitmaken van een soort 'uit het hoofd geleerd verhaal'. Als lezer is het ook essentieel om de resultaten met de nodige nuance te benaderen en

---

¹⁷ STERKhuis is de exploitant van het transitiehuis in Mechelen, en bestaat uit een samenwerkingsverband tussen G4S Care en Exodus Nederland.

tegelijkertijd bewust te zijn van het feit dat bepaalde aspecten mogelijk verborgen blijven of worden verbloemd.

Wat tevens interessant kan zijn voor toekomstig onderzoek, is een **vergelijkende analyse van buitenlands voorbeelden van alternatieve detentievormen** ten opzichte van het Transitiehuis. Bovendien biedt het onderzoeken van het verband tussen de resultaten van dit onderzoek in het detentiemilieu en de resultaten **in andere contexten** waar vergelijkbare concepten relevant zijn, zoals onderzoek naar kleinschalig, genormaliseerd wonen in de context van woonzorg voor ouderen (Van Steenwinkel, ...), een boeiende onderzoekspiste.

5.6. Conclusie

Het Transitiehuis in Mechelen vormt een vertaling van de principes van normalisatie, differentiatie, kleinschaligheid en inbedding in de samenleving naar de praktijk. Dit verrichte onderzoek naar het Transitiehuis in Mechelen bevestigt dat **normalisatie** een holistisch begrip is, waarbij normalisatie van één dimensie die van andere dimensies versterkt. De ruimtelijke omgeving van het Transitiehuis bevordert sociale interacties: de **compactheid** van het gebouw faciliteert spontane interacties en het **beperkt aantal deelnemers** laat een persoonsgerichte werking toe. Deze aspecten dragen bij aan de versterking van de groepsdynamiek, wat de dynamische veiligheid bevordert. Ook zorgen de **beperkte omvang van het gebouw** en **inbedding ervan in de stad** ervoor dat de identiteit als een detentieaccommodatie niet direct herkenbaar is. Dit bevordert spontane interacties met buurtbewoners, wat positieve reacties van de buurt ten opzichte van het Transitiehuis oplevert. De centrale locatie vergemakkelijkt tevens de toegankelijkheid tot het sociale netwerk, werk en andere voorzieningen. Al deze normaliserende aspecten dragen bij tot een gevoel van gelijkwaardigheid tussen deelnemers en personeel binnenin het Transitiehuis.

Het is echter belangrijk om te benadrukken dat naast de ruimtelijke elementen ook de effectieve **werking van het Transitiehuis** van invloed is op de normalisatie. Deze bevindingen zijn gebaseerd op het perspectief van de participerende deelnemers en medewerkers van het Transitiehuis: het perspectief van het sociale netwerk en de buurtbewoners zijn niet (eerstehand) in overweging is genomen. Verdere onderzoeksstudies zouden nodig zijn om deze resultaten bij hen te toetsen.

De nadruk ligt in het Mechelse transitiehuis sterk op het bevorderen van de **groepsdynamiek**. Hoewel dit effectief lijkt te zijn in het Transitiehuis in Mechelen, is het opmerkelijk dat dit mogelijk ten koste gaat van vormen van bepaalde vormen van **inclusiviteit en differentiatie**. Over het algemeen zijn de gemeenschappelijke ruimtes goed uitgerust en kunnen ze de drukte die voortvloeit uit de intensieve bezetting goed aan, dankzij voldoende ruimte en geschikt meubilair. Sommigen gedijen in deze sterke groepsomgeving, terwijl andere deelnemers de voorkeur aan kleinere groepen geven. Deze laatsten trekken zich dan terug in hun individuele kamers, waar ze geen enkele vorm van sociaal contact meer ervaren. Daarnaast bestaat het complex uit twee gebouwen,

waardoor er ruimte is voor differentiatie binnenin het Transitiehuis, met name voor jongere deelnemers die nog sterker voorbereid moeten worden op zelfstandigheid. Het Transitiehuis in Mechelen heeft hier in het verleden echter mee geëxperimenteerd en concludeerde dat dit een gevoel van scheiding creëerde. Zij besloten dat het bevorderen van een sterke groepscohesie van groter belang was voor de werking van het Transitiehuis dan de mogelijkheid tot grotere differentiatie.

Dit onderzoek heeft geleid tot **acht aandachtspunten** die overwogen kunnen worden bij het selecteren, ontwerpen en inrichten van toekomstige transitiehuizen.

Aandachtspunt 1 Samenwerken met de buurt: Een zorgvuldige besluitvorming betreffende de locatie van het Transitiehuis en de mogelijkheden tot samenwerking met de omliggende buurt kan helpen bij het vinden van een balans tussen de behoeften van deelnemers en buurtbewoners.

Aandachtspunt 2 Een huiselijke sfeer creëren: Door voldoende ruimte en passend meubilair te bieden in gemeenschappelijke ruimtes kan een warme en huiselijke sfeer gecreëerd worden. Het karakter van oude gebouwen kan hiertoe bijdragen.

Aandachtspunt 3 Interageren van deelnemers – personeel en van deelnemers onderling: Het creëren van een gedeelde ruimte waar zowel personeel als deelnemers kunnen samenkomen, werken en ontspannen, bevordert de relatie tussen deelnemers en personeel. Daarnaast valt een aparte gemeenschappelijke ruimte voor deelnemers te overwegen, dienend als ruimte waar zij zich volledig vrij kunnen voelen zonder controle van het personeel.

Aandachtspunt 4 Frisse lucht scheppen: Het voorzien van een ruime buitenruimte bij het Transitiehuis biedt de mogelijkheid om van frisse buitenlucht te kunnen genieten. Dit is bijzonder belangrijk gezien de beperkte mogelijkheden voor deelnemers om vrijelijk naar buiten te gaan.

Aandachtspunt 5 Inclusie bevorderen – Roken: Het is waardevol om een aangepaste rookruimte te overwegen die op een aangename wijze verbonden is met het Transitiehuis, rekening houdend met de behoeften van rokers binnen de geldende gezondheidsvoorschriften. Een goed ingerichte rookruimte in het Transitiehuis bevordert interactie en contact tussen individuen, en wordt zowel door rokers als niet-rokers gewaardeerd.

Aandachtspunt 6 Inclusie bevorderen - Ruimte om samen alleen te zijn: Het creëren van plekken voor terugtrekking en privacy, die tegelijkertijd verbonden zijn aan plaatsen van nabijheid en verbondenheid, kan een omgeving bevorderen waarin individuen die minder behoefte hebben aan sociaal contact in grote groepen kunnen gedijen.

Aandachtspunt 7   Controlerende ervaringen normaliseren: Door doordachte positionering van functies kunnen controlerende handelingen minder als zodanig ervaren worden door deelnemers.

Aandachtspunt 8   Aanpassen aan intensieve bezetting: Om tegemoet te komen aan de intensieve bezetting van het Transitiehuis, is het belangrijk om binnen de financiële mogelijkheden de juiste aanpassingen te doen. Het meubilair, de apparaten, materialen en gebruiksvoorwerpen, zoals keukengerei, dienen geschikt te zijn voor een grote groep, van hoge kwaliteit en gemakkelijk schoon te maken.

Merk op dat deze aandachtspunten niet als bindende richtlijnen kunnen worden beschouwd, gezien het onderzoek gebaseerd is op slechts één transitiehuis en het ontwerpen van transitiehuizen een complexe aangelegenheid is die niet eenvoudigweg veralgemeend kan worden.

Tijdens het onderzoek viel erg op hoe enthousiast de participanten waren om bij te dragen aan de verbetering van toekomstige transitiehuizen. Zowel personeel als deelnemers toonden een sterke steun voor het concept van transitiehuizen, omdat zij zich hier allemaal erg goed voelen. Ze hechten veel belang aan het identificeren van de positieve aspecten van het Transitiehuis in Mechelen en zijn tevens bereid om te leren uit de verbeterpunten. Het enthousiasme en de bereidheid waarmee participanten actief hebben deelgenomen aan het onderzoek, onderstrepen nogmaals het belang ervan. Op basis hiervan raad ik ten zeerste aan om deze nieuwere alternatieve detentievormen te blijven onderzoeken als onderdeel van een voortdurend verbeterproces.

Appendices

Bijlage 1	Geïnformeerde toestemmingsformulieren
Bijlage 2	Tekenopdracht
Bijlage 3	Observatieblad
Bijlage 4	Interview guide inrichter
Bijlage 5	Interview guide personeel
Bijlage 6	Interview guide deelnemers
Bijlage 7	Data – Tekeningen participanten
Bijlage 8	Data-analyse – Voorbeeld verslag interview werknemer
Bijlage 9	Data-analyse – Conceptuele interviewschema's
Bijlage 10	Data-analyse – Conceptueel raamwerk

Bijlage 1: Geïnfomeerde toestemmingsformulieren

Geïnfomeerde toestemming

INFORMATIEBRIEF VOOR DEELNEMERS TRANSITIEHUIS

Titel van het onderzoek: Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen.

Beste,

Ik wil je graag uitnodigen om mee te werken aan een onderzoek. In deze brief wil ik je meer informatie geven over het onderzoek. Zo kan je beslissen of je wel of niet wil deelnemen.

Waarover gaat het onderzoek?

De gevangenissen in België hebben sinds enkele jaren veel problemen. Ze zijn overvol en oud, gevangen hebben geen privacy... Er is gelukkig een evolutie. Waar gevangenissen vroeger vooral gezien werden als een plek om gestraft te worden, worden ze meer en meer gezien als een plek om te herstellen. Het Transitiehuis in Mechelen past binnen deze nieuwe visie. Daarom ga ik onderzoeken hoe het gebouw, de inrichting ervan en de buurt invloed hebben op werknemers, deelnemers, bezoekers en buurtbewoners van het Transitiehuis. Ik wil met dit onderzoek adviezen geven voor ontwerpers van toekomstige transitiehuizen.

Waarom kan het interessant zijn deel te nemen?

Jouw deelname zal mij helpen om te begrijpen hoe het gebouw, de inrichting ervan en de buurt van het Transitiehuis invloed hebben op de gebruikers ervan. Meer kennis hierover kan leiden tot een verbetering van toekomstige transitiehuizen. Dit zou nuttig zijn, want in de toekomst zullen meer nieuwe transitiehuizen openen. Er is geen vergoeding voorzien voor jouw deelname aan dit onderzoek en deelnemen is gratis. Je kan jouw deelname op elk moment onderbreken of stoppen zonder dat je hiervoor een reden moet opgeven.

Hoe zal het onderzoek verlopen?

Het onderzoek zal uitgevoerd worden door middel van een tekenopdracht. In deze tekenopdracht vraag ik aan jou om jouw beeld van het Transitiehuis te tekenen. Hierin ben je volledig vrij: het mag een realistische tekening of een abstracte schets zijn. Belangrijk hierbij is dat ik zeker meekrijg wat voor jou het belangrijkste is in verband met het Transitiehuis. Nadat de tekenopdracht voltooid is, bespreken we deze in een interview. Tijdens deze interviews zal het gesprek met een audiorecorder opgenomen worden en zullen er notities worden genomen

Wat gebeurt er met de informatie als je deelneemt?

De informatie die ik verzamel (notities, foto's, ...) zal gebruikt worden voor het onderzoek en verwerkt worden in mijn masterproef. De tekeningen en notities op papier worden gedigitaliseerd en pseudoniemen worden gebruikt. Echte namen komen niet voor in het onderzoek, en ik schrijf mijn bevindingen op zo'n manier dat deelnemers van het onderzoek nooit herkend kunnen worden. Hierna worden de originele documenten vernietigd. Audio-opnames worden bijgehouden. Vijftien jaar na het einde van de masterproef worden ze verwijderd. Alle andere informatie wordt 20 jaar bewaard. Zo kan deze gebruikt worden bij onderzoeken die volgen op dit onderzoek. Onjuiste informatie kan op jouw verzoek verbeterd worden. Voor vragen of voor de uitoefening van jouw rechten (over gegevens, correctie ervan...) kan je na deelname terecht bij de onderzoekers. Meer informatie met betrekking tot privacy in onderzoek kan je terugvinden op www.kuleuven.be/privacy. Voor verdere vragen over privacyaspecten kan je terecht bij de data protection officer: dpo@kuleuven.be.

Hoe kan je deelnemen?

Als je beslist om mee te werken aan dit onderzoek vragen we jouw toestemming. Door deze brief te ondertekenen zeg je de informatie begrepen te hebben, dat je weet waarom we dit onderzoek doen en wat van jou verwacht wordt. Door te tekenen zeg je dat je vrijwillig deelneemt aan dit onderzoek.

Wie doet het onderzoek en waar kan je terecht met jouw vragen?

Het onderzoek wordt uitgevoerd door Jasmien Kinnaer, onder begeleiding van Céline Ramioul en promotor Ann Heylighen. Het kadert binnen een FWO-project “Wat innovatieve zorgarchitectuur ons kan leren over ontwerpen voor humane detentie” aan het Departement Architectuur van KU Leuven. De promotor van dit project is Ann Heylighen, professor aan het Departement Architectuur.

Dit onderzoeksproject is goedgekeurd door de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van de KU Leuven. Deze commissie waakt erover dat een onderzoek correct gebeurt en of je er geen nadelen van ondervindt. Voor eventuele klachten of andere bezorgdheden omtrent ethische aspecten van deze studie kan je contact opnemen met de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van KU Leuven via smec@kuleuven.be.

Je krijgt ook de contactgegevens van de onderzoekers zodat je steeds vragen kan stellen. Als je dat wil, kan je een emailadres achterlaten op dit formulier zodat we jou op de hoogte kunnen houden van de resultaten van het onderzoek.

Gegevens van de onderzoekers

Jasmien Kinnaer
Masterproefonderzoeker
KU Leuven
Adres:
E-mailadres:
Telefoonnummer:

Ann Heylighen
Promotor – Prof. Dr.
KU Leuven
Adres:
E-mailadres:
Telefoonnummer:

Informatieve link van de onderzoeksgroep die je kan raadplegen:

<https://rxd.architectuur.kuleuven.be/ann-heylighen/>

TOESTEMMINGSBRIEF VOOR DEELNEMERS TRANSITIEHUIS

Titel Onderzoek: De Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen.

Masterproefonderzoek binnen de Research[x]Design groep, Dept. Architectuur, KU Leuven

Contactpersoon [Jasmien Kinnaer]

Ik, _____ (naam in drukletters) verklaar

- dat ik dit formulier gelezen heb.
  - dat ik al mijn vragen heb kunnen stellen en tevreden ben met het antwoord.
  - dat ik begrijp dat gegevens die verzameld worden voor dit onderzoek zullen ingekeken worden door de mensen die hiertoe het recht hebben op gepseudonimiseerde manier.
  - dat ik begrijp dat gegevens die verzameld worden, verwerkt kunnen worden in artikels of onderzoeks-presentaties op gepseudonimiseerde manier.
  - dat ik begrijp dat deelname volledig vrijwillig is.
  - dat ik voldoende tijd heb gekregen om na te denken over mijn deelname.
  - dat ik weet dat er in dit onderzoek audio-opnames van mij gemaakt kunnen worden.
  - dat mijn gegevens op gepseudonimiseerde manier gebruikt mogen worden voor vervolgonderzoek.
  - dat ik weet dat ik voor vragen of voor de uitoefening van mijn rechten (inzage gegevens, correctie ervan,...) na mijn deelname terecht kan bij Jasmien Kinnaer (jasmien.kinnaer@student.kuleuven.be).
- Meer informatie rond privacy in onderzoek kan ik terugvinden op www.kuleuven.be/privacy. Verdere vragen over privacyaspecten kan ik richten tot de functionaris voor gegevensbescherming: dpo@kuleuven.be
- Ik wil op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek. De onderzoeker mag mij hiervoor contacteren op het volgende emailadres:

Naam

Datum

Handtekening

Naam onderzoeker

Datum

Handtekening

Bijlage 2: Tekenopdracht

KU LEUVEN

Masterproef: **Wat is de Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen?**

Research[x]Design, de onderzoeksgroep van prof. Ann Heylighen

Teken jouw beeld van het Transitiehuis. Je hebt volledige vrijheid in wat je tekent: een realistische weergave, een abstracte schets, hoe jij het Transitiehuis ervaart, hoe jij je voelt in het Transitiehuis, een bepaalde ruimte die belangrijk is voor jou, hoe het Transitiehuis zich verhoudt ten opzichte van de buurt.... Jij mag zelf bepalen wat je het belangrijkste vindt te delen.

Je moet zeker niet binnen deze kader blijven indien u plaats te kort hebt. Je mag ook meerdere tekeningen maken indien je niet meteen kan kiezen wat je het belangrijkste vindt.

Masterproef: **Wat is de Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen?**
Research[x]Design, de onderzoeksgroep van prof. Ann Heylighen

Waarover gaat het onderzoek?

De gevangenissen in België hebben sinds enkele jaren veel problemen. Ze zijn overvol en oud, gevangen hebben geen privacy... Er is gelukkig een evolutie. Waar gevangenissen vroeger vooral gezien werden als een plek om gestraft te worden, worden ze meer en meer gezien als een plek om te herstellen. Het Transitiehuis in Mechelen past binnen deze nieuwe visie. Daarom ga ik onderzoeken hoe het gebouw, de inrichting ervan en de buurt invloed hebben op werknemers, deelnemers, bezoekers en buurtbewoners van het Transitiehuis. Ik wil met dit onderzoek adviezen geven voor ontwerpers van toekomstige transitiehuizen.

Wie kan ik contacteren bij vragen of opmerkingen?

Bij vragen kan je steeds mij, Jasmien Kinnaer, of mijn begeleiders, Céline Ramioul en Ann Heylighen, contacteren via onderstaande gegevens.

Jasmien Kinnaer
Masterproefonderzoeker
KU Leuven
Adres:
E-mailadres:
Telefoonnummer:

Céline Ramioul
Doctoraatonderzoeker
KU Leuven
Adres:
E-mailadres:
Telefoonnummer:

Ann Heylighen Promotor
– Prof. Dr.
KU Leuven
Adres:
E-mailadres:
Telefoonnummer:

Heel erg bedankt voor je deelname!

Bijlage 3: Observatieblad

KU LEUVEN

Masterproef: **Wat is de Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen?**
Research[x]Design, de onderzoeksgroep van prof. Ann Heylighen

INFORMATIEBRIEF VOOR DEELNEMERS EN WERKNEMERS TRANSITIEHUIS

Titel van het onderzoek: Rol van Architectuur in Ervaringen met Transitiehuizen.

Onderzoek binnen Research[x]Design, Dept. Architectuur

Contactpersoon: Jasmien Kinnaer [jasmien.kinnaer@student.kuleuven.be]

Beste,

Ik wil je graag uitnodigen om mee te werken aan een onderzoek. In deze brief wil ik je meer informatie geven over het onderzoek. Zo kan je beslissen of je wel of niet wil deelnemen.

Waarover gaat het onderzoek?

De gevangenissen in België hebben sinds enkele jaren veel problemen. Ze zijn overvol en oud, gevangen hebben geen privacy... Er is gelukkig een evolutie. Waar gevangenissen vroeger vooral gezien werden als een plek om gestraft te worden, worden ze meer en meer gezien als een plek om te herstellen. Het Transitiehuis in Mechelen past binnen deze nieuwe visie. Daarom ga ik onderzoeken hoe het gebouw, de inrichting ervan en de buurt invloed hebben op werknemers, deelnemers, bezoekers en buurtbewoners van het Transitiehuis. Ik wil met dit onderzoek adviezen geven voor ontwerpers van toekomstige transitiehuizen.

Waarom kan het interessant zijn deel te nemen?

Jouw deelname zal mij helpen om te begrijpen hoe het gebouw, de inrichting ervan en de buurt van het Transitiehuis invloed hebben op de gebruikers ervan. Meer kennis hierover kan leiden tot een verbetering van toekomstige transitiehuizen. Dit zou nuttig zijn, want in de toekomst zullen meer nieuwe transitiehuizen openen. Er is geen vergoeding voorzien voor jouw deelname aan dit onderzoek en deelnemen is gratis. Je kan jouw deelname op elk moment onderbreken of stoppen zonder dat je hiervoor een reden moet opgeven.

Hoe zal het onderzoek verlopen?

Om te begrijpen hoe het Transitiehuis gebruikt wordt, kom ik 1 à 2 dagen observeren. Dit kan verspreid worden over meerdere dagen. Tijdens deze observaties zal ik notities nemen. Indien er foto's genomen worden, zal ik steeds zorgen dat jij of andere personen niet of onherkenbaar in beeld zijn. Als dat toch zou gebeuren, wordt het materiaal nooit gebruikt in communicatie met anderen of in publicaties.

Wat gebeurt er met de informatie als je deelneemt?

De informatie die ik verzamel (notities, foto's, ...) zal gebruikt worden voor het onderzoek en verwerkt worden in mijn masterproef. De tekeningen en notities op papier worden gedigitaliseerd en pseudoniemen worden gebruikt. Echte namen komen niet voor in het onderzoek, en ik schrijf mijn bevindingen op zo'n manier dat deelnemers van het onderzoek nooit herkend kunnen worden. Hierna worden de originele documenten vernietigd. Audio-opnames worden bijgehouden. Vijftien jaar na het einde van de masterproef worden ze verwijderd. Alle andere informatie wordt 20 jaar bewaard. Zo kan deze gebruikt worden bij onderzoeken die volgen op dit onderzoek. Onjuiste informatie kan op jouw verzoek verbeterd worden.

Voor vragen of voor de uitoefening van jouw rechten (over gegevens, correctie ervan...) kan je na deelname terecht bij de onderzoekers. Meer informatie met betrekking tot privacy in onderzoek kan je terugvinden op www.kuleuven.be/privacy. Voor verdere vragen over privacyaspecten kan je terecht bij de data protection officer: dpo@kuleuven.be.

Wanneer zullen de observaties plaatsvinden?

Datum	Tijd

Wie doet het onderzoek en waar kan je terecht met jouw vragen?

Het onderzoek wordt uitgevoerd door Jasmien Kinnaer, onder begeleiding van Céline Ramioul en promotor Ann Heylighen. Het kadert binnen een FWO-project "Wat innovatieve zorgarchitectuur ons kan leren over ontwerpen voor humane detentie" aan het Departement Architectuur van KU Leuven. De promotor van dit project is Ann Heylighen, professor aan het Departement Architectuur.

Dit onderzoeksproject is goedgekeurd door de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van de KU Leuven. Deze commissie waakt erover dat een onderzoek correct gebeurt en of je er geen nadelen van ondervindt. Voor eventuele klachten of andere

bezorgdheden omtrent ethische aspecten van deze studie kan je contact opnemen met de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van KU Leuven via smec@kuleuven.be.

Je krijgt ook de contactgegevens van de onderzoekers zodat je steeds vragen kan stellen. Als je dat wil, kan je een emailadres achterlaten op dit formulier zodat we jou op de hoogte kunnen houden van de resultaten van het onderzoek.

Gegevens van de onderzoekers:

Naam	Functie	Telefoonnummer	E-mail
Jasmien Kinnaer	Masterproefonderzoeker		
Céline Ramioul	Doctoraatonderzoeker		
Ann Heylighen	Promotor – Prof. Dr.		

Informatieve link die je kan raadplegen van de onderzoeksgroep:

<https://rxd.architectuur.kuleuven.be/>

Bijlage 4: Interview guide inrichter

Intro

- Korte uitleg over onderzoek.
Ik wil te weten komen met dit onderzoek welke rol het gebouw en de omgeving van het Transitiehuis spelen voor jou. Om jouw ervaringen te kunnen begrijpen, zou ik jou graag interviewen. Het interview zal ongeveer een uur in beslag nemen en ons gesprek zal opgenomen worden met een audiorecorder. Tijdens het gesprek zal ik notities maken. Na het verzamelen van deze informatie, zal ik proberen uit alle data enkele thema's te halen, die ontwerpers/ inrichters in overweging kunnen nemen bij het ontwerpen/ inrichten van toekomstige transitiehuizen.
- Vermelden dat het gesprek wordt opgenomen (audio) en er worden notities genomen. Dit is enkel om de verwerking van het interview te vergemakkelijken en blijft vertrouwelijk.
- Tijdsduur: +/- 1 uur interview
- Toestemmingsformulier laten ondertekenen.
- Er zijn geen juiste of foute antwoorden. Je mag de vragen zo ruim mogelijk beantwoorden en alles wat volgens jou met de vraag te maken heeft, mag je aanhalen. Bij al deze vragen ligt de focus op het ruimtelijke aspect van het Transitiehuis. Mijn interesse ligt bij het ruimtelijke aspect, maar jouw antwoorden mogen breed gaan over jouw ervaring. Elke ervaring kan interessant zijn. Ik maak zelf achteraf de reflectie of die al dan niet ruimtelijke implicaties heeft. Dingen die misschien voor het eerste zicht voor jou weinig met ruimte te maken hebben, kunnen tot interessante inzichten leiden.

Openingsvragen

- Wat is jouw rol in het Transitiehuis?
- Hoe ben je betrokken geraakt in het Transitiehuis?

Inrichting transitiehuis

- Hoe verliep de inrichting van het Transitiehuis?
- Wie heeft er allemaal meegewerkt de inrichting van het Transitiehuis?
- Wie nam de beslissingen?
- Zijn er bepaalde principes die gevolgd zijn tijdens het opstarten van dit project?
  - (bv. kleinschaligheid, normalisatie, inclusie, (re—)integratie, rehabilitatie, ...) indien de betrokkene niet meteen iets weet
  - Welke invloed hebben deze principes gehad op de inrichting?
- Hoe zijn toekomstige gebruikers (bv. bewoners, burens, ...) betrokken bij het proces van de inrichting?
  - In welke fase werden deze toekomstige gebruikers betrokken?
  - Welke invloed heeft het betrekken van gebruikers gehad op het eindresultaat van het project?
  - ...

Bijlage 5: Interview guide personeel

Intro

- Korte uitleg over onderzoek.
Ik wil te weten komen met dit onderzoek welke rol het gebouw en de omgeving van het Transitiehuis spelen voor jou. Om jouw ervaringen te kunnen begrijpen, zou ik jou graag interviewen. Het interview zal ongeveer een uur in beslag nemen en ons gesprek zal opgenomen worden met een audiorecorder. Tijdens het gesprek zal ik notities maken. Na het verzamelen van deze informatie, zal ik proberen uit alle data enkele thema's te halen, die ontwerpers/ inrichters in overweging kunnen nemen bij het ontwerpen/ inrichten van toekomstige transitiehuizen.
- Vermelden dat het gesprek wordt opgenomen (audio) en er worden notities genomen. Dit is enkel om de verwerking van het interview te vergemakkelijken en blijft vertrouwelijk.
- Tijdsduur: +/- 1 uur interview
- Toestemmingsformulier laten ondertekenen.
- Er zijn geen juiste of foute antwoorden. Je mag de vragen zo ruim mogelijk beantwoorden en alles wat volgens jou met de vraag te maken heeft, mag je aanhalen. Bij al deze vragen ligt de focus op het ruimtelijke aspect van het Transitiehuis. Mijn interesse ligt bij het ruimtelijke aspect, maar jouw antwoorden mogen breed gaan over jouw ervaring. Elke ervaring kan interessant zijn. Ik maak zelf achteraf de reflectie of die al dan niet ruimtelijke implicaties heeft. Dingen die misschien voor het eerste zicht voor jou weinig met ruimte te maken hebben, kunnen tot interessante inzichten leiden.

Openingsvragen

- Wat is jouw rol in het Transitiehuis?
- Hoe ben je betrokken geraakt in het Transitiehuis?
- Wat vonden je van de tekenopdracht?

Tekening

- Wat heb je getekend, leg eens uit?
- Onderstaande vragen koppelen aan de tekening: bijvoorbeeld wanneer de tekening over de buurt gaat, vragen over de buurt stellen.

Transitiehuis

- Ten eerste zullen we het hebben over de **stad** Mechelen, waarin het gebouw zich bevindt. Daarna zal ik telkens wat meer inzoomen, dus dan zullen we het hebben over de buurt, het gebouw, de kamers en het interieur.
  - Van waar ben jij afkomstig? Hoe kom je naar het werk?
  - Hoe verhoudt het Transitiehuis zich tegenover de stad?
    - Bijv. in welke mate begeven jullie jullie samen met de deelnemers in de stad?

- Nu zullen de vragen gaan over de dichtere **buurt** van het gebouw.
  - Kan je aanduiden op de kaart wat voor jou aanvoelt als “de buurt” van het Transitiehuis?
  - Hoe verloopt het contact met de buurtbewoners?
  - Hoe evolueerde het contact met de buurtbewoners sinds het begin van de oprichting van het Transitiehuis/ sinds je hier werkt?

- We zullen het nu even hebben over het **gebouw**.
  - Het Transitiehuis is opgedeeld in 2 delen. Hoe ervaar je dit?

- We zullen het nu hebben over de verschillende **kamers** van het Transitiehuis, dus: de keuken, de slaapkamers, de leefruimte, de wc's, de wasruimte, de koer...?
  - In welke kamers spendeer je het meeste tijd? Waar voel je je het best en waarom?
  - In welke kamers voel je je minder goed?
  - Wanneer je alleen wil zijn, naar welke kamer ga je dan?
  - Wanneer je samen met mensen wil zijn, naar welke kamer ga je dan?
  - In welke ruimtes heb jij al de diepste gesprekken gevoerd?

- Tot slot zullen we het hebben over het **interieur** (= ramen, deuren, inrichting van ruimtes, meubilair, kleuren van muren...) van het Transitiehuis?
  - Hoe heb jij inspraak in het interieur?

Slot

- Nu we het over alle schalen eens gehad hebben:
  - Wat vind je niet goed aan het Transitiehuis? Wat zou je willen veranderen aan het Transitiehuis? Waarom?
  - Wat vind je goed aan het Transitiehuis? Wat zou je zeker willen behouden?
- Welke tips zou je geven voor de inrichting van toekomstige transitiehuizen? Hoe zou jij zelf de inrichting aanpakken?
- Als je zelf architect zou zijn, hoe zou een transitiehuis er dan uitzien?
- Wat vind je van de hoeveelheid deelnemers? Wat denk je dat de ideale hoeveelheid is?
- Is er nog iets wat nog niet besproken is dat je kwijt zou willen?
- Van alles wat we besproken hebben, wat is voor jou het belangrijkste om mee te geven voor ons onderzoek?

Bijlage 6: Interview guide deelnemers

Intro

- Korte uitleg over onderzoek.
Ik wil te weten komen met dit onderzoek welke rol het gebouw en de omgeving van het Transitiehuis spelen voor jou. Om jouw ervaringen te kunnen begrijpen, zou ik jou graag interviewen. Het interview zal ongeveer een uur in beslag nemen en ons gesprek zal opgenomen worden met een audiorecorder. Tijdens het gesprek zal ik notities maken. Na het verzamelen van deze informatie, zal ik proberen uit alle data enkele thema's te halen, die ontwerpers/ inrichters in overweging kunnen nemen bij het ontwerpen/ inrichten van toekomstige transitiehuizen.
- Vermelden dat het gesprek wordt opgenomen (audio) en er worden notities genomen. Dit is enkel om de verwerking van het interview te vergemakkelijken en blijft vertrouwelijk.
- Tijdsduur: +/- 1 uur interview
- Toestemmingsformulier laten ondertekenen.
- Er zijn geen juiste of foute antwoorden. Je mag de vragen zo ruim mogelijk beantwoorden en alles wat volgens jou met de vraag te maken heeft, mag je aanhalen. Bij al deze vragen ligt de focus op het ruimtelijke aspect van het Transitiehuis. Mijn interesse ligt bij het ruimtelijke aspect, maar jouw antwoorden mogen breed gaan over jouw ervaring. Elke ervaring kan interessant zijn. Ik maak zelf achteraf de reflectie of die al dan niet ruimtelijke implicaties heeft. Dingen die misschien voor het eerste zicht voor jou weinig met ruimte te maken hebben, kunnen tot interessante inzichten leiden.

Openingsvragen

- Hoelang ben je al in het Transitiehuis?
- Wat vonden jullie van de tekenopdracht? Vonden jullie het moeilijk?
  - Vonden jullie het moeilijk?
  - In welke mate heb je samengewerkt met anderen?
  - Waar was je toen je deze tekening maakte? Was er iemand in je buurt? (kan invloed hebben op de tekening volgens literatuur)

Tekening

- Wat heb je getekend, leg eens uit?
  - > beginnen met de vragen van onderstaande lijst van de schaal waar hun tekening betrekking op heeft; daarna de andere schalen overlopen.
  - OF Hoe zou jij in je eigen woorden het Transitiehuis beschrijven?
  - > beginnen met de vragen van onderstaande lijst van de schaal waar hun beschrijving betrekking op heeft

Transitiehuis

- Ten eerste zullen we het hebben over de **stad Mechelen** waarin het gebouw zich bevindt. Daarna zal ik telkens wat meer inzoomen, dus dan zullen we het hebben

over de buurt, het gebouw, de kamers en het interieur.

- Wat is jouw dagbesteding (werk, opleiding)?
    - Waar vindt deze plaats? Hoe ga je hier naartoe? Vind je dit makkelijk/ moeilijk bereikbaar?
  - Hoe vaak ga je iemand bezoeken buiten het Transitiehuis?
    - Waar wonen zij? Is het makkelijk/ moeilijk te bereiken?
  - Hoe vaak kom je buiten in de stad buiten jouw vaste dagbesteding? Wanneer?
- Nu zullen de vragen gaan over de dichtere **omgeving** van het gebouw.
    - Kunnen jullie aanduiden op de kaart wat voor jou aanvoelt als “de buurt” van het Transitiehuis?
    - Hoe verloopt het contact met de buurbewoners?
    - Is het best dat het Transitiehuis een beetje afgesloten is van de buurt? Geen inkijk naar binnen, beperkte inkijk in de tuin?
    - Rondom prison: burgers in het TH
  - We zullen het nu even hebben over het **gebouw**.
    - Het Transitiehuis is opgedeeld in 2 delen. Hoe ervaar je dit?
  - We zullen het nu hebben over de verschillende **kamers** van het Transitiehuis, dus: **de keuken, de slaapkamers, de leefruimte, de wc's, de wasruimte, de koer,...?**
    - In welke kamers spendeer je het meeste tijd? Waar voel je je het best en waarom?
    - In welke kamers voel je je minder goed?
    - Wanneer je alleen wil zijn, naar welke kamer ga je dan?
    - Wanneer je samen met mensen wil zijn, naar welke kamer ga je dan?
    - Mag er bezoek op de kamer
  - Wat vind je van het **interieur** (= ramen, deuren, inrichting van ruimtes, meubilair, kleuren van muren...) van het Transitiehuis?
    - Hoe heb jij inspraak in het interieur?
    - Hoe verschilt het interieur van bij jouw thuis?
    - Zou ik jouw kamer eens mogen zien? Welke elementen zijn van het Transitiehuis en welke van jou?

Slot

De vragen die nu volgen zullen algemener over de verschillende schalen heen gaan.

- Hoe verloopt dat wanneer er iemand nieuw komt? Mag die dan thuis spullen gaan halen om in zijn kamer ter plaatse, of?
- In hoeverre vind jij dat het leven in het Transitiehuis het vrije leven nabootst?
- Wat zou voor jou het perfecte aantal deelnemers zijn?
- Hoe voelt de groep aan voor jou? Professioneel, vriendschappelijk, familiaal?

- Als je zelf architect was, hoe zou je transitiehuis ontwerpen?
- Nu we het over alle schalen eens gehad hebben:
  - Wat vind je niet goed aan het Transitiehuis? Wat zou je willen veranderen aan het Transitiehuis? Waarom?
  - Wat vind je goed aan het Transitiehuis? Wat zou je zeker willen behouden? Welke tips zou je geven voor de inrichting van toekomstige transitiehuizen? Hoe zou jij zelf de inrichting aanpakken?
- Is er nog iets wat nog niet besproken is dat je kwijt zou willen?
- Van alles wat we besproken hebben, wat is voor jou het belangrijkste om mee te geven voor het onderzoek?

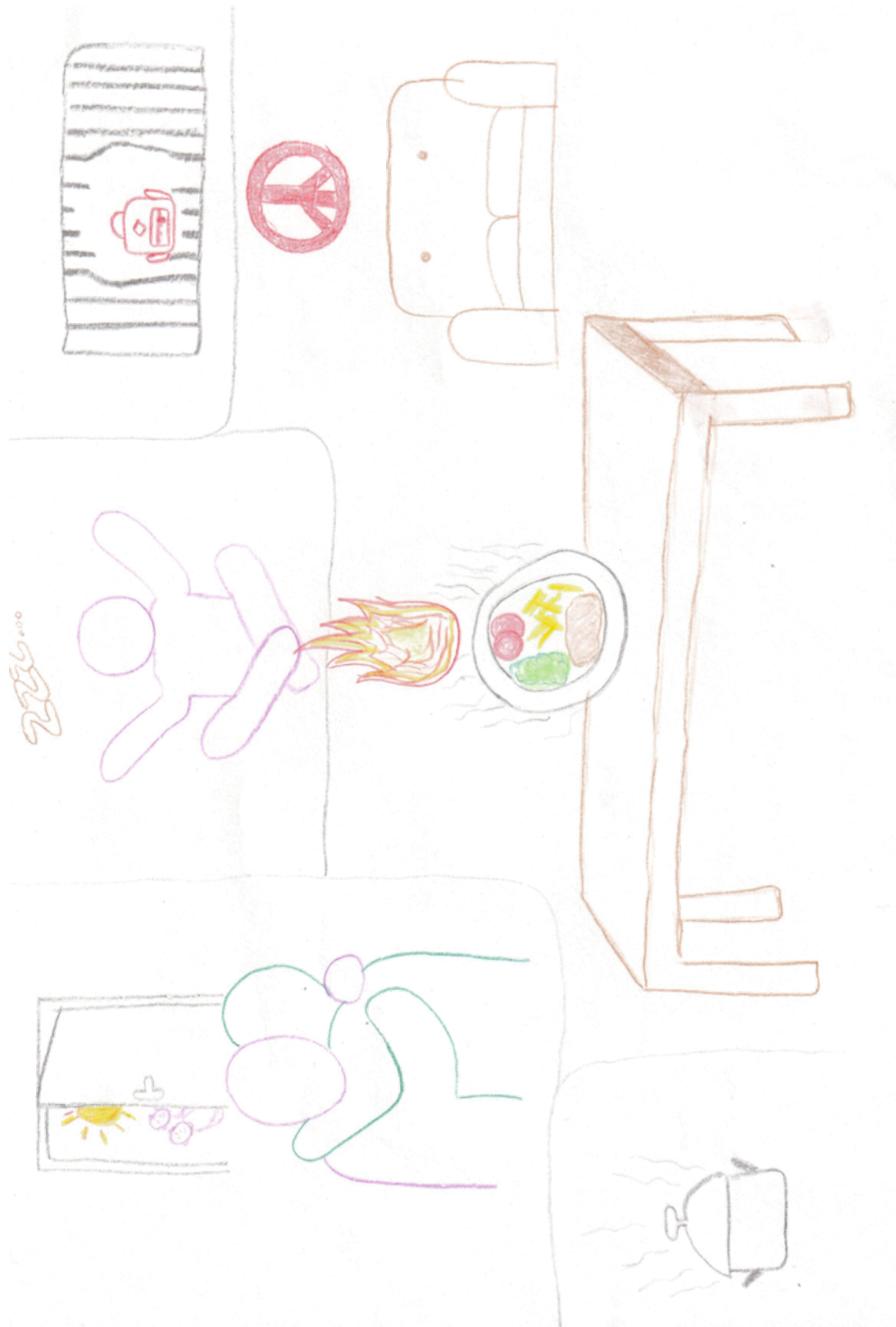

Bijlage 7: Data – Tekeningen participanten

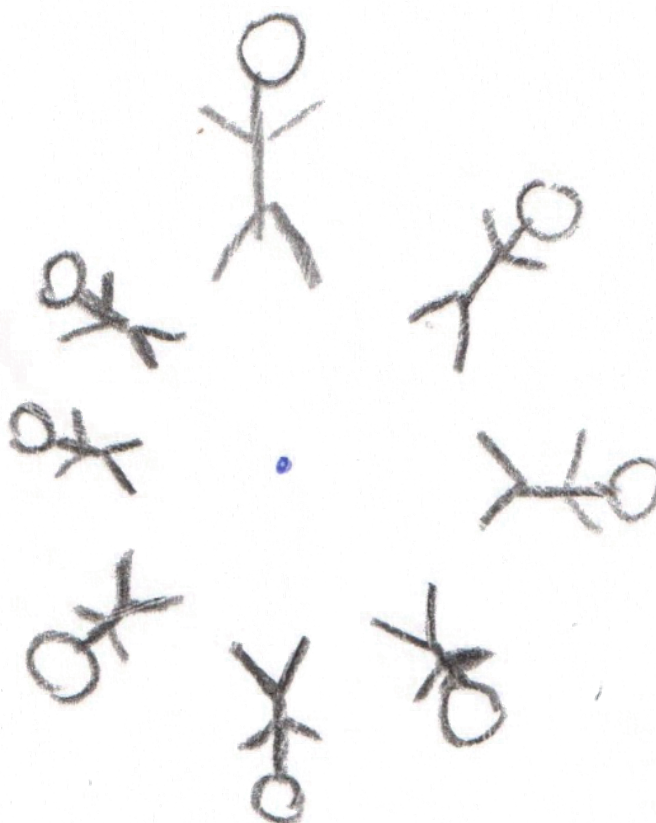
Tekening deelnemer Kian

Tekening coach Mats

Tekening coach Liam

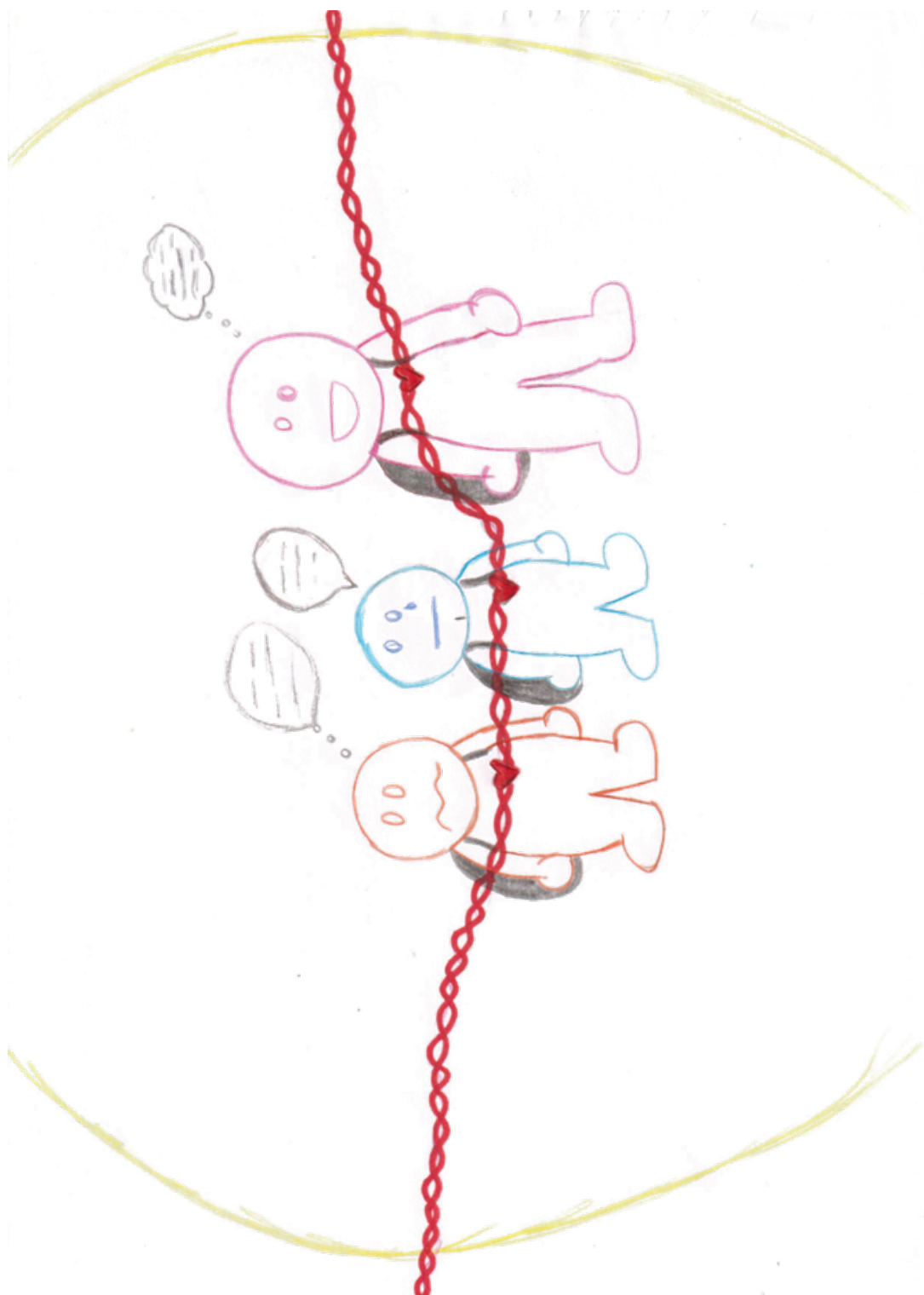
Tekening coach Leila

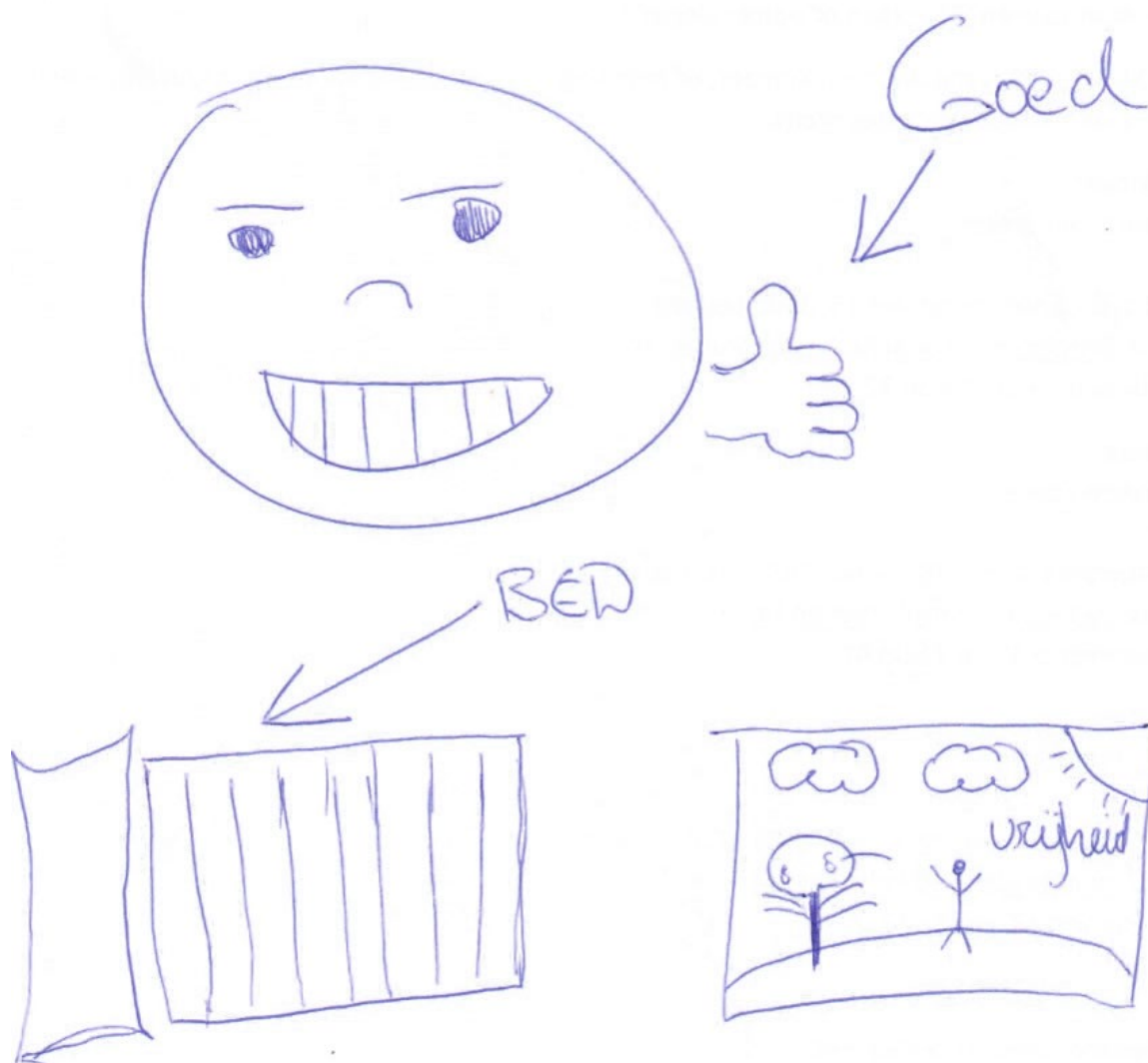
Tekening deelnemer Malik

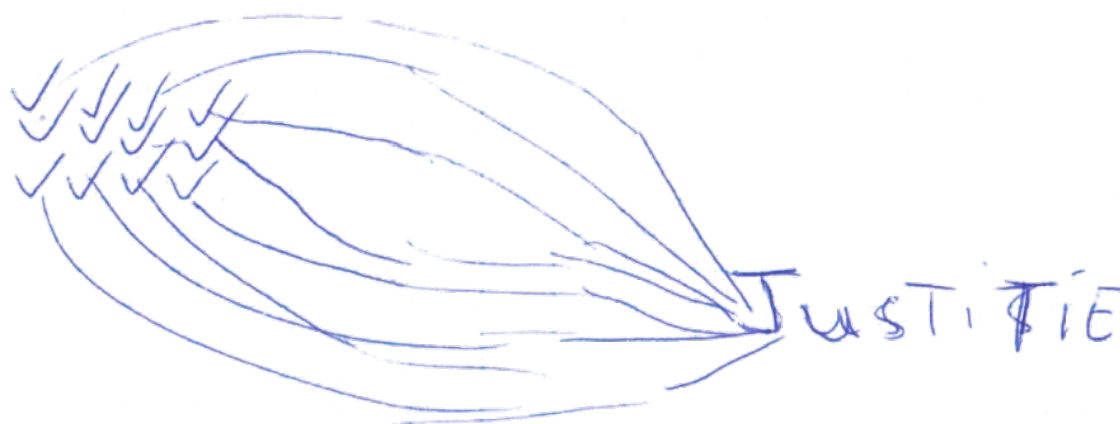
Tekening stagiair Aria

Tekening deelnemer Nabil

Tekening deelnemer Mateo¹⁸

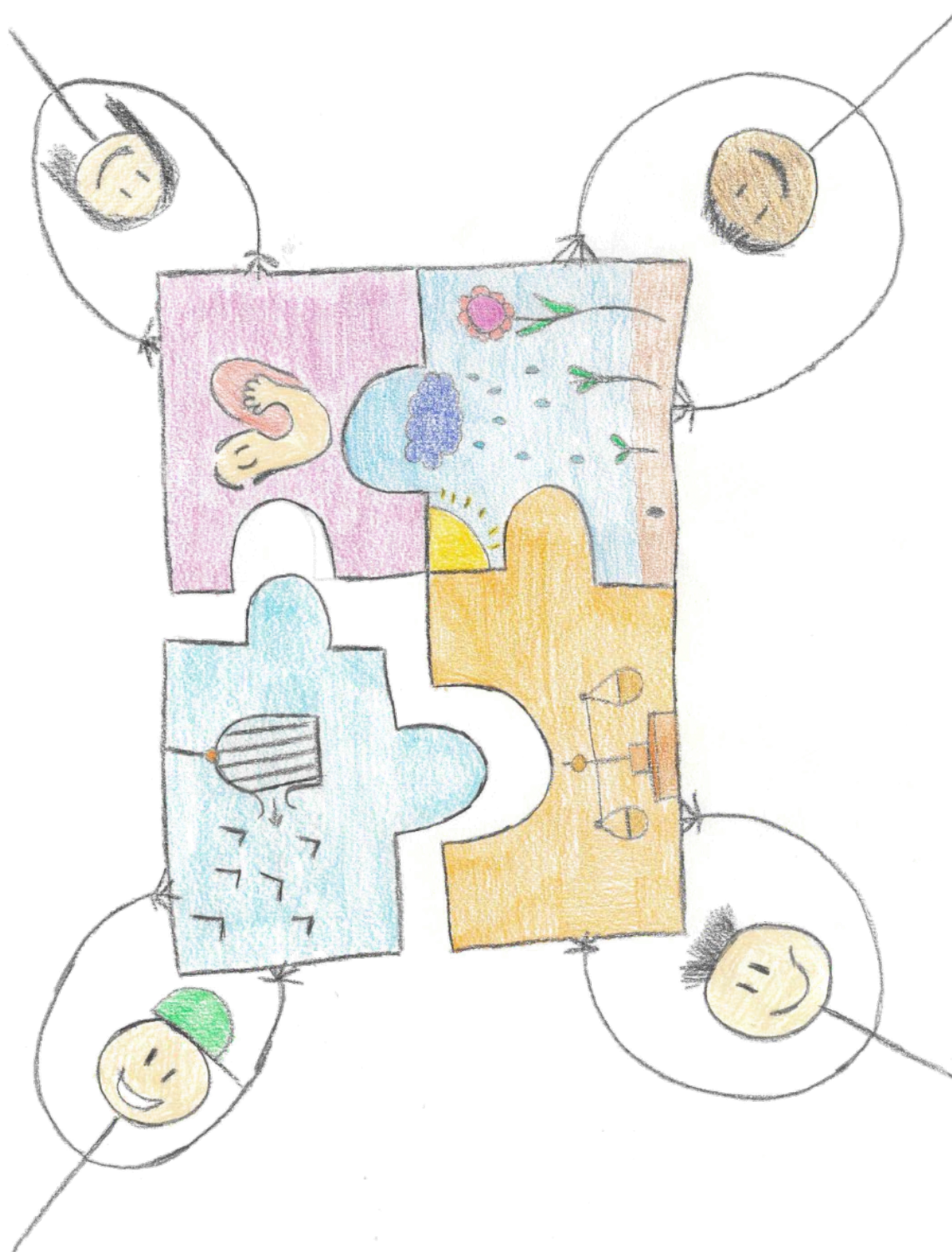
Gevangenis

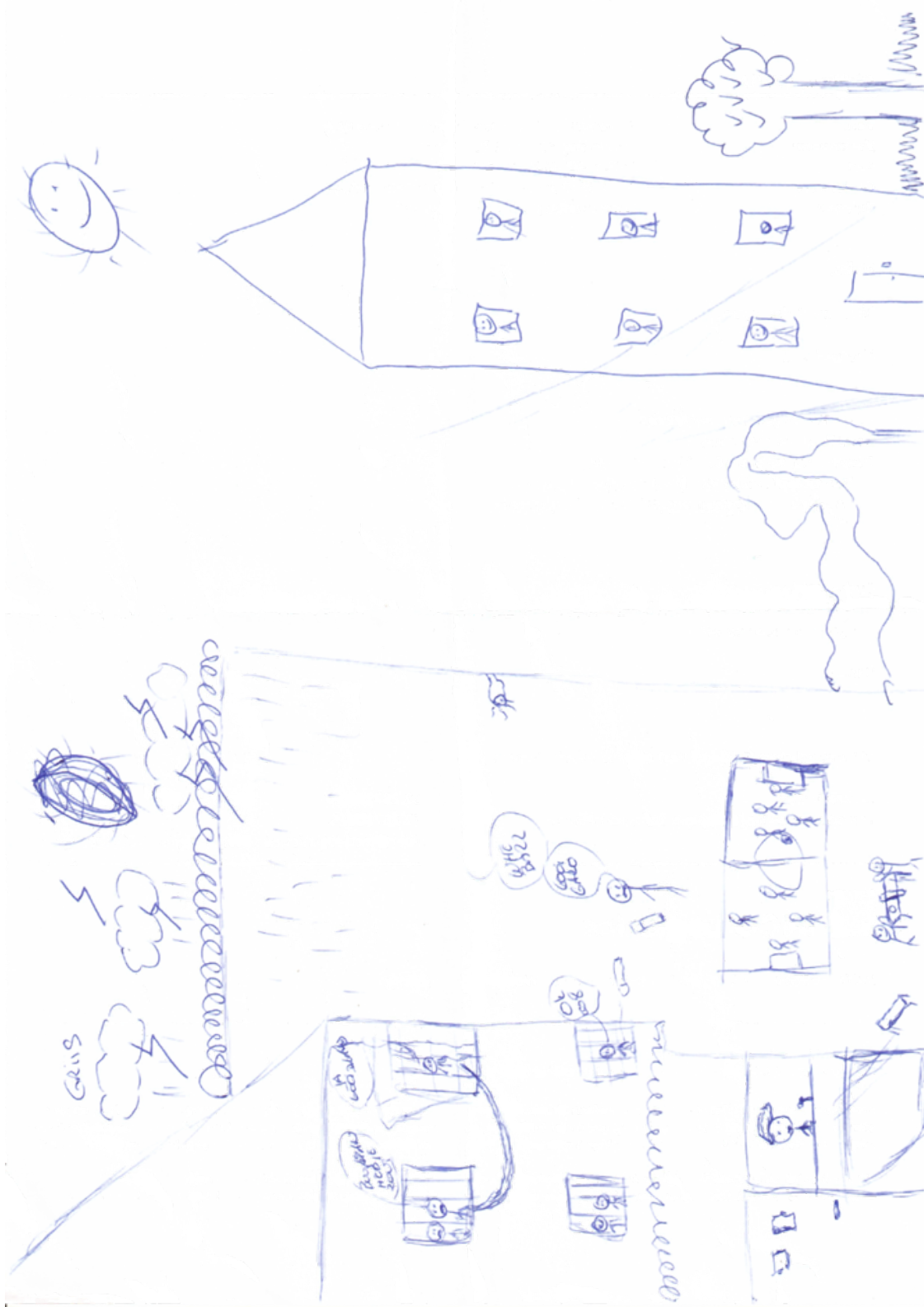
¹⁸ Deze tekening toont geen accurate weergave van het werkelijke grondplan van het transitiehuis van Mechelen.

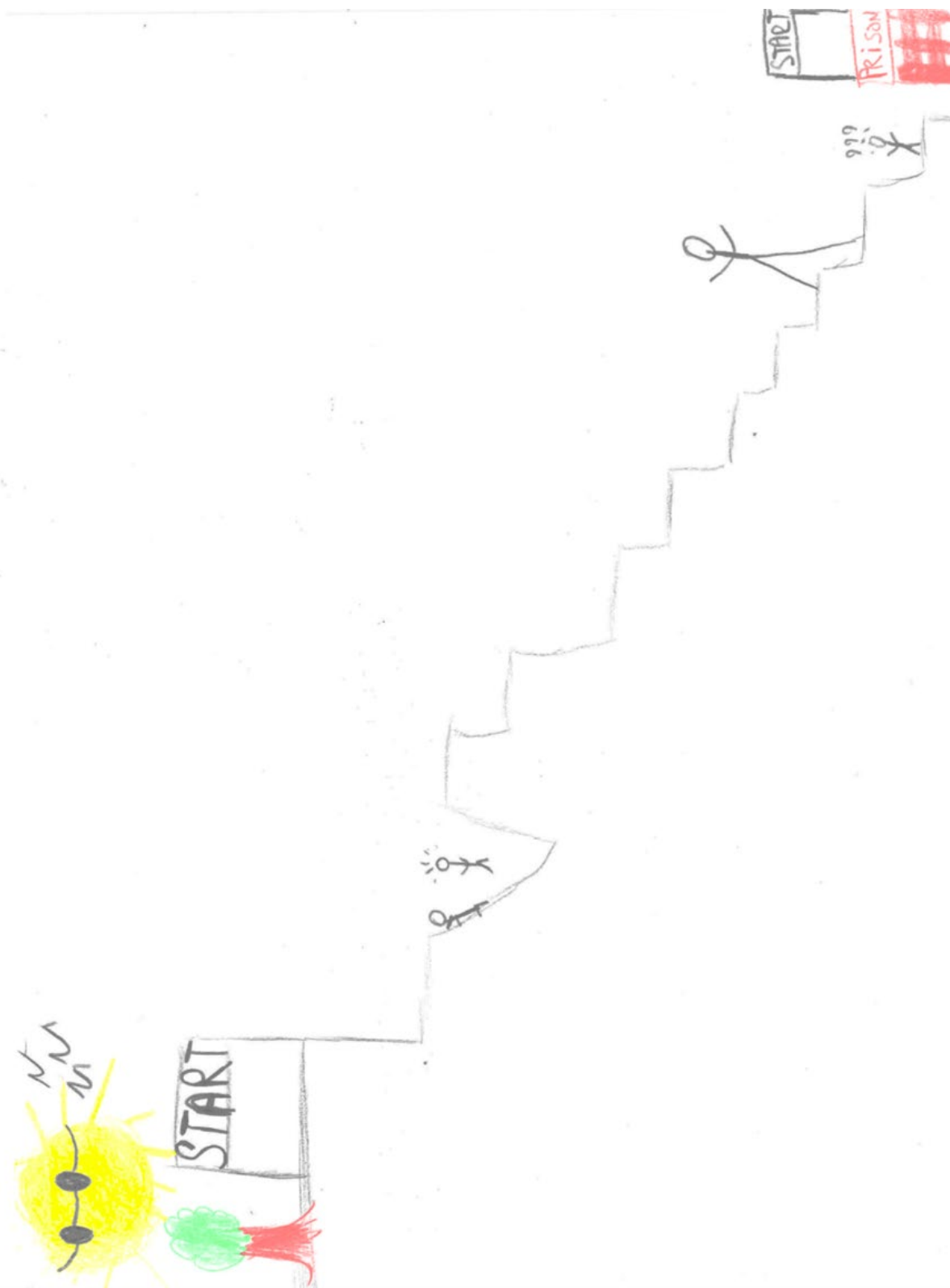
Tekening coach Elena

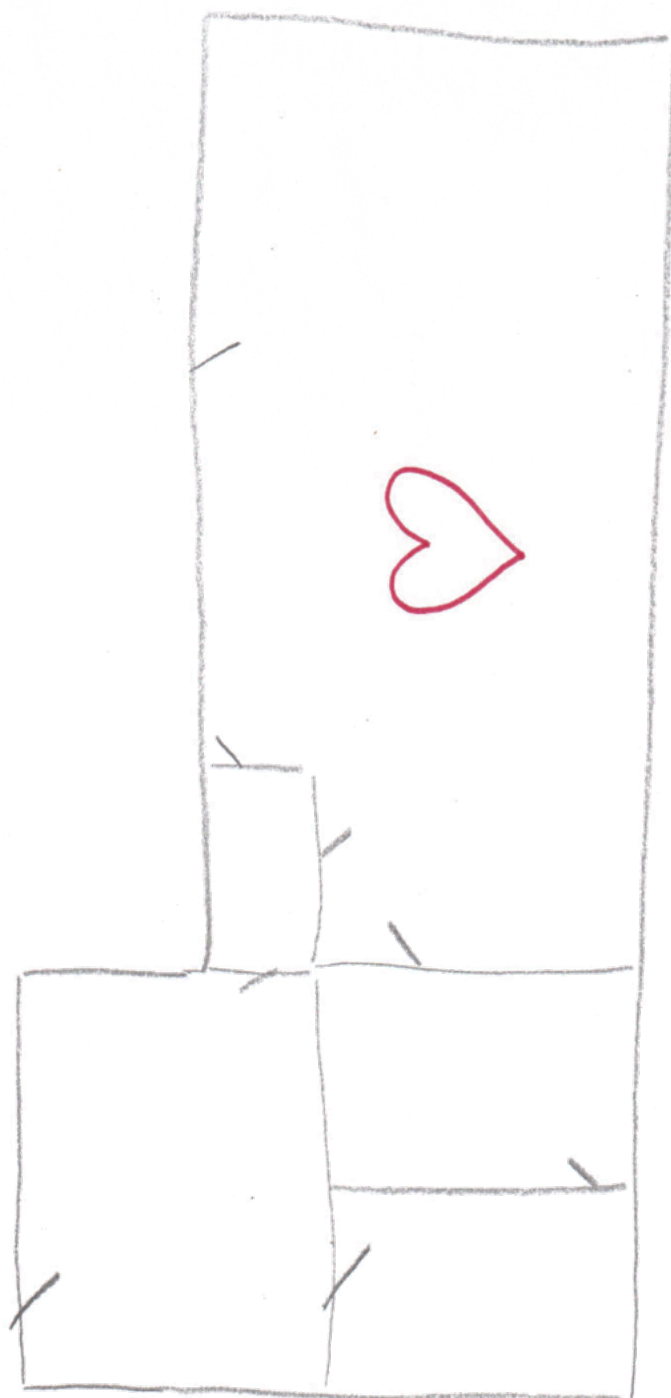
Tekening deelnemer Omar

Tekening coach Mo

Tekening coach Robine¹⁹

¹⁹ Deze tekening toont geen accurate weergave van het werkelijke grondplan van het transitiehuis van Mechelen.

Bijlage 8: Data-analyse – Voorbeeld verslag interview werknemer

Onderzoeksvraag: Wat is de rol van architectuur in ervaringen met transitiehuizen?

Vooraf: het interview geeft inzicht in ervaringen van verschillende betrokkenen:

- (first-hand) de werknemer zelf
- (second-hand)
  - Deelnemers
  - Omwonenden
  - Partners
  - ...

Ervaringen met het Transitiehuus	Ruimtelijke aspecten	Rol
<u>Samen zijn versus alleen zijn</u> <u>Samen zijn</u> <ul style="list-style-type: none"> - Frisse neus halen - Groeps-, gezin-, familiegevoel - Banden scheppen/ maken/ onderhouden <ul style="list-style-type: none"> ○ Tussen deelnemers onderling ○ Tussen personeel onderling ○ Tussen deelnemers en personeel ○ Met partnerorganisaties ○ Met burens - Frustraties/ drukte/ bezetting 	Buurt Gebrek aan grote tuin Huis Overkant Hechte groep/ cultuur Keuken Koer Grote zetel Hechte groep/ cultuur Koer Hechte groep/ cultuur Stad Mechelen Gevangenis Mechelen + PSD CAW Burens	Affordance: wandelen Affordance: buiten zitten, BBQ Gezins sfeer: koekjes op tafel zetten, 's avonds thee maken, tweede thuis, transitieTHUIS Ieder voor zich o.w.v. eigen problemen, geen ouderfiguren Geen aparte groep, hier taken, groepsafhankelijk Warmte, groepsmensen, empathie Samen koken Roken Samen TV kijken Warmte, groepsmensen, empathie Zintuigelijk: Zomer versus winter Warmte, groepsmensen, empathie Winkelstraat: weinig burens die er echt wonen Wandelen, connectie Mixer lenen, overlast muziek Burens?
<u>Alleen zijn</u> <ul style="list-style-type: none"> - Nood aan privacy/ niet bekeken worden door de buitenwereld 	Woonzorgcentrum Burens Interimkantoren Bezetting: 15 -> 20 Nood aan grote ramen waarbij wij naar buiten kunnen kijken maar zij niet naar binnen	Overdag gaat het merendeel werken

<p><u>Regie over eigen leven/ controle hebben versus gecontroleerd worden</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Impact/ inspraak hebben/ zelfbeschikking - Controleren van deelnemers - Bereikbaarheid - Gevoel van (niet) vrij zijn 	<p>Buurt: winkels Keuken</p> <p>Takenblad Kamercontrole</p> <p>Openbaar vervoer Enkelband</p>	<p>Boodschappen doen Zelf koken</p> <p>3 taken per week Op netheid, hygiënisch om de 4 weken Ligging station Meer vrijheidsberovend</p>
<p><u>Huiselijke en comfortabele omgeving</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Creëren/ ontbreken van huiselijkheid - Comfort verhogen <ul style="list-style-type: none"> o Werkcomfort o Wooncomfort 	<p>Chauffages Leefruimte</p> <p>Koer Idee: quotemuur Interieur Bed Meer gesloten/ ingebouwde kasten Groot genoegte ruimtes Nood aan grote ramen waarbij wij naar buiten kunnen kijken maar zij niet naar binnen Bureau met printer Professionele wasmachines Luxe-gewoontes: kledij, ... Veel douches Kamers op verschillende verdiepen</p>	<p>Warmte letterlijk en figuurlijk Alles gebeurt daar (werken, deelnemersvergaderingen, formele gesprekken) > warmste, gezelligste ruimte Gezellig Overzicht van wie er allemaal al geweest is Goede materialen, geen kille muren en harde bedden Slaap is belangrijk Rommel > chaos Zodat iedereen samen kan zijn Open zicht</p> <p>Ver weg van leefruimte</p> <p>Rijke <> arme deelnemers</p> <p>Minder lawaai</p>
<p><u>Terug naar vrijheid toewerken/ rehabilitatie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Herstellen wat gebroken is - Persoonsgerichte werking 	<p>De gevangenis Namen i.p.v. nummers</p>	<p>Compenseren</p>

Niet ruimtelijke inzichten

/

Bijlage 9: Data-analyse – Conceptuele interviewschema's

Coach Mats

- Komen en gaan: nieuwe mensen komen binnen, afscheid nemen van mensen die vertrekken
- **Samen zijn**
  - o Ontmoeting
  - o banden maken/scheppen
    - tussen de deelnemers onderling
    - tussen medewerker en deelnemer
    - met burens
    - met partner(organisatie)s
  - o thuiskomen, als een soort van thuis of als gezin, als familie, als groepsgebeuren
  - o sociaal wenselijke gesprekken
  - o rust vinden
  - o moeilijke/privé gesprekken hebben
- **Apart zijn**
  - o rust/ zich terugtrekken
    - Deelnemers
    - Personeel
  - o (nood aan) privacy, (niet) bekeken worden door de buitenwereld
- trainen/voorbereiden op het leven buiten
- De stad meenemen in het verhaal
- Een persoonsgerichte werking hanteren
- Herstellen wat gebroken is
- Controle
- Vlotte bereikbaarheid tussen woonplek – TH
- Frustraties

Deelnemer Kian

- Gevoel van (geen) vrijheid
- **Samen zijn**
  - o Contact met buurt
  - o Contact met coaches
  - o Contact met deelnemers
  - o Sfeer
  - o Frustraties
  - o Rust vinden
- Vlotte bereikbaarheid
  - o Deelnemers bezoek – TH
  - o Deelnemer werk – TH
- Je draai vinden
- Impact/ inspraak hebben

Deelnemer Nabil

- Werken aan jezelf
- Vlotte bereikbaarheid
  - o Deelnemers bezoek – TH
- Nood aan goedkope winkel
- Beeld aan de buitenwereld
- Samen zijn
  - o Drukte
  - o Frisse neus halen
  - o Sociaal contact/ gezelligheid
  - o Banden
    - Deelnemers - coaches
- Alleen zijn
  - o Rust vinden, nadenken
- Gevoel van vrijheid
- Comfort verhogen

Deelnemer Omar

- Komen en gaan, gevoel van vrijheid
- Samen zijn
  - o Sociaal contact
    - met familie/ vrienden
    - met burens
    - deelnemers – coaches
    - deelnemers onderling
  - o Rust vinden
- Alleen zijn/ anderen alleen laten
- Blik van de buitenwereld
- Het (niet) aanwezig zijn van huiselijkheid
- Trainen/ voorbereiden op het leven buiten
- Thuis, gezin, familie, groep
  - o Deelnemers
  - o Coaches
- Noden aan mogelijkheid tot recreatie
- Vlotte bereikbaarheid
  - o Deelnemers bezoek – TH
  - o Deelnemer werk – TH

Coach Leila

- Samen zijn
  - o Frisse neus halen
  - o Groeps-, gezin-, familiegevoel
  - o Banden scheppen/ maken/ onderhouden

- Tussen deelnemers onderling
  - Tussen personeel onderling
  - Tussen deelnemers en personeel
  - Met partnerorganisaties
  - Met burens
- Frustraties/ drukte/ bezetting
- Alleen zijn
  - Nood aan privacy/ niet bekeken worden door de buitenwereld
- Regie over eigen leven/ controle hebben versus gecontroleerd worden
  - Impact/ inspraak hebben/ zelfbeschikking
  - Controleren van deelnemers
  - Bereikbaarheid
  - Gevoel van (niet) vrij zijn
- Huiselijke en comfortabele omgeving
  - Creëren/ ontbreken van huiselijkheid
  - Comfort verhogen
    - Werkcomfort
    - Wooncomfort
- Terug naar vrijheid toewerken/ rehabilitatie
  - Herstellen wat gebroken is
  - Persoonsgerichte werking

Coach Robine

- Samen zijn
  - Sociaal contact
    - Tussen deelnemers en coaches
    - Met buurt
    - Rokers – niet-rokers
    - TH – bezoekers
  - Banden scheppen/ maken
    - Tussen deelnemers
    - Deelnemers - coaches
- Het (niet) aanwezig zijn van huiselijkheid
- Comfort verhogen
  - Wooncomfort deelnemers
  - Werkcomfort personeel
- Nood aan privacy, niet bekeken worden door de buitenwereld
- Een persoonsgerichte werking hanteren
  - inzetten op individuele noden
  - oude gedetineerden
- Vlotte bereikbaarheid
  - Personeel: woonplek – TH
  - Deelnemers

Bijlage 10: Data-analyse – Conceptueel raamwerk

Controle hebben versus gecontroleerd worden

- Bereikbaarheid
  - o Deelnemers
  - o Personeel
- Controleren/ vertrouwen van deelnemers
- Gevoel van (niet) vrij zijn
- Inspraak en impact hebben

Huiselijke en comfortabele omgeving

- Comfort hebben/ verhogen
  - o Werkcomfort
  - o Wooncomfort
- Creëren/ ontbreken van huiselijkheid

Alleen zijn

- Nood aan privacy, (niet) bekeken worden door de buitenwereld
- Rust vinden, zich terugtrekken en nadenken
  - o Deelnemers
  - o Personeel

Samen zijn

- Activiteiten
- Ontmoetingen
- Banden scheppen, maken, onderhouden
  - o Met burens
  - o Met ex-deelnemers
  - o Met familie & vrienden
  - o Met partner(organisatie)s
  - o Met stad Mechelen
  - o Tussen deelnemers en personeel
  - o Tussen deelnemers onderling
  - o Tussen personeel onderling
  - o Tussen rokers en niet-rokers
- Frisse neus halen
- Frustraties, drukte & bezetting
- Rust vinden
- Groeps-, gezins- en familiegevoel
- Sociaal wenselijke gesprekken
- Moeilijke & privé gesprekken
- Zomer versus winter

Terug naar vrijheid toewerken, rehabilitatie, regie over eigen leven

- Herstellen wat gebroken is
- Persoonsgerichte werking
- Trainen, voorbereiden op het leven buiten, aan jezelf werken
- Je draai vinden, aanpassen aan het leven in het Transitiehuis

Bibliografie

Referenties

- Abbott, P., Michelle, D., Parker, M., & Hu, W. (2018). A Scoping Review of Qualitative Research Methods Used With People in Prison. *International journal of qualitative methods*(17). doi:10.1177/1609406918803824
- Allen, F. (1981). *The Decline of the Rehabilitative Ideal: Penal Policy and Social Purpose*. New Haven: Yale University Press.
- Amnesty International. (2019, februari 2). *België: mensenrechten in de gevangenis*. Opgehaald van <https://www.amnesty-international.be/belgie-mensenrechten-in-de-gevangenis>
- Annemans, M., Van Audenhove, C., Vermolen, H., & Heylighen, A. (2012). Hospital Reality from a Lying Perspective: Exploring a Sensory Research Approach. *Designing Inclusive Systems Designing Inclusion for Real-world Applications*.
- Bailey, D., & Ward, J. (2013). A participatory action research methodology in the management of self-harm in prison. *Journal of mental health (Abingdon, England)*(22), pp. 306-316. doi:10.3109/09638237.2012.734645
- Ballesteros-Pena, A. (2019). Facing the diversity of carceral environments in Prison research: Lessons from my Fieldwork with women in three prisons in Spain. *Cadernos PAGU*. doi:10.1590/18094449201900550004
- Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. BS 1 februari 2005.
- Beijersbergen, K., Dirkzwager, A., van der Laan, P., & Nieuwbeerta, P. (2016). A social building? Prison architecture and staff-prisoner relationships. *Crime and delinquency*, pp. 843-874.
- Beyens, K., Gilbert, E., & Devresse, M.-S. (2012). Architecturale behoeften van gevangenisbewoners en -gebruikers. *Fatik : tijdschrift voor strafbeleid en gevangeniswezen*, pp. 4-15.
- Bryant, A., & Payne, Y. A. (2018). Street Participatory Action Research in Prison: A Methodology to Challenge Privilege and Power in Correctional Facilities. *The Prison journal*, pp. 449-469. doi:10.1177/0032885518776378

- CTRG (Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen). (2020). *Jaarverslag 2019*.
- CTRG (Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen). (2021). *Verslag 2021 Bezoek aan de transitiehuizen te Mechelen en Edingen*.
- Cullen, F., Lutze, F., Link, B., & Wolfe, N. (1989). The correctional orientation of prison guards - do officers support rehabilitation. *Federal probation*, pp. 33-42.
- Danks, K., & Bradley, A. (2018). Negotiating barriers: prisoner and staff perspectives on mental wellbeing in the open prison setting. *Journal of criminal psychology*, pp. 3-19. doi:10.1108/JCP-03-2017-0016
- De Geyseler, A. (2021). Het Transitiehuis: de weg naar een geslaagd tertiair desistance proces? De stem van omwonenden in kaart gebracht. Universiteit Gent.
- De Huizen. (sd). *Concept*. Opgehaald van <https://dehuizen.be/nl/concept>
- De Huizen. (sd). *Missie*. Opgehaald van <https://dehuizen.be/nl/missie>
- De Meester, L. (2020). Onderzoek naar kleinschalige, geïntegreerde en gedifferentieerde detentievormen. Vrije Universiteit Brussel.
- De Standaard. (2021, Oktober 15). *Transitiehuis in Edingen dicht*. Opgehaald van https://www.standaard.be/cnt/dmf20211014_97716888?&articlehash=DxzNyazl%2F0ajL8P9Ef%2BGXHeTkSch5%2F%2BeZRNWroatwr%2BNVpLBsDZKxY0DlondoTPs3qGEKfMj92GNhOreMyO3IRN0jg8%2FowLDzQoy8Jw8Btogcx0KBMtUMbmj9meF75Gd0Y3JVsoIsHTYIfA7MNWNofTmbVATtq00qK%2B6Wg4wzL9TVYWZ4a
- De Vos, H. (2021). The normalization principle. A new perspective on imprisonment. Comparative research on the development and interpretation of the normalization principle and its impact on the theory and practice of punishment.
- De Witte, P., & Zuidwegt, G. (2023). Heeft de vergelding toekomst? Reflecties over humaan straffen. In P. d'Hoine, & B. Pattyn, *Ongelijkheid* (pp. 169-192). Leuven University Press.
- Dear, M. (1992). Understanding and Overcoming the NIMBY Syndrome. *Journal of the American Planning Association*, pp. 288-300. doi:10.1080/01944369208975808
- Dierckx de Casterlé, B., Gastmans, C., Bryon, E., & Denier, Y. (2012). QUAGOL: A guide for qualitative data analysis. *International journal of nursing studies*, pp. 360-371. doi:10.1016/j.ijnurstu.2011.09.012
- Driessnack, M. (2005). Children's Drawings as Facilitators of Communication: A Meta-Analysis. *Journal of pediatric nursing*, pp. 415-423. doi:10.1016/j.pedn.2005.03.011
- Dupont, L. (2005). De basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden: Krachtlijnen en basisbeginselen. *Recht in Beweging*, pp. 133-150.

- Engstrom, K. V., & van Ginneken, E. F. (2022). Ethical Prison Architecture: A Systematic Literature Review of Prison Design Features Related to Wellbeing. *Space and culture*, pp. 479-503. doi:10.1177/12063312221104211
- Exodus. (sd). Opgehaald van Informatieboekje voor (ex-)gedetineerden.: https://www.exodus.nl/sites/default/files/2018_juni_-_informatieboekje_voor_exgedetineerden_-_definitief.pdf
- Exodus. (sd). *Hulp tijdens en na detentie*. Opgehaald van <https://www.exodus.nl/>
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2022). *Detentiehuizen*. Opgehaald van https://justitie.belgium.be/nl/themas/gevangenis/belgische_gevangenis/detentiehuizen
- Fine, M., & Torre, M. E. (2006). Intimate details: Participatory action research in prison. *Action research*, pp. 253-269. doi:10.1177/1476750306066801
- Gariglio, L. (2016). Photo-elicitation in prison ethnography: Breaking the ice in the field and unpacking prison officers' use of force. *Crime, media, culture*, pp. 367-379. doi:10.1177/1741659015614223
- Garrhy, J., & Watters, A. (2020). Emotions and agency in prison research. *Methodological innovations*. doi:10.1177/2059799120926341
- Guillemin, M. (2004). Understanding Illness: Using Drawings as a Research Method. *Qualitative health research*, pp. 272-289. doi:10.1177/1049732303260445
- Heylighen, A., Annemans, M., Coomans, K., Jellema, P., Nguyen, L. P., Pérez Liebergesell, N., . . . Willems, S. (2020). Room for being apart together: How spatial organization affords social interactions across different contexts.
- Huishoudelijk reglement transitiehuis Mechelen. (2019, Augustus 30). Retrieved from https://dehuizen.be/files/Huishoudelijk_reglement_transitiehuis__Mechelen.pdf
- Jarldorn, M. (2016). What can Ruby do with a camera? Ex-prisoners use Photovoice to reverse the rules of surveillance. *Qualitative social work : QSW : research and practice*, pp. 209-230. doi:10.1177/1473325015587782
- Jellema, P., Annemans, M., & Heylighen, A. (2021). Re-grounding the concept of liminality by foregrounding spatial aspects in experiences of cancer care. *Health & place*. doi:10.1016/j.healthplace.2021.102582
- Jewkes, Y. (2012). Autoethnography and Emotion as Intellectual Resources: Doing Prison Research Differently. *Qualitative inquiry*, pp. 63-75. doi:10.1177/1077800411428942
- Jewkes, Y. (2018). Just design: Healthy prisons and the architecture of hope. *Australian & New Zealand journal of criminology*, pp. 319-338. doi:10.1177/0004865818766768
- Johnson, L. M. (2008). A Place for Art in Prison: Art as A Tool for Rehabilitation and Management. *Southwest Journal of Criminal Justice*.

- Karthaus, R., Block, L., & Hu, A. (2019). Redesigning prison: the architecture and ethics of rehabilitation. *Journal of architecture*, pp. 193-222.
doi:10.1080/13602365.2019.1578072
- KB 22 juli 2019 tot bepaling van de normen voor de erkenning als transitiehuis en houdende de exploitatievoorwaarden voor een transitiehuis. BS 7 augustus 2019.
- Liebling, A., Price, D., & Elliott, C. (1999). Appreciative Inquiry and Relationships in Prison. *Punishment & society*, pp. 71-98. doi:10.1177/14624749922227711
- Lučić-Ćatić, M. (2011). Challenges in Conducting Prison Research. *Kriminalističke Teme*, pp. 31-45.
- Martens, M. (2022, September 13). 'Transitiehuis' voor gedetineerden in Gentbrugge mag voorlopig nog niet open. Opgehaald van https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/09/13/_transitiehuis_-voor-gedeteneerden-in-gentbrugge-mag-voorlopig-n/
- Mortelmans, D. (2018). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- MvT nr. 54K2969001, 57. Opgehaald van <https://www.dekamer.be/doc/flwb/pdf/54/2969/54k2969001.pdf#search=%2254k2969001%20%2054k,51k%20%3Cin%3E%20keywords%22>
- Natali, L., Acito, G., & Mutti, C. A. (2021). A Visual and Sensory Participatory Methodology to Explore Social Perceptions: A Case Study of the San Vittore Prison in Milan, Italy. *Critical criminology*, pp. 783-800. doi:10.1007/s10612-020-09508-2
- Personal Architecture. (2020). *A second chance. Redevelopment of a commercial building into a residence for detainees*. Opgehaald van <https://www.personal-architecture.nl/superkubus>
- Piacentini, L. (2013). Handle with Care: New and Established. doi:10.2139/ssrn.2240953
- Pollack, S. (2003). Focus-Group Methodology in Research with Incarcerated Women: Race, Power, and Collective Experience. *Affilia - Journal of Women and Social Work*, pp. 461-472. doi:10.1177/0886109903257550
- Prang, R., Wingerden, S. v., & Timmer, R. (2010). Opvang en begeleiding van (ex-)gedetineerden: een hele klus. *Proces, Tijdschrift voor strafrechtspleging*, pp. 290 - 302.
- Puddu, S. (2022). The "Prison House" and Normalization. Between the Reassertion of Privacy and the Risk of Collectiveness. *Architecture and culture*, pp. 1-31. doi:10.1080/20507828.2022.2106535
- RESCALED. (sd). *European movement for detention houses*. Opgehaald van <https://www.rescaled.org/>

- Scharff Smith, P., & Ugelvik, T. (2017). *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice: Embraced by the Welfare State?* London: Palgrave Macmillan UK.
doi:10.1057/978-1-137-58529-5.
- Schlosser, J. A. (2008). Issues in Interviewing Inmates: Navigating the Methodological Landmines of Prison Research. *Qualitative inquiry*, pp. 1500-1525.
doi:10.1177/1077800408318325
- Tackx, E., Nguyen, P., & Heylighen, A. (2020). Student Life on the Autism Spectrum: Exploring the Role of Student Housing in Experiences of Three Students. KU Leuven. Faculteit Ingenieurswetenschappen.
- Tilley, S. (2003). Transcription work: learning through coparticipation in research practices. *International journal of qualitative studies in education*, pp. 835-851.
doi:10.1080/09518390310001632171
- Transitiehuizen. (sd). *Integratie in buurt en samenleving*. Opgehaald van https://transitiehuizen.be/visie_aanpak/integratie-in-buurt-en-samenleving/
- Transitiehuizen. (sd). *Over ons*. Opgehaald van https://transitiehuizen.be/over_ons/over-ons/
- Warren, S. (2002). Show me how it feels to work here: Using photography to research organizational aesthetics. *Ephemera: Theory and Politics in Organizations*, pp. 224–245.
- Yuen, F. (2011). Embracing Emotionality: Clothing My “Naked Truths”. *Critical criminology*, pp. 75-88. doi:10.1007/s10612-010-9123-7

Interviews met participanten

- Coach Leila: 19 Maart 2023
Coach Liam: 20 Maart 2023
Coach Robine: 20 Maart 2023
Coach Mats: 20 Maart 2023
Stagiaire Aria: 22 Maart 2023
Coach Elena: 22 Maart 2023
Coach Mo: 22 Maart 2023
Deelnemer Malik: 27 Maart 2023
Deelnemer Kian: 2 April 2023
Deelnemer Nabil: 2 April 2023
Deelnemer Omar: 5 April 2023
Deelnemer Mateo: 19 April 2023

Coördinator Sofie²⁰: 22 April 2023

Observaties

Lange observatie:

27 Maart 2023

Korte observaties:

2 Maart 2023

13 Maart 2023

19 Maart 2023

20 Maart 2023

22 Maart 2023

2 April 2023

5 April 2023

19 April 2023

7 Mei 2023

---

²⁰ Informeel interview